

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ**

Διπλωματική Εργασία

**«Είναι οι κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, η ελεύθερη
κίνηση κεφαλαίων και οι απελευθερωμένες διεθνές αγορές που
μετατρέπουν τοπικές ανισοροπίες σε διεθνείς κρίσεις;»**

Σύνταξη: Σταμάτιος Βλάχος

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτριος Κυρκιλής

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτή την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Ημερομηνία: 11/12/2021

Ο Δηλών

Σταμάτιος Βλάχος

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	5
Κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες	5
1.1 Επίσημες Τιμές Συναλλάγματος	5
1.2 Ιστορική αναδρομή	6
1.3 Σύγκριση μεταξύ των συστημάτων σταθερών και κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	14
Ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων	14
2.1 Καθαρές Ξένες Επενδύσεις και Εμπορικό Ισοζύγιο	14
2.2 Μικρή ανοικτή οικονομία	16
2.3 Μεγάλη Ανοικτή Οικονομία	18
2.4 Διαπιστώσεις	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	27
Απελευθερωμένες διεθνείς αγορές	27
3.1 Αλληλεξάρτηση και τα οφέλη του εμπορίου	27
3.2 Η Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων	28
3.3 Μια Παραβολή για τη Σύγχρονη Οικονομία	33
3.4 Η δομή του παγκόσμιου εμπορίου και σύνθεση του εμπορίου με βάση τα αγαθά	40
3.5 Σημαντικά ζητήματα που έχουν προκύψει	41
3.6 Οι καθοριστικοί παράγοντες του εμπορίου	42
3.7 Κερδισμένοι και χαμένοι του διεθνούς εμπορίου	44
3.8 Η οικονομική θεωρία των δασμών	49
3.9 Άλλες μορφές πολιτικής εμπορίου	53
3.10 Τα Διδάγματα για την Εμπορική Πολιτική	56

3.11	Επικρίσεις της Θεωρίας Συγκριτικού Πλεονεκτήματος.....	57
3.12	Παγκοσμιοποίηση.....	58
3.13	Σύγχρονα παραδείγματα	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	71	
Ιστορικά παραδείγματα - μελέτες περίπτωσης.....	71	
4.1	Τραπεζικός Πανικός	71
4.2	Η ελληνική φούσκα του χρηματιστηρίου του 1999.....	73
4.3	Διεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση : Μεξικό 1994 -1995.....	75
4.4	Διεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση: Ασία 1997-1998	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	81	
Συμπεράσματα	81	
5.1	Επί των Κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών	81
5.2	Επί της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων	81
5.3	Επί του διεθνών αγορών	82
5.4	Επί των κρίσεων.....	84
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	85	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88	

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Στον προβληματισμό της εμφάνισης τοπικών κρίσεων και της μετατροπής τους σε παγκόσμιες κρίσεις, υπάρχουν διάφορες μελέτες και μοντέλα. Ο σκοπός αυτής της μελέτης λοιπόν, είναι να αναλύσει αν είναι υπεύθυνες για τη μετάδοση και διάδοση των τοπικών κρίσεων, οι κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων ή οι απελευθερωμένες διεθνές αγορές. Μέθοδος της μελέτης είναι η ανάλυση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και πώς περάσαμε από το χρυσό μέχρι την υιοθέτηση τους λόγω του πλήθους προβλημάτων και των δημιουργούμενων κρίσεων που είχαν τα υπόλοιπα συστήματα που είχαν εφαρμοστεί. Η ανάλυση της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων και η ύπαρξη τελικά θετικών στοιχείων που συνεισφέρουν σε μια οικονομία. Η ανάλυση των απελευθερωμένων διεθνών αγορών, σύγκριση των οφελών και των μειονεκτημάτων της εφαρμογής της διαδικασίας αυτής. Στη συνέχεια παρουσιάζονται μερικά ιστορικά παραδείγματα τοπικών κρίσεων και αν επίδρασαν στην παγκόσμια οικονομία. Τέλος, παρουσιάζονται συμπεράσματα που καταλήγουμε μετά τη μελέτη που έχει πραγματοποιηθεί.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τον μεγάλο Βρετανό οικονομολόγο Keynes, ο οικονομολόγος, θα πρέπει να είναι λίγο ιστορικός, λίγο μαθηματικός, λίγο βουλευτής, λίγο αδιάφθορος όσο ένας καλλιτέχνης, αλλά και λίγο πραγματιστής όσο ένα πολιτικός. Έχοντας κατά νου, αυτή τη νουθεσία, κινήθηκε και η παρούσα μελέτη. Γίνεται αναγωγή στο παρελθόν στα πεδία της μελέτης, παρουσιάζονται ιστορικά παραδείγματα για την πληρέστερη κατανόηση, απλά μαθηματικά υποδείγματα για εξέταση των υποδειγμάτων που χρησιμοποιούνται και επισημαίνονται και οι πολιτικές παρεμβάσεις όπου αυτές είναι εμφανής για την επίτευξη του βέλτιστου οικονομικού αποτελέσματος, μέχρι την ικανοποίηση συμφερόντων φίλα προσκείμενων ομάδων στην εκάστοτε πολιτική ηγεσία που κυβερνά.

Οι οικονομικές κρίσεις, οι οποίες λαμβάνουν χώρα ανά τακτικά χρονικά διαστήματα, φέρνουν στην επιφάνεια αστάθειες στη λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος και προβλήματα ανισορροπιών, προκαλώντας την υιοθέτηση ενός πιο υγιούς συστήματος για την εκάστοτε χρονική στιγμή. Η κάθε χρονική στιγμή, έχει τις ανάγκες της, αλλά και τις δυνατότητες της. Αυτές είναι που ορίζουν και το πότε ένα σύστημα είναι ξεπερασμένο και απαιτείται η εξέλιξη του που θα καλύπτει το πλήθος των αναγκών του. Κάθε σύστημα που εφαρμόστηκε, τη δεδομένη χρονική περίοδο, στηριζόμενο στην όποια θεωρία, εξυπηρετούσε συγκεκριμένες δυνατότητες και στόχους, σύμφωνα πάντα με τα δεδομένα της εποχής, αλλά και ανάγκες. Συνεπώς ήταν για την εποχή του το καταλληλότερο έχοντας περισσότερα πλεονεκτήματα από ότι τα μειονεκτήματά που είχε για την χρονική περίοδο και πάντα μόνο για τα κράτη αυτά που είχαν αναπτύξει διεθνές εμπόριο και άρα διεθνείς συναλλαγές. Οπότε μπορούμε να επιχειρηματολογήσουμε υπέρ της μιας οικονομικής θεωρίας ή ενός καθεστώτος συναλλαγματικών ισοτιμιών, γνωρίζοντας τα δεδομένα που άλλαξαν και κάνουν το εκάστοτε σύστημα και οικονομική θεωρία ξεπερασμένη, αν δεν είναι και απαρχαιωμένη.

Η παγκοσμιοποίηση, όπως μπορούμε να αντιληφθούμε, είναι ένα φαινόμενο το οποίο εμφανίζεται από τις αρχές της ιστορίας του ανθρώπου. Για παράδειγμα, επανάσταση είχε προκαλέσει η ανάπτυξη καραβιών που μπορούσαν να

διασχίσουν τον ωκεανό, η ανακάλυψη της Νέας Γης (αμερικανικής ηπείρου), και η είσοδος νέων αγαθών στην Ευρώπη, από φαγώσιμα που δεν ήταν ενδημικά μέχρι πολύτιμα μέταλλα, όπως χρυσός και άργυρος που δεν είχαν εκμεταλλευθεί εκτενώς στα νέα εδάφη. Σήμερα είναι το τηλέφωνο, το διαδίκτυο που προκαλεί επανάσταση με την κάθε αναβάθμιση και εξέλιξη του. Η παγκοσμιοποίηση λοιπόν, δεν πρέπει να μας τρομάζει, ούτε είναι ένα φαινόμενο που μόνο οι τωρινές γενιές έχουν την ευλογία να απολαμβάνουν. Υπήρχε πάντα και θα υπάρχει, με την διαφορά όμως ότι αλλάζουν οι εξελίξεις και τα χαρακτηριστικά της με το πέρασμα του χρόνου. Είναι ένα φαινόμενο, το οποίο έχει θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά, επηρεάζει ουσιαστικά και άμεσα καθένα από τους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας και συνεπώς επηρεάζει την όποια εξέλιξη, την πρόοδο και την ευημερία των κοινωνιών.

Οπότε στο 1^ο Κεφάλαιο που αναλύει τις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, αρχικά γίνεται επεξήγηση στους όρους τι είναι επίσημες τιμές συναλλάγματος. Στη συνέχεια παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή στη χρήση του κανόνα του αργύρου και μετέπειτα του χρυσού και στην υιοθέτηση του συστήματος του Bretton-Woods. Σε κάθε ένα από αυτά τα συστήματα, εξετάζονται και τα προβλήματα που ανέκυψαν και οδήγησαν στον τερματισμό της εφαρμογής τους. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη σύγκριση μεταξύ των συστημάτων σταθερών και κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Στη συνέχεια στο 2^ο Κεφάλαιο εξετάζεται η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων. Το Κεφάλαιο εκκινεί με την παρουσίαση των καθαρών ξένων επενδύσεων και του εμπορικού ισοζυγίου με απλούς μαθηματικούς τύπους. Γίνεται εισαγωγή στη μικρή ανοικτή οικονομία, όπου αξιολογείται η οικονομική πολιτική. Ακολουθεί η μεγάλη ανοικτή οικονομία, όπου εξετάζεται πώς λειτουργούν και συμπεριφέρονται οι καθαρές ξένες επενδύσεις. Με τη σειρά της αξιολογείται η οικονομική πολιτική στη μεγάλη ανοικτή οικονομία, για να καταλήξουμε στις διαπιστώσεις που προκύπτουν.

Το 3^ο Κεφάλαιο πραγματεύεται τις απελευθερωμένες διεθνείς αγορές. Καλύπτεται η αλληλεξάρτηση και τα οφέλη του εμπορίου. Αναλύεται διεξοδικά η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων και κατά τη μετατόπιση της σε νέα ισορροπία. Ακολούθως εισάγεται ένα υπόδειγμα για τη σύγχρονη οικονομία που

μας επιτρέπει να αναλύσουμε τους διαφορετικούς λόγους του κόστους ευκαιρίας, να αντιληφθούμε τις παραγωγικές δυνατότητες και να παρουσιάσουμε το συγκριτικό και το απόλυτο πλεονέκτημα, με το κόστος ευκαιρίας του καθενός. Καλύπτεται η δομή του παγκόσμιου εμπορίου και η σύνθεση του εμπορίου με βάση τα αγαθά. Τονίζεται ποιοι είναι οι κερδισμένοι και χαμένοι του διεθνούς εμπορίου. Εξετάζεται η οικονομική θεωρία των δασμών και τα επιχειρήματα υπέρ των δασμών. Το Κεφάλαιο εστιάζει στα διδάγματα για την εμπορική πολιτική. Αναλύει την έλευση της παγκοσμιοποίησης. Τέλος, ολοκληρώνεται με την παρουσίαση σύγχρονων παραδειγμάτων για την πληρέστερη κατανόηση της θεωρίας.

Αφού αναλύθηκαν τα ερωτήματα της μελέτης, στο Κεφάλαιο 4, παρουσιάζονται μερικές μόνο μελέτες περίπτωσης και ιστορικά παραδείγματα κρίσεων που αντιμετώπισαν τοπικές οικονομίες που μπορεί να επίδρασαν παγκόσμια ή να παρέμειναν στα όρια της χώρας που συνέβησαν ή στο εγγύς τους μόνο περιβάλλον. Αναλύεται γενικά ο τραπεζικός πανικός, ο οποίος ως νόμιμο μπορεί να προκαλέσει μια κρίση σε μια οικονομία, με ποικίλους τρόπους λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης και μόνο. Εξετάζεται η ελληνική φούσκα του χρηματιστηρίου του 1999, γιατί όπως είπε και ο Κέυνς, θα πρέπει ένας οικονομολόγος να είναι και ιστορικός. Η ιστορία και τα λάθη που έχουν κάνει προηγούμενοι, θα πρέπει να είναι ο φάρος ώστε να μην κάνουμε εμείς τα ίδια λάθη. Η ιστορία μας επιτρέπει να μάθουμε από τα λάθη των άλλων. «Επί του πιεστηρίου» λοιπόν, μαθαίνουμε πως νέο ελληνικό κρυπτονόμισμα εισάγεται στην αγορά με προώθηση επιφανούς Έλληνα (capital.gr 2021). Αποδεικνύεται εδώ ότι θα πρέπει να έχουμε ιστορική μνήμη, ώστε να αντιληφθούμε ότι αυτό που συμβαίνει σήμερα κάτι παρόμοιο είχε συμβεί και στην κρίση του Χρηματιστηρίου. Εν συνεχεία παρουσιάζεται η χρηματοοικονομική κρίση του Μεξικού το 1994 – 1995 και πώς εκείνη ξέσπασε. Τελευταία κρίση που έχει επιλεχθεί να αναλυθεί από το πλήθος κρίσεων είναι η χρηματοοικονομική κρίση στην νοτιοανατολική Ασία το 1997 -1998.

Μετά την ανάπτυξη των κρίσεων, ακολουθούν στο Κεφάλαιο 5^ο τα συμπεράσματα που εξάγονται από την ανάλυση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών και την εξέλιξη των νομισμάτων που χρησιμοποιούν οι χώρες, υιοθετώντας ακόμα και κοινό νόμισμα. Συνεχίζοντας παρουσιάζονται τα

συμπεράσματα επί της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων στην παγκόσμια οικονομία κατ' επέκταση στις τοπικές οικονομίες και στον καθένα ξεχωριστά. Το Κεφάλαιο κλείνει με τα συμπεράσματα που εξάχθηκαν από την ανάλυση των διεθνών αγορών, την παρεμπόδιση τους μέσω της υιοθέτησης των δασμών και την επίτευξη του μέγιστου δυνατού αποτελέσματος από το διεθνές εμπόριο.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με ένα σύντομο Επίλογο, στον οποίο εμφανίζονται με απλά λόγια τα συμπεράσματα που κατέληξε αυτή η μελέτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες

1.1 Επίσημες Τιμές Συναλλάγματος

Οι επίσημες τιμές συναλλάγματος μεταξύ δύο νομισμάτων μπορούν να εκφρασθούν με την τιμή του εγχώριου νομίσματος ως προς την τιμή του ξένου νομίσματος ή με την τιμή του ξένου νομίσματος ως προς την τιμή του εγχώριου νομίσματος. Παραδείγματος χάριν, λαμβάνοντας υπόψη το ευρώ και το δολάριο, τότε μπορούμε να αναφέρουμε την επίσημη τιμή συναλλάγματος ως την τιμή ενός ευρώ σε σχέση με το δολάριο. Με αυτόν τον τρόπο, την 23 Οκτωβρίου 2021, η ισοτιμία ως προς τα δύο αυτά νομίσματα ήταν 1,16, δηλαδή, ένα ευρώ άξιζε όσο 1,16 δολάρια. Οι ισοτιμίες των νομισμάτων αλλάζουν πλέον καθημερινά. Αυτές τις αλλαγές, τις αναφέρουμε υποτιμήσεις ή ανατιμήσεις. Η υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος είναι μια μείωση του εγχώριου νομίσματος σε σχέση με το ξένο νόμισμα που το συγκρίνουμε. Ενώ, ανατίμηση του εγχώριου νομίσματος είναι μια αύξηση της τιμής του εγχώριου νομίσματος σε σχέση με το ξένο νόμισμα που μας ενδιαφέρει.

Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες σε ένα σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών (flexible exchange rate), δεν καθορίζονται επίσημα, αλλά οι υποτιμήσεις και ανατιμήσεις που λαμβάνουν χώρα προσδιορίζονται από τις συνθήκες προσφοράς και ζήτησης στην αγορά συναλλάγματος. Σε αυτό το σύστημα, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταβάλλονται συνεχώς και αντιδρούν άμεσα στα διάφορα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά γεγονότα τα οποία με τη σειρά τους μπορούν να επηρεάσουν την προσφορά και τη ζήτηση διαφόρων νομισμάτων.

Κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες σημαίνει ότι δεν υπόκεινται ούτε ελέγχονται από τις κεντρικές τράπεζες. Το αντίθετο σενάριο, όπου οι κεντρικές τράπεζες επενέβαιναν στις αγορές με αγορές και πωλήσεις εγχώριου και διεθνούς νομίσματος με σκοπό να διατηρήσουν την συναλλαγματική ισοτιμία μέσα σε όρια, καλείται, σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Μέσα σε αυτήν την απόλυτη διάκριση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, μπορούμε να βρούμε δύο τύπους κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών: τις **ελεύθερα** κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες (pure floating regimes) και τις **ελεγχόμενες** συναλλαγματικές ισοτιμίες (managed floating regimes). Από τη μια μεριά οι ελεύθερα κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες υπάρχουν σε ένα σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, όταν δεν υπάρχει καμία απολύτως επίσημη (κεντρική τράπεζα) αγορά ή πώληση συναλλάγματος. Από την άλλη μεριά, ελεγχόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, είναι εκείνες οι κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, όπου υπάρχουν έστω και στο ελάχιστο παρεμβάσεις τις κεντρικής τράπεζας (policonomics n.d.).

1.2 Ιστορική αναδρομή

Για να φθάσουμε στο σήμερα, οι κυβερνήσεις της κάθε εποχής υιοθετούσαν αυτό που τους πρότειναν οι οικονομολόγοι. Το πρώτο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών ήταν ο διμεταλλισμός. Ήταν ένα σύστημα σταθερών ισοτιμιών και είχε ως βάση το χρυσό και τον άργυρο. Η αξία χρυσού προς άργυρο καθορίστηκε να είναι το 15½ προς 1. Η κυρίαρχη τράπεζα που το υιοθέτησε ήταν της Γαλλίας. Το 1821 όμως, λόγω υποτίμησης του αργύρου, η Αγγλία υιοθέτησε τον κανόνα του χρυσού, οι ΗΠΑ αντιθέτως ακολούθησαν τον κανόνα του αργύρου. Η διόρθωση των ανισοροπιών που προέκυπταν, γινόταν μέσω ρών (αγορές - πωλήσεις) πολυτίμων μετάλλων (Αλογοσκούφης 2013).

Εν συνεχεία και την περίοδο από το 1870 μέχρι το 1913, οι τράπεζες ακολούθησαν τον κανόνα του χρυσού. Και εκείνο ήταν ένα σύστημα σταθερών ισοτιμιών, με βάση το χρυσό και τη στερλίνα. Η κυρίαρχη τράπεζα τώρα ήταν της Αγγλίας. Τραπεζογραμμάτια κυκλοφορούσαν αλλά δεν υπήρχε παντού πλήρης μετατρεψιμότητα σε χρυσό. Υπήρχαν τρία συστήματα νομισματικής κάλυψης: το αναλογικό, το πιστωτικό και το μεικτό. Η διόρθωση των εξωτερικών ανισοροπιών γινόταν μέσω ρών χρυσού και συναλλάγματος. Απαιτήσεις του συστήματος για να λειτουργεί ο συγκεκριμένος μηχανισμός ήταν ο σεβασμός από όλους των «κανόνων του παιχνιδιού». Δεν έπρεπε με άλλα λόγια, να παρεμβαίνουν και να περιορίζουν τις ροές χρυσού και συναλλάγματος, αλλά ταυτόχρονα δεν έπρεπε να αλλάζουν το ποσό μεταλλικής κάλυψης των νομισμάτων τους. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα, υπήρχε σταθερή σχέση μεταξύ προσφοράς χρήματος και

αποθέματος χρυσού. Ο κανόνας του χρυσού κατέρρευσε και εγκαταλείφθηκε από όλους με την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Στη συνέχεια θα δούμε γιατί εγκαταλείφθηκε το επόμενο σύστημα που εφαρμόστηκε. Τον Ιούλιο του 1944 στη διάσκεψη του Bretton Woods αποφασίστηκε η υιοθέτηση ενός συστήματος που πήρε το όνομα της διάσκεψης. Ήταν ένα σύστημα σταθερών αλλά αναπροσαρμόσιμων συναλλαγματικών ισοτιμιών που εφαρμόστηκε από το 1946 μέχρι και το 1971. Στηριζόταν στον κανόνα συναλλάγματος χρυσού με κύριο νόμισμα το δολάριο (\$), το οποίο ήταν μετατρέψιμο σε χρυσό μόνο για τις συναλλαγές που πραγματοποιούνταν μεταξύ της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ (Fed) και των Κεντρικών Τραπεζών εκείνων των χωρών που διατηρούσαν τα συναλλαγματικά τους διαθέσιμα σε χρυσό και κυρίως σε δολάριο. Οι αρχές στις οποίες στηριζόταν ήταν: Μετά από μια μεταβατική περίοδο τριών ετών, θα ήταν δυνατή η ελεύθερη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων για τρέχουσες συναλλαγές, και η επιβολή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων με σκοπό την αποφυγή κερδοσκοπικών τάσεων. Κάθε νόμισμα θα έπρεπε να καθορίσει την εξωτερική αξία του με βάση το χρυσό ή με βάση ένα συνδεδεμένο με το χρυσό νόμισμα. Η αντιμετώπιση μιας εφήμερης ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών. Η διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας εντός ενός εύρους διακύμανσης $\pm 1\%$ από την επίσημη ισοτιμία, βραχυχρόνια. Η αναπροσαρμογή της επίσημης ισοτιμίας, λόγω προκύπτουσας ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών, μακροχρόνια. Αυτό μπορούσε να επιτευχθεί με τη δυνατότητα υποτίμησης σε περίπτωση θεμελιώδους ανισορροπίας. Τέλος, η αποστολή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (International Monetary Fund - IMF) του οποίου ήταν να συντονίζει και να εποπτεύει για την ορθή λειτουργία το σύστημα. Αυτό μπορούσε να πραγματοποιηθεί μέσω δανεισμού από το ΔΝΤ για χρηματοδότηση ελλειμμάτων ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (Κουτεντάκης και Κουκουριτάκης 2015, 187).

Όλες οι χώρες όρισαν σταθερή ισοτιμία σε σχέση με το δολάριο, και οι ΗΠΑ όρισαν σταθερή τιμή του δολαρίου με το χρυσό, τα 35 δολάρια η ουγγιά χρυσού. Σε αυτήν την επίσημη ισοτιμία, η Αμερικάνικη Κεντρική Τράπεζα είχε αναλάβει την υποχρέωση να εκτελεί αγοραπωλησίες με τις Κεντρικές Τράπεζες των υπολοίπων χωρών για χρυσό ασχέτως ποσότητας. Στην ουσία, η FED είχε αναλάβει την εξασφάλιση της σταθερής τιμής του χρυσού έναντι του δολαρίου, καθώς σε

περίπτωση που η τιμή του χρυσού αυξανόταν στη διεθνή αγορά, θα μπορούσε οποιαδήποτε Κεντρική Τράπεζα να εκμεταλλευτεί αυτή τη διαφορά, κερδοσκοπώντας, αγοράζοντας χρυσό στη σταθερή τιμή από τη Fed και πουλώντας τον στην ανατιμημένη του αξία στην ελεύθερη αγορά. Κατά αυτόν τον τρόπο, η Fed όφειλε να διακρατεί τεράστια αποθέματα χρυσού για να περιορίζει την τιμή του χρυσού, πουλώντας τον στην ελεύθερη αγορά όταν η τιμή του ανέβαινε. Οι υπόλοιπες χώρες - μέλη του συστήματος όφειλαν να διατηρούν σταθερή τη συναλλαγματική τους ισοτιμία με το δολάριο και να διατηρούν τη διακύμανση του μικρότερη από το $\pm 1\%$. Σε περίπτωση που η διακύμανση ήταν μεγαλύτερη του $\pm 1\%$, τότε η Κεντρική Τράπεζα της χώρας εκείνης όφειλε να παρέμβει στην αγορά συναλλάγματος για να επιστρέψει η τιμή της εντός των καθοριζόμενων ορίων. Εφόσον μια χώρα αδυνατούσε να διατηρήσει την ισοτιμία της εντός των ορίων διακύμανσης, εξαιτίας μιας προσωρινής ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών, είχε τη δυνατότητα να λάβει βραχυπρόθεσμο ή μεσοπρόθεσμο δάνειο από το ΔΝΤ για να καλύψει το έλλειμμα της. Ταυτόχρονα φυσικά αναλάμβανε την υιοθέτηση λήψης συγκεκριμένων μέτρων. Στην περίπτωση που η ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών ήταν θεμελιώδης, το ΔΝΤ είχε τη δυνατότητα της έγκρισης της αναπροσαρμογής της ισοτιμίας.

Η εφαρμογή του συστήματος του Bretton-Woods ανέκυψε τρία βασικά προβλήματα που δημιουργούσαν τριγμούς στο οικοδόμημα του:

1. Ένα βασικό πρόβλημα ήταν η προσαρμογή. Η προσαρμογή δεν ήταν τέλεια και αυτό συνέβαινε για ένα πλήθος αιτιών: Πρώτον, λαμβάνονταν με καθυστέρηση τα αναγκαία οικονομικά μέτρα για την εξάλειψη ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών. Ταυτόχρονα η εξακρίβωση για το αν μια ανισορροπία ήταν θεμελιώδης ή προσωρινή δεν ήταν εύκολο να υλοποιηθεί στην πράξη. Ένας μεγάλος αριθμός χωρών ανέβαλλαν την αναπροσαρμογή της ισοτιμίας θεωρώντας την προσωρινή, ενώ ήταν και φαινόταν μονιμότερη ανισορροπία, συνήθως για πολιτικούς ή και οικονομικούς λόγους. Οι χώρες που παρουσίαζαν πλεόνασμα δεν ήταν πρόθυμες να ανατιμήσουν τα νομίσματα τους, καθώς θα μειωνόταν η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων που παρήγαγαν. Αντιθέτως, στην άλλη μεριά, ήταν οι χώρες που εμφάνιζαν έλλειμμα και η παράταση μιας υποτίμησης προκαλούσε προσδοκίες για μελλοντική υποτίμηση, πυροδοτώντας ενέργειες κερδοσκοπών με κινήσεις κεφαλαίων που κατέληγαν τελικά στην υποτίμηση.

Δεύτερον, το σύστημα ερχόταν αντιμέτωπο με την ασυμμετρία μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών, αφού μόνο οι ελλειμματικές χώρες αντιμετώπιζαν το κόστος προσαρμογής του ισοζυγίου πληρωμών, οι οποίες ήταν υποχρεωμένες να υποτιμήσουν το νόμισμα τους ή να υιοθετήσουν συσταλτική οικονομική πολιτική. Τρίτον, δημιουργήθηκε μια ασυμμετρία μεταξύ των ΗΠΑ, που ήταν η χώρα της οποίας το νόμισμα ήταν η βάση του συστήματος και των υπόλοιπων χωρών. Οι ΗΠΑ δεν είχαν την υποχρέωση να παρεμβαίνουν στην αγορά συναλλάγματος, αφού το δολάριο ήταν το νόμισμα που εγγυόταν τις δολοηψίες, επομένως δεν χρειαζόταν να εφαρμόζουν την οικονομική τους πολιτική προσαρμόζοντας την ανάλογα με τις ανάγκες της οικονομίας του εξωτερικού τομέα. Οι ΗΠΑ είχαν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, αφού το δολάριο ήταν το κύριο νόμισμα στα συναλλαγματικά αποθέματα των άλλων χωρών, κατά συνέπεια αύξαναν με αυτόν τον τρόπο τις υποχρεώσεις τους ως προς τις λοιπές χώρες. Πρόβλημα θα ανέκυπτε μόνο στην περίπτωση που η συσσώρευση δολαρίων από τις άλλες χώρες προκαλούσε κίνδυνο στη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό, όπου η σταθερή ισοτιμία είχε εξασφαλιστεί να υλοποιείται από την Fed.

2. Ρευστότητα: Με τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, οι χώρες της Ευρώπης και η Ιαπωνία εξαιτίας της ανασυγκρότησης που πραγματοποίησαν, δημιούργησαν μεγάλα ελλείμματα στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών τους, και αυτό προκλήθηκε από τη μεγάλη ζήτηση για εισαγωγές πρώτων υλών αφού και οι δύο αυτές περιοχές είχαν καταστραφεί και για εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών. Οι ΗΠΑ αντιθέτως, στο έδαφος των οποίων δεν έλαβαν χώρα μάχες, ήταν εκείνες που προμήθευαν τις χώρες αυτές, εκμεταλλευόμενες το μεγάλο πλεόνασμα που δημιουργήθηκε στο δικό τους ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η ολοκλήρωση της ανασυγκρότησης της Δυτικής Ευρώπης, προκάλεσε τη μετατροπή του πλεονάσματος των ΗΠΑ σε έλλειμμα. Με την πάροδο των ετών και ενώ στην αρχή το έλλειμμα αυτό των ΗΠΑ ήταν μικρό, αυξήθηκε σημαντικά (γύρω στα 3 δισ. δολάρια κάθε έτος), με συνέπεια να προκαλέσει ερωτήματα ως προς την ικανοποίηση της δέσμευσης για μετατροπή του δολαρίου σε χρυσό.

3. Στη συνέχεια το πρόβλημα εμπιστοσύνης, δημιούργησε τριγμούς και έθεσε σε αμφιβολία την ικανότητα των ΗΠΑ στο να διατηρήσουν την ισοτιμία των 35 δολαρίων ανά ουγγιά χρυσού όπως είχε καθοριστεί, από τις Κεντρικές Τράπεζες

των υπολοίπων χωρών. Εμφανίστηκε λοιπόν το εξής δίλημμα: Σε περίπτωση που οι ΗΠΑ εξάλειψαν το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, τότε ως αποτέλεσμα θα ήταν η παγκόσμια οικονομία να χάσει την κύρια πηγή ρευστότητας με αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και γενικότερα στο διεθνές εμπόριο. Αντιθέτως, σε περίπτωση που οι ΗΠΑ εξακολουθούσαν να διατηρούν μεγάλο έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών τους, θα γιγαντωνόταν η κρίση εμπιστοσύνης που είχε ήδη κάνει την εμφάνισή της, με συνέπεια οι Κεντρικές Τράπεζες των άλλων χωρών να επιθυμήσουν την πώληση των δολαρίων που διατηρούσαν και να αγοράσουν χρυσό, επομένως θα εξαντλούνταν τα αποθέματα χρυσού που διέθεταν οι ΗΠΑ.

Για όσο διάστημα οι ΗΠΑ εφάρμοζαν αντιπληθωριστική πολιτική και συγκεκριμένα από το 1946 έως το 1965 το σύστημα του Bretton-Woods παρείχε σταθερότητα. Το 1965 όμως, οι ΗΠΑ απέστειλαν στρατεύματα στο Βιετνάμ σηματοδοτώντας και τη συμμετοχή τους σε αυτόν τον πόλεμο. Για να χρηματοδοτηθεί αυτός ο πόλεμος με τις εκατόμβες νεκρών Αμερικάνων στρατιωτών και την εντατικοποίηση της αποστολής στρατευμάτων και προσωπικού, οι ΗΠΑ, ακολούθησαν επεκτατική νομισματική πολιτική. Ως κατάληξη ήταν η αύξηση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών των ΗΠΑ, αλλά και η υπέρμετρη αύξηση του πληθωρισμού, με συνέπεια τον κλονισμό της εμπιστοσύνης ως προς τη δυνατότητα της Ομοσπονδιακής Τράπεζας να μετατρέπει το δολάριο σε χρυσό αλλά και την απροθυμία των άλλων Κεντρικών Τραπεζών να κατέχουν δολάριο σε απόθεμα για τις συναλλαγές τους. Αυτή η κατάσταση οδήγησε στην αναμονή για υποτίμηση του δολαρίου και ακολούθησε η πώληση χρυσού αξίας περίπου 3 δισ. δολαρίων σε διάστημα 4 μηνών το 1968, με σκοπό να συγκρατηθεί η ισοτιμία του δολαρίου. Εν τέλει, η τεράστια μείωση των αποθεμάτων χρυσού των ΗΠΑ σε σχέση με τις υποχρεώσεις από το εξωτερικό καθώς και η απώλεια της εμπιστοσύνης προς το δολάριο, υποχρέωσαν τις ΗΠΑ να διακόψουν τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό τη 15η Αυγούστου του 1971, ορίζοντας με αυτήν τους την απόφαση και το τέλος του συστήματος του Bretton-Woods. Το Δεκέμβριο του ίδιου έτους συμφωνήθηκε η υιοθέτηση ενός συστήματος σταθερών ισοτιμιών χωρίς την υποχρέωση της μετατροπής του δολαρίου σε χρυσό (Smithsonian Agreement). Η συμφωνία αυτή προέβλεπε την:

(α) υποτίμηση του δολαρίου έναντι του χρυσού (όπου 38 δολάρια ισοδυναμούσαν

με μια ουγγιά χρυσού), (β) ανατίμηση των περισσότερων νομισμάτων έναντι του δολαρίου (γ) και διεύρυνση των ορίων διακύμανσης των ισοτιμιών έναντι του δολαρίου σε $\pm 2,25\%$ από το προηγούμενο όριο του $\pm 1\%$. Η αμφισβήτηση του κλίματος εμπιστοσύνης όμως για μη ικανοποίηση ούτε της νέας ισοτιμίας του δολαρίου έναντι του χρυσού, προκαλούσαν τους κερδοσκόπους, των οποίων οι πιέσεις προς το δολάριο συνεχίστηκαν, με συνέπεια την υποτίμηση του κατά επιπλέον 11% το Φεβρουάριο του 1973 (τότε τα 42,22 δολάρια ισοδυναμούσαν με μια ουγγιά χρυσού). Αυτή ήταν και η τελική υποτίμηση που «έπεισε» τις σημαντικότερες βιομηχανικές χώρες να εγκαταλείψουν τις σταθερές ισοτιμίες και να εφαρμόσουν από τον επόμενο κιάλας μήνα το σύστημα των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών (Κουτεντάκης και Κουκουριτάκης 2015, 191).

1.3 Σύγκριση μεταξύ των συστημάτων σταθερών και κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών

Η εφαρμογή του συστήματος των κυμαινόμενων ισοτιμιών από το 1973 μέχρι σήμερα, εμφανίζει τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα συγκριτικά με το σύστημα του Bretton-Woods που εφαρμόστηκε. Τα κύρια πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν οι κυμαινόμενες ισοτιμίες είναι:

1. Καταρχήν μπορεί να επιτευχθεί μεγαλύτερος βαθμός αυτονομίας της νομισματικής πολιτικής. Η νομισματική πολιτική σε σύστημα με σταθερές ισοτιμίες δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη, αφού η Κεντρική Τράπεζα παρεμβαίνει στην αγορά συναλλάγματος για να διατηρήσει σταθερή την ισοτιμία σε τυχόν ανισοροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών, με συνέπεια τις μεταβολές των συναλλαγματικών διαθεσίμων και κατά ακολουθία και της προσφοράς χρήματος. Απεναντίας, η νομισματική πολιτική είναι μέχρι ενός βαθμού ανεξάρτητη στις κυμαινόμενες ισοτιμίες, αφού μια επεκτατική νομισματική πολιτική μπορεί να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα ανεργίας. Η επεκτατική νομισματική πολιτική με τη μείωση του εγχώριου επιτοκίου και της εκροής κεφαλαίων θα προκαλέσει την υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος, αυτό με τη σειρά του θα ενισχύσει τη ζήτηση των εγχώριων προϊόντων με αποτέλεσμα εν τέλει, τη μείωση της ανεργίας.

2. Επίσης, δεν είναι απαραίτητη η κρατική παρέμβαση για να επιτευχθεί η ισοροπία στο ισοζύγιο πληρωμών μέσω διακυμάνσεων της συναλλαγματικής

ισοτιμίας. Τι εννοούμε με αυτό λοιπόν. Σε περίπτωση που, οι εγχώριες τιμές αυξηθούν σε σχέση με τις ξένες, θα επιβαρυνθεί το ισοζύγιο πληρωμών και θα έχουμε σημαντική μείωση στην ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας. Όπως είδαμε, για να επιτευχθεί ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών με σταθερές ισοτιμίες θα πρέπει οι εγχώριες τιμές να μειωθούν. Σε περίπτωση που οι τιμές είναι άκαμπτες προς τα κάτω, η άλλη εναλλακτική είναι η μείωση της συνολικής ζήτησης, με τραγική συνέπεια την ύφεση και την ανεργία. Αντιθέτως, με κυμαινόμενες ισοτιμίες, με μια υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος, θα βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας και θα επιτευχθεί μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

3. Τέλος, παρέχει μια σταθερότητα. Αν παρατηρηθεί αύξηση της ζήτησης των εγχώριων προϊόντων στο εξωτερικό, αυτό συνεπάγεται την αύξηση του εισοδήματος. Με δεδομένο όμως την προσφορά χρήματος, το εγχώριο επιτόκιο πρέπει να αυξηθεί, ώστε να συγκρατηθεί η ισορροπία στην αγορά χρήματος. Η εισροή κεφαλαίων και η ανατίμηση του εγχώριου νομίσματος, θα προκαλέσει τη μείωση τελικά της συνολικής ζήτησης. Με τις σταθερές ισοτιμίες εν αντιθέσει, μια αύξηση ζήτησης των εγχώριων αγαθών στο εξωτερικό θα εμφανιστεί στην εσωτερική οικονομία μέσω του ισοζυγίου πληρωμών, το οποίο επηρεάζει την προσφορά χρήματος. Με άλλα λόγια, με το σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών, μπορεί μια χώρα να προστατευθεί από τις εξωτερικές διαταραχές. Το σύστημα κυμαινόμενων ισοτιμιών, από την άλλη πλευρά, παρουσιάζει τα ακόλουθα μειονεκτήματα: α. Δύναται να εμφανίσει κερδοσκοπικές ενέργειες που προκαλούν την αποσταθεροποίηση του συστήματος. Σε κυμαινόμενες ισοτιμίες, οι κερδοσκόποι είναι ελεύθεροι να πραγματοποιούν τις αγοραπωλησίες συναλλάγματος, ορμώνονοι από τις προσδοκίες τους και πολλές φορές προκαλώντας οι ίδιοι τις μεταβολές της ισοτιμίας για την επίτευξη του μέγιστου κέρδους, με συνέπεια την αστάθεια της ισοτιμίας μέσω των εντονότερων διακυμάνσεων. β. Καλλιεργεί την αβεβαιότητα από τις συνεχείς μεταβολές της ισοτιμίας. Οι διακυμάνσεις αυτές, έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κίνηση κεφαλαίων και στο διεθνές εμπόριο, το οποίο μεταφράζεται με τον επιχειρηματικό κίνδυνο που έχουν να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό. γ. Δεν υπάρχει κάποιο είδος πειθαρχίας στην ασκούμενη οικονομική πολιτική που ακολουθούν οι κεντρικές τράπεζες. Σε ένα σύστημα

σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, μια οικονομία που εμφανίζει υψηλό πληθωρισμό δεν δύναται να παρουσιάζει ένα έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Θα διαθέσει τα αποθέματα της σε συνάλλαγμα και αφού αυτά εξαντληθούν, θα υποχρεωθεί να ασκήσει αντιπληθωριστική πολιτική ώστε να επαναφέρει την ισορροπία στο σύστημα. Το σύστημα των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, θεωρείται ότι έχει προδιάθεση για πληθωριστικές τάσεις (Κωνσταντίνος 2008, 263).

Κατά τον φιλελεύθερο οικονομολόγο και νομπελίστα, Milton Friedman, ένα από τα κυριότερα ατού των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών είναι, ότι αποκεντρώνει την πολιτική απόφαση στο εθνικό επίπεδο, επιτρέποντας στους διαμορφωτές της πολιτικής κάθε χώρας να αναλάβουν την ευθύνη της διαχείρισης της δικής τους οικονομίας. Η συναλλαγματική ισοτιμία δεν λαμβάνεται από τρίτους αλλά από τους νόμους της αγοράς, μέσω της προσφοράς και της ζήτησης. Οι κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, υποστήριζε, ότι μπορούν να βοηθήσουν στην απομόνωση μιας εσωτερικής οικονομίας από εξωτερικά σοκ και ότι μπορούν να παρέχουν στις Αρχές της εθνικής πολιτικής την ικανότητα να ικανοποιούν τους εγχώριους σκοπούς. Επομένως, οι εθνικές Αρχές δύναται να καθορισθούν δημοκρατικά υπεύθυνες στους πολίτες τους (Harris Dellas 2017, 11). Μελετώντας την ελληνική κρίση, η Ελλάδα ως μέλος της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης, δεν μπορούσε να ορίσει την ισοτιμία του νομίσματος της, αλλά αυτό οριζόταν από εξωγενείς παράγοντες, ταυτόχρονα δεν υπήρχε ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Αυτό συνεπάγεται πως οι ελληνικές αρχές, είχαν ως δυνατότητα λοιπόν, μόνο τη διαχείριση της δημοσιονομικής πολιτικής, ώστε να αντιμετωπίσουν μια κρίση που παρουσιαζόταν. Δυστυχώς, η εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής δεν ήταν η ενδεδειγμένη. Τα κύρια αποτελέσματα στα οποία κατέληξε μελέτη των Οικονομίδη, Παπαγεωργίου και Φιλιππόπουλου, είναι ότι για την επιδείνωση των μεταβλητών της Ελλάδος κατά την ελληνική κρίση του 2009, είναι η υιοθετημένη δημοσιονομική πολιτική και η επιδείνωση των δικαιωμάτων περιουσίας (George Economides 2017, 45).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων

2.1 Καθαρές Ξένες Επενδύσεις και Εμπορικό Ισοζύγιο

Όπως σε μια κλειστή οικονομία, αντίστοιχα και στην ανοικτή οικονομία, οι αγορές αγαθών και οι χρηματαγορές συνδέονται στενά. Για να παρακολουθήσουμε τη σχέση αυτή, πρέπει να διατυπώσουμε τη λογιστική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος με όρους επένδυσης και αποταμίευσης.

Έχουμε λοιπόν την ταυτότητα:

$$Y = C + I + G + NX$$

Αφαιρώντας το G και το C και από τα δύο σκέλη της ισότητας έχουμε ως συνέπεια:

$$Y - C - G = I + NX$$

Ξέρουμε πως το $(Y - C - G)$ είναι η εθνική αποταμίευση (S), δηλαδή το άθροισμα της ιδιωτικής αποταμίευσης $(Y - T - C)$ και της δημόσιας αποταμίευσης $(T - G)$. Συνεπώς,

$$S = I + NX$$

Με αφαίρεση του I και από τα δύο σκέλη της ισότητας, η λογιστική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος μπορεί να γραφτεί ως:

$$S - I = NX$$

Η λογιστική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος έχοντας αυτή η μορφή μας δηλώνει ότι η διαφορά που προκύπτει, αν αφαιρέσουμε την επένδυση από την αποταμίευση πρέπει πάντα να είναι ίση με τις καθαρές εξαγωγές μιας οικονομίας.

Μελετώντας διεξοδικά από πιο κοντά και τα δύο σκέλη αυτής της ταυτότητας, θα αντιληφθούμε ότι το εύκολο μέρος είναι η δεύτερη πλευρά, NX, που είναι απλά η καθαρή εξαγωγή αγαθών και υπηρεσιών μας. Το εμπορικό ισοζύγιο είναι ένας άλλος όρος που περιγράφει τις καθαρές εξαγωγές, καθώς μας εξηγεί κατά πόσο οι συναλλαγές υπηρεσιών και αγαθών ξεφεύγουν από το σημείο του δείκτη των ίσων εξαγωγών και εισαγωγών (Mankiw 2002, 306).

Η πρώτη πλευρά της ταυτότητας αναφέρεται στη διαφορά ανάμεσα στην εγχώρια αποταμίευση και την εγχώρια επένδυση, $(S - I)$ γνωστή και ως καθαρή ξένη επένδυση. Η καθαρή ξένη επένδυση είναι ίση με το ποσό που οι κάτοικοι μιας χώρας δανείζουν στο εξωτερικό της μείον το ποσό που οι κάτοικοι άλλων χωρών δανείζουν στη χώρα εκείνη. Εφόσον η καθαρή ξένη επένδυση είναι θετική, οι αποταμιεύσεις της χώρας που μελετάμε είναι μεγαλύτερες από τις επενδύσεις και δανείζει το πλεόνασμά της σε ξένους. Σε περίπτωση που η καθαρή ξένη επένδυση είναι αρνητική, τότε οι επενδύσεις της θα πρέπει να ξεπερνούν τις εγχώριες αποταμιεύσεις, με συνέπεια να χρηματοδοτείται το υπόλοιπο μέρος των επενδύσεων με δανεισμό από το εξωτερικό. Συνεπώς, η καθαρή ξένη επένδυση αντικατοπτρίζει τη διεθνή ροή κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση της συσσώρευσης κεφαλαίου.

Σύμφωνα με τη λογιστική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος, οι καθαρές ξένες επενδύσεις είναι πάντοτε ίσες με το εμπορικό ισοζύγιο. Δηλαδή,

Καθαρές Ξένες Επενδύσεις = Εμπορικό Ισοζύγιο

$$S - I = NX$$

Σε περίπτωση που $S - I$ και NX είναι θετικά, έχουμε εμπορικό πλεόνασμα. Αν λοιπόν συμβαίνει αυτό, είμαστε καθαροί δανειστές στις διεθνείς χρηματαγορές και εξάγουμε περισσότερα αγαθά απ' όσα εισάγουμε. Στην αντίθετη περίπτωση που $S - I$ και NX είναι αρνητικά, έχουμε εμπορικό έλλειμμα (Gregory 2002, 307). Σε αυτή την κατάσταση, είμαστε καθαροί δανειζόμενοι από τις διεθνείς χρηματαγορές και εισάγουμε περισσότερα αγαθά απ' όσα εξάγουμε. Σε περίπτωση που $S - I$ και NX ισούνται με το μηδέν, τότε λογίζεται ως ισοσκελισμένο εμπόριο αφού η αξία των εισαγωγών ισούται με την αξία των εξαγωγών.

Σύμφωνα με τη λογιστική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος η διεθνής ροή κεφαλαίου για τη χρηματοδότηση της συσσώρευσης κεφαλαίου και η διεθνής ροή αγαθών και υπηρεσιών είναι το ίδιο νόμισμα που το κοιτάς από τις δύο όψεις του. Από τη μεριά των «γραμμάτων», σε περίπτωση που οι αποταμιεύσεις μας είναι μεγαλύτερες από τις επενδύσεις μας, το ποσό της αποταμίευσης που δεν επενδύεται στο εσωτερικό χρησιμοποιείται για τη χορήγηση δανείων σε επενδυτές του εξωτερικού. Οι ξένοι επενδυτές έχουν ανάγκη τα δάνεια αυτά αφού τους

προσφέρουμε περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες απ' όσα μας παρέχουν αυτοί. Με άλλα λόγια, έχουμε εμπορικό πλεόνασμα. Από τη μεριά της «κεφαλής», σε περίπτωση που οι επενδύσεις μας είναι μεγαλύτερες από τις αποταμιεύσεις μας, οι παραπάνω επενδύσεις πρέπει να χρηματοδοτηθούν με δανεισμό από το εξωτερικό. Τα δάνεια αυτά από το εξωτερικό, μας δίνουν τη δυνατότητα να εισάγουμε περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες απ' όσα εξάγουμε. Έχουμε λοιπόν εμπορικό έλλειμμα.

Οφείλουμε να αντιληφθούμε φυσικά ότι η ροή κεφαλαίου δύναται να πάρει ποικίλες μορφές. Πιο κατανοητό είναι να θεωρούμε πως όταν έχουμε εμπορικό έλλειμμα οι ξένοι μας χορηγούν δάνεια. Αυτό γίνεται, επί παραδείγματος, όταν οι ευρωπαίοι αγοράζουν ομόλογα που κυκλοφορεί το ελληνικό δημόσιο. Μολοταύτα, πράξεις με ίδιο αποτέλεσμα, η ροή κεφαλαίου μπορεί να πάρει τη μορφή της αγοράς από αλλοδαπούς εγχώριων περιουσιακών στοιχείων. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι, όταν οι ευρωπαίοι επενδυτές αγοράζουν μια πολυκατοικία στην Αθήνα, η συναλλαγή αυτή μειώνει τις καθαρές ξένες επενδύσεις της Ελλάδος. Τόσο στην περίπτωση που οι αλλοδαποί αγοράζουν ομόλογα τα οποία εκδίδονται από το ελληνικό δημόσιο, όσο και στην περίπτωση που ξένοι αγοράζουν περιουσιακά στοιχεία τα οποία ανήκουν σε Έλληνες, οι αλλοδαποί αποκτούν κάποιο δικαίωμα στη μελλοντική απόδοση του εγχώριου κεφαλαίου. Συνοψίζοντας, είτε στη μια, είτε στην άλλη περίπτωση, οι αλλοδαποί αποκτούν μέρος από το εγχώριο απόθεμα κεφαλαίου.

2.2 Μικρή ανοικτή οικονομία

Λαμβάνοντας ως περίπτωση μια μικρή ανοικτή οικονομία με τέλεια κινητικότητα κεφαλαίου εξετάζουμε τα δεδομένα που έχουμε. Ονοματίζοντας τη ως «μικρή» θεωρούμε πως η οικονομία αυτή αποτελεί μικρό τμήμα της παγκόσμιας αγοράς και συνεπώς δεν μπορεί, αυτή καθεαυτή, να συμβάλει παρά μόνο με μια πολύ ανεπαίσθητη επίδραση στο διεθνές εμπόριο. Με τον χαρακτηρισμό «τέλεια κινητικότητα κεφαλαίου» θεωρούμε πως οι κάτοικοι της χώρας έχουν ελεύθερη πρόσβαση στις διεθνείς χρηματαγορές, δηλαδή, η κυβέρνηση δεν παρεμποδίζει το διεθνή δανεισμό (χορήγησης ή λήψης δανείων) (Αντζουλάτος 2011, 631).

Ας μελετήσουμε λοιπόν το μηχανισμό που εξισώνει το εμπορικό ισοζύγιο με τις καθарές ξένες επενδύσεις. Οι καθарές ξένες επενδύσεις με τους προσδιοριστικούς παράγοντες τους μπορούν εύκολα να γίνουν κατανοητές. Σε περίπτωση που οι εγχώριες αποταμιεύσεις υπολείπονται των εγχώριων επενδύσεων, τότε οι επενδυτές αναγκάζονται να δανειστούν από το εξωτερικό. Στην άλλη περίπτωση που οι αποταμιεύσεις είναι μεγαλύτερες από τις επενδύσεις, το πλεόνασμα αυτό διοχετεύεται ως δάνειο στο εξωτερικό.

2.2.1 Αξιολόγηση της Οικονομικής Πολιτικής

Η ανοικτή οικονομία ως το υπόδειγμά που μελετάμε παρουσιάζει ότι η ροή αγαθών και υπηρεσιών, που υπολογίζεται με το εμπορικό ισοζύγιο, βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με τη ροή χρήματος για τη συσσώρευση κεφαλαίου, που υπολογίζεται με τις καθарές ξένες επενδύσεις. Λέγοντας καθарές ξένες επενδύσεις θεωρούμε τη διαφορά μεταξύ εγχώριας αποταμίευσης και εγχώριας επένδυσης. Με αυτόν τον τρόπο, η οικονομική πολιτική που επιδρά στο εμπορικό ισοζύγιο μπορεί πάντα να βρεθεί το αποτέλεσμα της με την εξέταση της επίδρασης της στην εγχώρια επένδυση και εγχώρια αποταμίευση. Αυξάνοντας τις επενδύσεις ή μειώνοντας την αποταμίευση με την εφαρμογή μέτρων οικονομικής πολιτικής, καταλήγει να προκαλείται εμπορικό έλλειμμα ενώ οι πολιτικές που αυξάνουν την αποταμίευση ή μειώνουν την επένδυση καταλήγουν να προκαλούν εμπορικό πλεόνασμα (Mankiw and Taylor 2011, 729).

Η ανοικτή οικονομία αναλύθηκε με θετικό και όχι με κανονιστικό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει πως αναλύσαμε τον τρόπο για να αντιληφθούμε αν οι οικονομικές πολιτικές αυτές είναι επιθυμητές ή όχι. Οι οικονομολόγοι καθώς και οι πολιτικοί που είναι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής απασχολούνται με την αξιολόγηση των οικονομικών πολιτικών και των επιπτώσεών τους στην ανοικτή οικονομία για να επιβεβαιώσουν την ορθότητα της πολιτικής που πρέπει να ληφθεί ή λήφθηκε ήδη.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 καθώς και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η χώρα είχε εμπορικό έλλειμμα. Σε περίπτωση όπως αυτή, όταν δηλαδή μια χώρα έχει εμπορικό έλλειμμα, οι υπεύθυνοι πολιτικοί οφείλουν να διευκρινίσουν και να αποφασίσουν στο ζήτημα αν το εμπορικό έλλειμμα αποτελεί εθνικό πρόβλημα. Οι πλειοψηφία των οικονομολόγων αντιμετωπίζουν το εμπορικό έλλειμμα ως σύμπτωμα κάποιου προβλήματος και όχι

σαν ένα πρόβλημα από μόνο του. Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια των προαναφερόμενων δεκαετιών διέθεταν ένα εμπορικό έλλειμμα, που αντανakλούσε ένα χαμηλό ρυθμό αποταμίευσης. Ο χαμηλός ρυθμός αποταμίευσης δικαιολογείται όταν ο καθένας από εμάς αποταμιεύει, για το μέλλον, ολοένα και λιγότερα ποσά ή όταν ακόμα σπαταλάμε και από εκείνα που ήδη είχαμε αποταμιεύσει. Στην περίπτωση της κλειστής οικονομίας, η χαμηλή αποταμίευση προκαλεί το εμπορικό έλλειμμα και το αυξημένο εξωτερικό χρέος, δημιουργώντας την υποχρέωση της εξόφλησης στο μέλλον. Και στις δύο καταστάσεις, παρουσιάζεται υψηλή τρέχουσα κατανάλωση η οποία θα προκαλέσει χαμηλότερο μελλοντικό εισόδημα, κάτι το οποίο μεταφράζεται με άλλα λόγια ότι η χαμηλή τρέχουσα αποταμίευση θα έχει αντίκτυπο στις μελλοντικές γενιές.

Παρόλα αυτά, δεν μπορούν να εκφράσουν οικονομική ασθένεια πάντα τα εμπορικά ελλείμματα. Υπάρχουν οι περιπτώσεις όπου οι φτωχές οικονομίες, χρηματοδοτούν συχνά με εξωτερικό δανεισμό τις υψηλές επενδύσεις τους. Οπότε, είναι δυνατόν τα εμπορικά ελλείμματα να αποδεικνύουν μερικές φορές την οικονομική ανάπτυξη που συντελείται. Ως τρανταχτό παράδειγμα μπορούμε να ονοματίσουμε τη Νότια Κορέα η οποία ολόκληρη τη δεκαετία του 1970 παρουσίαζε μεγάλα ελλείμματα και παρ' όλα αυτά απεδείχθη ότι ακολούθησε μια επιτυχημένη διαδικασία ανάπτυξης (Mankiw 2002, 317). Αποδεικνύεται λοιπόν ότι κάποιος μελετητής πρέπει να λάβει υπόψη του και τις θεμελιώδεις αιτίες των διεθνών ροών και δεν δύναται να αξιολογηθεί μια οικονομική επίδοση μόνο από το εμπορικό έλλειμμα.

2.3 Μεγάλη Ανοικτή Οικονομία

2.3.1 Καθαρές Ξένες Επενδύσεις

Η συμπεριφορά των καθαρών ξένων επενδύσεων είναι εκείνη που παρουσιάζει και τη βασική διαφορά μεταξύ της μικρής και της μεγάλης οικονομίας. Στο υπόδειγμα της μικρής ανοικτής οικονομίας, υπάρχει ένα σταθερό διεθνές επιτόκιο r^* , το οποίο ορίζει και το κεφάλαιο που εκρέει ελεύθερα στην οικονομία ή εισρέει σε αυτή. Αντιθέτως στο υπόδειγμα της μεγάλης ανοικτής οικονομίας οι διεθνείς ροές κεφαλαίων χαρακτηρίζονται από μια διαφορετική εξήγηση. Για να αντιληφθούμε αυτή την εξήγηση, οφείλουμε να θυμόμαστε ότι καθαρές ξένες επενδύσεις είναι το ποσό που οι εγχώριοι

επενδυτές επενδύουν στο εξωτερικό αφαιρώντας το ποσό που οι ξένοι επενδυτές δανείζουν σε εμάς.

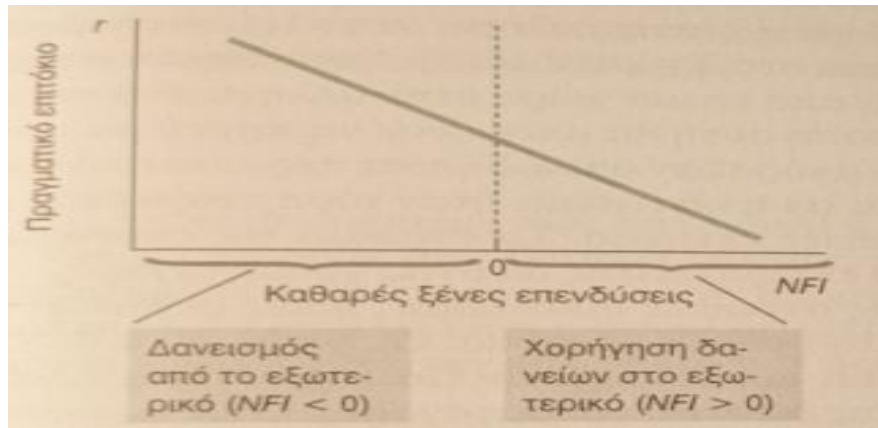
Ας θεωρήσουμε ότι ένα τοπικός επενδυτής, ας είναι ο προϊστάμενος του τμήματος των δωρεών ενός Ιδρύματος, θέλει να καταλήξει πού να επενδύσει τα κεφάλαια που διαθέτει στα χέρια του το τμήμα. Μπορεί να τα τοποθετήσει στο εξωτερικό (παρέχοντας δάνεια σε ξένες επιχειρήσεις) ή να τα επενδύσει στο εσωτερικό (παρέχοντας, δάνεια σε εταιρείες του εσωτερικού). Η απόφασή του εκείνη θα επηρεαστεί από διάφορους παράγοντες, αλλά κυρίως ένας από αυτούς είναι η τιμή του επιτοκίου που θα προσφέρουν. Δηλαδή, όσο μεγαλύτερο σε τιμή είναι το επιτόκιο που μπορεί να ωφεληθεί στο εσωτερικό, τόσο λιγότερο ελκυστικές θα γίνονται οι δυνατότητες αξιοποίησης των κεφαλαίων του στο εξωτερικό (Mankiw and Taylor 2011, 745).

Ταυτόχρονα βέβαια και οι επενδυτές από το εξωτερικό έρχονται αντιμέτωποι με τα ίδια διλήμματα. Διαθέτουν και εκείνοι τη δυνατότητα να τα δανείσουν σε εταιρείες που εδρεύουν στο εξωτερικό ή να επενδύσουν τα χρήματά τους στη χώρα τους. Αντίστοιχα με προηγουμένως, όσο ψηλότερα είναι τα επιτόκια στο εξωτερικό, τόσο ευκολότερα οι επενδυτές του αυτοί θα δανείζουν εταιρείες του εξωτερικού και θα προτιμούν να αποκτήσουν περιουσιακά στοιχεία που είναι σε άλλη χώρα.

Έχοντας αντιληφθεί, τη συμπεριφορά τόσο των ξένων επενδυτών όσο και των εγχώριων, οι καθαρές ξένες επενδύσεις (NFI: Net Foreign Investment) συσχετίζονται αρνητικά με το εγχώριο πραγματικό επιτόκιο r . Όταν δηλαδή η τιμή του επιτοκίου αυξάνει, μικρότερο μέρος των αποταμιεύσεών μας οδηγείται προς το εξωτερικό, ενώ τα περισσότερα κεφάλαια εισάγονται από άλλες χώρες για τη συσσώρευση κεφαλαίου στη χώρα μας. Αυτή η σχέση που μόλις παρουσιάσαμε γράφεται ως:

$$NFI = NFI(r)$$

Η εξίσωση αυτή επεξηγεί πως οι καθαρές ξένες επενδύσεις είναι συνάρτηση και επηρεάζονται από το εγχώριο επιτόκιο. Η σχέση αυτή δηλώνεται από το σχήμα. Αν οι διεθνείς χρηματαγορές δανείζουν ή δανείζονται από την οικονομία αυτή, ανάλογα την περίπτωση οι καθαρές ξένες επενδύσεις μπορεί να είναι θετικές ή αρνητικές.

Πηγή: Μακροοικονομική θεωρία, Gregory Mankiw

Το σχήμα μας εξυπηρετεί στο να καταλάβουμε με ποιο τρόπο τα προηγούμενα υποδείγματα μας συνδέονται με την εξίσωση NFI. Μια οριζόντια συνάρτηση NFI και μια κατακόρυφη συνάρτηση NFI είναι οι δυο ειδικές περιπτώσεις που αυτό το σχήμα δείχνει (Mankiw 2002, 342).

Στο σχήμα η κλειστή οικονομία είναι μια ειδική περίπτωση. Δεν υπάρχει αμφίδρομος διεθνής δανεισμός στην κλειστή οικονομία, οπότε η προσαρμογή των επιτοκίων γίνεται έτσι ώστε να ισορροπούν οι επενδύσεις και οι εγχώριες αποταμιεύσεις. Αυτό σημαίνει ότι σε όλα τα επιτόκια οι καθαρές ξένες επενδύσεις NFI, δεν είναι διαφορετικές από το μηδέν. Η ισορροπία αυτή θα μπορούσε να συμβεί στην περίπτωση που οι επενδυτές στο εσωτερικό και στο εξωτερικό ήταν απρόθυμοι να διακρατήσουν ξένα περιουσιακά στοιχεία, ανεξαρτήτως της απόδοσης τους. Μπορεί ακόμη να συμβεί όταν μια κυβέρνηση απαγορεύει στους πολίτες να συναλλάσσονται με ξένες χρηματαγορές, όπως πραγματικά γίνεται σε κάποιες χώρες.

Η ειδική περίπτωση που εμφανίζεται στο σχήμα είναι η μικρή ανοικτή οικονομία με τέλεια κινητικότητα κεφαλαίων. Όταν έχουμε αυτήν την κατάσταση, το κεφάλαιο κινείται ελεύθερα από τη μια χώρα στην άλλη με ένα σταθερό διεθνές επιτόκιο r^* . Η περίπτωση αυτή θα μπορούσε να συμβεί, αν η οικονομία ήταν τόσο μικρή ώστε να μην έχει καμιά επίπτωση στο διεθνές επιτόκιο και οι επενδυτές στο εσωτερικό και στο εξωτερικό αποκτούσαν οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο είχε υψηλότερη απόδοση. Το επιτόκιο που επικρατεί στις διεθνείς χρηματαγορές θα καθόριζε το επιτόκιο της οικονομίας.

Γιατί όμως το διεθνές επιτόκιο δεν καθορίζει το επιτόκιο μια μεγάλης ανοικτής οικονομίας όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες; Αυτό δεν συμβαίνει για δύο λόγους. Ο πρώτος λόγος είναι ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν οικονομία σε τόσο μεγάλο μέγεθος

όπου μπορεί να επηρεάζει τις διεθνείς χρηματαγορές. Όσο περισσότερα δάνεια χορηγούν οι Ηνωμένες Πολιτείες σε ξένες χώρες, τόσο μεγαλύτερη είναι η χορήγηση δανείων στην παγκόσμια οικονομία και τόσο χαμηλότερα τα επιτόκια που προσαρμόζονται σε όλη την αγορά. Όσο περισσότερο δανείζονται από το εξωτερικό οι Ηνωμένες Πολιτείες (με άλλα λόγια όσο πιο αρνητικό γίνεται το NFI), τόσο υψηλότερο θα είναι το παγκόσμιο επιτόκιο. Κάνουμε χρήση την ονομασία «μεγάλη ανοικτή οικονομία», αφού το υπόδειγμα αυτό κάνει παραδοχή για μια οικονομία τόσο μεγάλη, ώστε να μπορεί να επηρεάσει τα επιτόκια της διεθνούς αγοράς.

Επίσης ένας δεύτερος λόγος για τον οποίο το διεθνές επιτόκιο μπορεί να καθορίζει το επιτόκιο σε μια οικονομία συμβαίνει όταν το κεφάλαιο μπορεί να μην έχει τέλεια κινητικότητα. Στην περίπτωση που οι επενδυτές στο εσωτερικό και στο εξωτερικό προτιμούν να διακρατούν τον πλούτο τους σε εγχώρια και όχι σε ξένα περιουσιακά στοιχεία. Μια τέτοια επιλογή για εγχώρια περιουσιακά στοιχεία μπορεί να προκύψει είτε επειδή η κυβέρνηση της χώρας δημιουργεί εμπόδια στη διεθνή κίνηση δανειακών κεφαλαίων, είτε επειδή η πληροφόρηση για τα ξένα περιουσιακά στοιχεία μπορεί να μην είναι τέλεια. Και στις δύο αυτές καταστάσεις, τα επιτόκια παγκοσμίως δεν θα εξισώνονται, αφού τα κεφάλαια που προορίζονται για τη συσσώρευση κεφαλαίου δεν θα ρέουν ελεύθερα. Αντιθέτως, οι καθαρές ξένες επενδύσεις θα υπόκεινται στις τιμές που θα έχουν τα εγχώρια επιτόκια σε σχέση με τα ξένα επιτόκια. Τότε οι ξένοι επενδυτές θα χορηγούν δάνεια στις Ηνωμένες Πολιτείες μόνο αν τα επιτόκια των ΗΠΑ είναι συγκριτικά υψηλότερα και οι επενδυτές των Ηνωμένων Πολιτειών θα δανείζουν στο εξωτερικό μόνο αν τα αμερικανικά επιτόκια είναι συγκριτικά χαμηλότερα. Επομένως το υπόδειγμα της μεγάλης ανοικτής οικονομίας, δύναται να βρει εφαρμογή ακόμη και σε μια μικρή οικονομία, εφόσον το κεφάλαιο δεν κινείται ελεύθερα μεταξύ των οικονομιών.

Με αυτόν τον τρόπο, είτε επειδή η διεθνής κινητικότητα του κεφαλαίου είναι ατελής, είτε επειδή η μεγάλη ανοικτή οικονομία επηρεάζει τα διεθνή επιτόκια ή ίσως και για τους δύο αυτούς λόγους, έχει αρνητική κλίση η συνάρτηση NFI. Το υπόδειγμα της μεγάλης ανοικτής οικονομίας εκτός από τη συνάρτηση NFI, μοιάζει με το υπόδειγμα της μικρής ανοικτής οικονομίας. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν όλες αυτές οι ιδέες μαζί προσπαθώντας να τις ενώσουμε.

Για να αντιληφθούμε τη λειτουργία της μεγάλης ανοικτής οικονομίας, οφείλουμε να εξετάσουμε δύο βασικές αγορές: την αγορά συναλλάγματος (σε αυτήν την αγορά

ορίζεται η ισοτιμία) και την αγορά δανειακών κεφαλαίων (σε αυτήν την αγορά ορίζεται το επιτόκιο). Η συναλλαγματική ισοτιμία και το επιτόκιο είναι οι δύο «μεταβλητές» οι οποίες καθορίζουν την κατανομή των παραγωγικών πόρων.

Στην ανοικτή οικονομία η αποταμίευση S , αξιοποιείται με δύο τρόπους: τη χρηματοδότηση της εγχώριας επένδυσης I , και τη χρηματοδότηση καθαρών ξένων επενδύσεων NFI . Κατά αυτόν τον τρόπο έχουμε:

$$S = I + NFI$$

Ας αναλύσουμε τον τρόπο που καθορίζονται οι τρεις αυτές μεταβλητές. Η εθνική αποταμίευση καθορίζεται από τη δημοσιονομική πολιτική, τη συνάρτηση κατανάλωσης και το επίπεδο της παραγωγής. Ταυτόχρονα οι εγχώριες επενδύσεις, καθώς και οι καθαρές ξένες επενδύσεις, καθορίζονται και οι δύο από το εγχώριο πραγματικό επιτόκιο. Μπορούμε να γράψουμε:

$$\bar{S} = I(r) + NFI(r)$$

Το σχήμα παρουσιάζει την αγορά για δανειακά κεφάλαια. Η προσφορά δανείων που εμφανίζεται είναι η εθνική αποταμίευση. Η ζήτηση για δάνεια που παρατηρούμε είναι το άθροισμα της ζήτησης για εγχώριες και για καθαρές ξένες επενδύσεις. Η εξισορρόπηση της προσφοράς με τη ζήτηση καθορίζει το επίπεδο που θα προσαρμοστεί το επιτόκιο.

Αναλύοντας τη σχέση μεταξύ των καθαρών ξένων επενδύσεων και του εμπορικού ισοζυγίου. Η λογιστική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος δίνεται από τη σχέση:

$$NX = S - I$$

Καθόσον οι καθαρές εξαγωγές NX είναι συνάρτηση της τιμής συναλλάγματος, και γνωρίζοντας ότι $NFI = S - I$, είναι δυνατό να μετασχηματίσουμε την παραπάνω σχέση ως:

$$NX(\epsilon) = NFI$$

Το σχήμα εμφανίζει την ισορροπία στην αγορά ξένου συναλλάγματος. Η πραγματική τιμή συναλλάγματος είναι η ισοτιμία όταν το εμπορικό ισοζύγιο εξισώνεται με τις καθαρές ξένες επενδύσεις.

Η ονομαστική τιμή συναλλάγματος είναι η τελευταία μεταβλητή την οποία πρέπει να μελετήσουμε. Ομοίως με παραπάνω, η ονομαστική τιμή συναλλάγματος δίνεται από την πραγματική τιμή συναλλάγματος πολλαπλασιασμένη με το λόγο των επιπέδων των τιμών:

$$e = e \times (P^*/P)$$

Στο σχήμα φαίνεται πως καθορίζεται η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία και τα επίπεδα των τιμών προκύπτουν από την επιλεγμένη νομισματική πολιτική που ασκείται στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Οι ισορροπίες που μετακυλούν την πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία ή τα επίπεδα των τιμών μετακινούν επίσης την ονομαστική συναλλαγματική ισοτιμία.

2.3.2 Οικονομική Πολιτική στη Μεγάλη Ανοικτή Οικονομία

Η μεγάλη ανοικτή οικονομία επηρεάζεται από την οικονομική πολιτική και αυτό μπορεί να παρατηρηθεί στο σχήμα. Εμφανίζονται τρία διαγράμματα στο σχήμα με τα οποία μπορούμε να αναλύσουμε τη συμπεριφορά του υποδείγματος: το διάγραμμα (α) παρουσιάζει την ισορροπία για δανειακά κεφάλαια στην αγορά, το διάγραμμα (β) παρουσιάζει τη σχέση ανάμεσα τις καθαρές ξένες επενδύσεις και στο επιτόκιο ισορροπίας και το διάγραμμα (γ) παρουσιάζει την ισορροπία στην αγορά ξένου συναλλάγματος.

Εφαρμόζοντας μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική – μια μείωση της φορολογίας ή μια αύξηση στις δημόσιες δαπάνες για αγορές προϊόντων και υπηρεσιών, μπορούμε να αναλύσουμε τις επιπτώσεις της επιλογής αυτής. Αποκαλύπτεται από το σχήμα τι ακριβώς θα γίνει. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής περιορίζει την εθνική αποταμίευση S , και κατά συνέπεια μειώνει την προσφορά δανειακών κεφαλαίων ενώ ταυτόχρονα ανεβάζει την τιμή του επιτοκίου ισορροπίας r . Τόσο η εγχώρια επένδυση I όσο και οι καθαρές ξένες επενδύσεις NFI μειώνονται από το υψηλότερο επιτόκιο ισορροπίας. Ο περιορισμός των καθαρών ξένων επενδύσεων συνεπάγεται τη μείωση της προσφοράς δολαρίων που οφείλουν να μετατραπούν σε ξένο νόμισμα. Σε συνέχεια, η τιμή συναλλάγματος αυξάνεται και οι καθαρές εξαγωγές περιορίζονται.

Στο υπόδειγμα αυτό η επίπτωση της δημοσιονομικής πολιτικής, οφείλουμε να παρατηρήσουμε, ότι συνδυάζει την επιρροή της στην κλειστή οικονομία με την επιρροή της στη μικρή ανοικτή οικονομία. Ομοίως στην κατάσταση της κλειστής

οικονομίας, η δημοσιονομική επέκταση στη μεγάλη ανοικτή οικονομία ανεβάζει την τιμή του επιτοκίου και περιορίζει τις επενδύσεις. Αντίστοιχα στη μικρή ανοικτή οικονομία, η δημοσιονομική επέκταση αυξάνει την τιμή συναλλάγματος και δημιουργεί εμπορικό έλλειμμα.

Οι τρεις τύποι της οικονομίας συνδέονται στην ταυτότητα που ακολουθεί:

$$S = I + NX$$

Η εθνική αποταμίευση S σε οποιαδήποτε από τις τρεις περιπτώσεις, μειώνεται από την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που εφαρμόζεται. Στην κλειστή οικονομία, το ποσό της μείωσης της εθνικής αποταμίευσης ισοδυναμεί με μια ίση μείωση στις επενδύσεις I , ενώ οι καθαρές εξαγωγές NX δεν διαταράσσονται και είναι σταθερές, ίσες με το μηδέν. Σε μια μικρή ανοικτή οικονομία, το ποσό της μείωσης της εθνικής αποταμίευσης S ισοδυναμεί με μια ισόποση μείωση στις καθαρές εξαγωγές NX και η επένδυση I διατηρείται σταθερή στο επίπεδο που το διεθνές επιτόκιο καθορίζει. Τέλος η ενδιάμεση κατάσταση είναι η μεγάλη ανοικτή οικονομία, όπου οι επενδύσεις I καθώς και οι καθαρές εξαγωγές NX φθίνουν, αλλά καθεμιά σε μικρότερο βαθμό από τη μείωση της εθνικής αποταμίευσης S (Mankiw 2002, 351).

Κάνουμε την υπόθεση ότι η καμπύλη της επενδυτικής ζήτησης μετακινείται προς τα έξω, μετά από την εφαρμογή ενός νόμου που προβλέπει επιστροφές φόρου για επενδύσεις. Παρατηρείται αύξηση στη ζήτηση για δάνεια (ή δανειακά κεφάλαια), ανεβάζοντας την τιμή του επιτοκίου ισορροπίας. Το επιτόκιο ισορροπίας καθώς αυξάνει, περιορίζει τις ξένες επενδύσεις, οι ημεδαποί χορηγούν μικρότερο αριθμό δανείων στο εξωτερικό, και οι αλλοδαποί χορηγούν μεγαλύτερο αριθμό δανείων στην οικονομία. Ο μικρότερος αριθμός των καθαρών ξένων επενδύσεων μειώνει την προσφορά δολαρίων στην αγορά ξένου συναλλάγματος, με συνέπεια η συναλλαγματική ισοτιμία να ανατιμάται και οι καθαρές εξαγωγές να μειώνονται.

Η επίπτωση ενός περιορισμού του διεθνούς εμπορίου παρουσιάζεται στο σχήμα, όπως η εισαγωγή ποσοστώσεων στις εισαγωγές. Η μείωση για ζήτηση των εισαγωγών μετακινεί την καμπύλη καθαρών εξαγωγών προς τα έξω. Το επιτόκιο παραμένει σταθερό, καθώς τίποτα δεν έχει αλλάξει στην αγορά δανειακών κεφαλαίων, κάτι το οποίο δηλώνει, με τη σειρά του, ότι οι καθαρές ξένες

επενδύσεις παραμένουν σταθερές και στο προηγούμενο επίπεδο που ήταν. Αφού όμως έχουμε μετακίνηση στην καμπύλη καθαρών εξαγωγών, έχουμε και αύξηση στην τιμή συναλλάγματος. Η ακόλουθη αύξηση της τιμής συναλλάγματος κάνει τα εγχώρια προϊόντα πιο ακριβά σε σύγκριση με τα ξένα, συμβάν που μειώνει τις εξαγωγές και προωθεί τις εισαγωγές. Όπως φαίνεται σχηματικά, στο τέλος ο περιορισμός του διεθνούς εμπορίου δεν επιφέρει αλλαγές στο εμπορικό ισοζύγιο.

Για να μετατοπιστεί η καμπύλη των καθαρών ξένων επενδύσεων NFI μπορούν να παρουσιαστούν ποικίλοι λόγοι. Ένας λόγος είναι η δημοσιονομική πολιτική που εφαρμόζεται σε κάποια χώρα στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, μπορούμε να θεωρήσουμε, η Κίνα εφαρμόζει μια δημοσιονομική πολιτική η οποία αυξάνει τις κινεζικές αποταμιεύσεις. Η πολιτική αυτή μειώνει το κινεζικό επιτόκιο. Το χαμηλότερο κινεζικό επιτόκιο αποθαρρύνει τους ευρωπαίους επενδυτές από το να δανείσουν στην Κίνα και ενθαρρύνει τους Κινέζους επενδυτές να δανείσουν στις υπόλοιπες χώρες. Έτσι, σε οποιοδήποτε επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι καθαρές ξένες επενδύσεις της μειώνονται.

Άλλος ένας λόγος, για τον οποίο θα μπορούσε η καμπύλη NFI να μετατοπιστεί, είναι η περίπτωση πολιτικής αστάθειας στο εξωτερικό. Κάνουμε την υπόθεση ότι ξεσπά επανάσταση ή εμφύλιος πόλεμος σε κάποια άλλη χώρα. Οι επενδυτές από οποιαδήποτε χώρα θα δράσουν ώστε να αποσύρουν τάχιστα τα περιουσιακά τους στοιχεία από τη χώρα αυτή και θα ψάξουν «καταφύγιο», δηλαδή έναν «ασφαλή παράδεισο» για να τα τοποθετήσουν σε μια σταθερή οικονομία, όπως αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνέπεια θα είναι η μείωση των καθαρών ξένων επενδύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δημέλη 2010, 378).

Ακόμα το σχήμα παρουσιάζει την επίπτωση μιας μετακίνησης της καμπύλης NFI. Το επιτόκιο ισορροπίας μειώνεται γιατί υπάρχει μειωμένη ζήτηση για δανειακά κεφάλαια. Η χαμηλότερη τιμή του επιτοκίου τείνει να αυξήσει τις καθαρές ξένες επενδύσεις, αλλά αυτό από μόνο του δεν φτάνει για να σταματήσει τη μετατόπιση της καμπύλης NFI, παρά μόνο τη μετριάξει. Η μείωση των καθαρών ξένων επενδύσεων περιορίζει την προσφορά δολαρίων στην αγορά ξένου συναλλάγματος. Κατά συνέπεια, έχουμε αύξηση στην τιμή συναλλάγματος και οι καθαρές εξαγωγές μειώνονται.

2.4 Διαπιστώσεις

Τελικά έχουμε αντιληφθεί πόσο διαφορετικές είναι οι μεγάλες και οι μικρές ανοικτές οικονομίες; Σίγουρα, η εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική επηρεάζει το επιτόκιο σε μια μεγάλη ανοικτή οικονομία, σε αντίθεση με το τι επιδράσεις έχει σε μια μικρή ανοικτή οικονομία. Ωστόσο, τα δύο υποδείγματα καταλήγουν σε παρόμοια συμπεράσματα. Στη μεγάλη καθώς και στη μικρή ανοικτή οικονομία, η πολιτική που αυξάνει το ποσό της αποταμίευσης ή μειώνει το ποσό της επένδυσης προκαλεί εμπορικά πλεονάσματα, ενώ η πολιτική που μειώνει το ποσό της αποταμίευσης και αυξάνει το ποσό της επένδυσης προκαλεί εμπορικά ελλείμματα. Και στις δύο οικονομίες, τα προστατευτικά μέτρα που μπορεί να ληφθούν στην εμπορική πολιτική δημιουργούν αύξηση στην τιμή συναλλάγματος, και το εμπορικό ισοζύγιο παραμένει σταθερό. Αφού τα αποτελέσματα είναι παρόμοια, δύναται κάποιος να χρησιμοποιήσει το απλούστερο υπόδειγμα της μικρής ανοικτής οικονομίας, έστω και στην περίπτωση που η εξεταζόμενη οικονομία δεν είναι στην πραγματικότητα μικρή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Απελευθερωμένες διεθνείς αγορές

3.1 Αλληλεξάρτηση και τα οφέλη του εμπορίου

3.1.1 Εισαγωγή

Η καθημερινή μας ζωή αποτελεί μέρος του διεθνούς εμπορίου. Να πάρουμε για παράδειγμα μια τυπική ημέρα. Ξυπνάμε από ένα ξυπνητήρι κατασκευασμένο στην Κίνα. Φτιάχνουμε έναν χυμό με πορτοκάλια από την Ελλάδα και έναν καφέ με κόκκους καφέ από τη Βραζιλία. Φοράμε μερικά ρούχα φτιαγμένα με βαμβάκι από την Αίγυπτο και ραμμένα σε εργοστάσια στο Μπαγκλαντές. Παρακολουθούμε το πρωινό δελτίο ειδήσεων από την Αθήνα στην τηλεόρασή που έχει κατασκευαστεί στην Ταϊβάν. Οδηγούμε, πηγαίνοντας στο μάθημα οικονομικών, με ένα αμάξι που έχει συναρμολογηθεί στην Πολωνία, χρησιμοποιώντας εξαρτήματα από πέντε διαφορετικές χώρες. Ανοίγουμε ένα βιβλίο οικονομικών που εκδόθηκε για πρώτη φορά στα αγγλικά από έναν εκδοτικό οίκο του Λιντς στην Αγγλία και στα ελληνικά από έναν άλλο εκδοτικό οίκο με έδρα στην Αθήνα, σε χαρτί που παρασκευάζεται από δέντρα που καλλιεργούνται στη Σουηδία και έχει γραφτεί από έναν Άγγλο (Taylor) και έναν Αμερικανό (Mankiw) συγγραφείς. Όλες αυτές οι χώρες έχουν κάνει την εμφάνιση τους, ενώ δεν έχουν περάσει περισσότερες από δύο ώρες από τότε που έχουμε ξυπνήσει (Mankiw and Taylor 2011, 458).

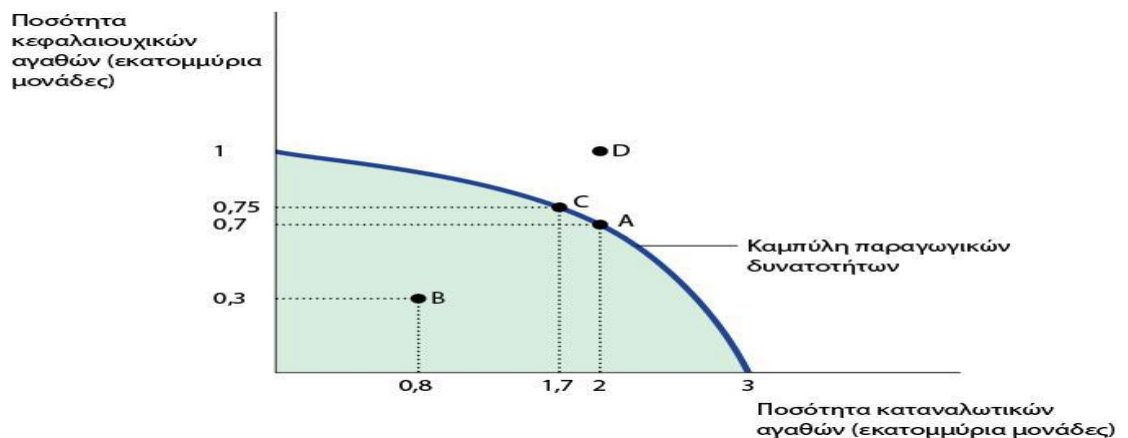
Καθένας από εμάς καθημερινά, βασιζόμαστε σε διάφορους ανθρώπους από όλο τον κόσμο, τους οποίους δεν γνωρίζουμε και δεν θα γνωρίσουμε ποτέ, για να αποκτήσουμε τα αγαθά και τις υπηρεσίες που απολαμβάνουμε. Οι Άγγλοι πίνουν ισπανικό κρασί, οι Ευρωπαίοι χρησιμοποιούν κινέζικα κινητά και οι Ρώσοι τρώνε ελληνικά ροδάκινα. Οι χώρες επιδιώκουν να συναλλάσσονται μεταξύ τους αφού με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αγοράσουν αγαθά από το εξωτερικό σε τιμή πιο χαμηλή από το εγχώριο κόστος παραγωγής των αγαθών αυτών. Η βάση για την εφαρμογή του διεθνούς εμπορίου είναι η ανταλλαγή και η εξειδίκευση. Η ύπαρξη διαφορών στη διαθεσιμότητα των πρώτων υλών και άλλων συντελεστών παραγωγής προκαλούν αντίστοιχες διαφορές στο κόστος παραγωγής και στις

τιμές των αγαθών. Με την ύπαρξη των διεθνών συναλλαγών, η κάθε χώρα παρέχει στην παγκόσμια οικονομία εκείνα τα αγαθά που παράγει σχετικά φθηνά και ζητά από την παγκόσμια οικονομία εκείνα τα αγαθά που παράγονται σχετικά φθηνά αλλού.

Οι οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή ενισχύουν και απογειώνουν αυτά τα οφέλη του εμπορίου. Οι διάφορες χώρες εξειδικεύονται στην παραγωγή διαφορετικών και κατάλληλων προϊόντων που διαθέτουν ή μπορούν να παράγουν αντί κάθε χώρα να διαθέτει ένα πλήθος μικρών παραγωγών. Με αυτόν τον τρόπο η μείωση του κόστους που προκύπτει ωφελεί όλους τους εμπλεκομένους στο διεθνές εμπόριο.

3.2 Η Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων

Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων είναι ένα διάγραμμα που παρουσιάζει τους συνδυασμούς παραγωγής που η οικονομία δύναται να παράγει, με δεδομένους τους διαθέσιμους συντελεστές παραγωγής και τη διαθέσιμη τεχνολογία παραγωγής. Οι έννοιες που παρουσιάζονται από την Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων είναι οι αντισταθμιστικές σχέσεις, η αποτελεσματικότητα, η οικονομική μεγέθυνση και το κόστος ευκαιρίας.

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Αποτελεσματική είναι η παραγωγή που είναι στα σημεία πάνω στην καμπύλη, π.χ. σημεία A και C. Αναποτελεσματική είναι η παραγωγή που είναι μέσα στην καμπύλη, π.χ. σημείο B (Samuelson and Nordhaus 2000, 280). Αντιθέτως, η παραγωγή σε οποιοδήποτε σημείο που βρίσκεται έξω από την

καμπύλη δεν είναι εφικτή (π.χ. σημείο D) αφού είναι δεδομένα το τρέχον επίπεδο πόρων της οικονομίας και της τεχνολογίας.

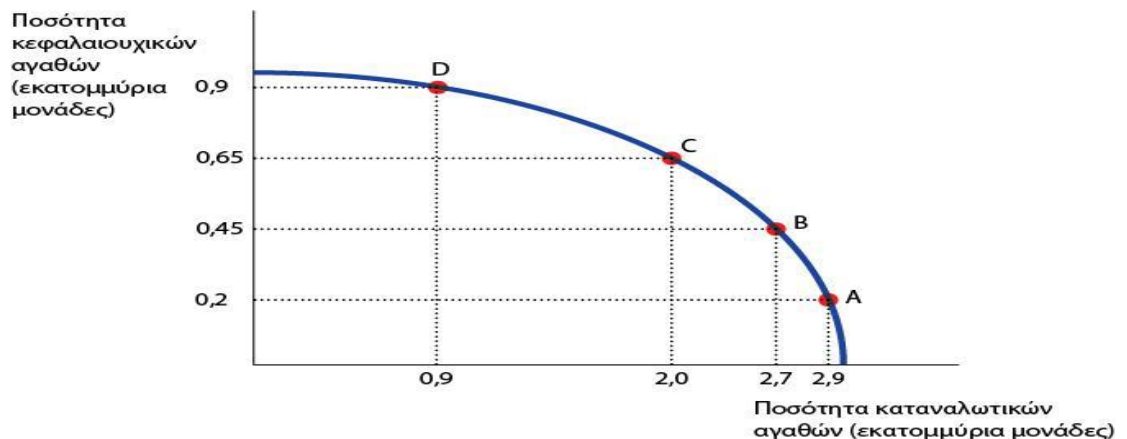
Το κόστος ευκαιρίας είναι το κόστος που μεταφράζεται με όρους της επόμενης καλύτερης εναλλακτικής που έχουμε για να θυσιάσουμε. Με άλλα λόγια, τι απαιτείται να θυσιάσουμε για να αποκτήσουμε κάτι. Από το παραπάνω σχήμα αυτό που φαίνεται είναι ότι, όταν η κοινωνία αναδιανέμει ένα μέρος των παραγωγικών συντελεστών από τον κλάδο των καταναλωτικών αγαθών προς τον κλάδο των κεφαλαιουχικών αγαθών, μετατοπίζει την οικονομία από το σημείο A στο σημείο C, και δέχεται να θυσιάσει 300.000 καταναλωτικά αγαθά με αντίτιμο να αποκτήσει 50.000 επιπλέον κεφαλαιουχικά αγαθά. Δηλαδή, στην περίπτωση που η οικονομία βρίσκεται στο σημείο A, το κόστος ευκαιρίας απόκτησης 300.000 καταναλωτικών αγαθών είναι 50.000 κεφαλαιουχικά αγαθά.

Κόστος ευκαιρίας αγαθού y = θυσία του αγαθού x . Όφελος από το αγαθό y
 κόστος ευκαιρίας 1 κεφαλαιουχικού αγαθού = $300.000 : 50.000 = 6$

Δηλαδή, το κόστος ευκαιρίας ενός κεφαλαιουχικού αγαθού είναι 6 καταναλωτικά αγαθά.

3.2.1 Το Σχήμα της Καμπύλης Παραγωγικών Δυνατοτήτων

Το σχήμα της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων παρουσιάζει ότι το κόστος ευκαιρίας των καταναλωτικών αγαθών ως προς τα κεφαλαιουχικά αγαθά ανεβαίνει, όσο η χώρα παράγει περισσότερα καταναλωτικά αγαθά και λιγότερα κεφαλαιουχικά αγαθά. Κάποιοι πόροι είναι πιο κατάλληλοι για την παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών, παρά καταναλωτικών αγαθών (και αντίστροφα).

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων είναι κοίλη ως προς την αρχή των αξόνων εξαιτίας του ότι, όταν οι οικονομίες αλλάζουν πόρους από μία παραγωγή αγαθών σε άλλη, αν δεν είναι τέλεια υποκατάστατα αγαθά (δηλαδή, η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων θα ήταν ευθεία γραμμή), όταν ο ρυθμός αύξησης της παραγωγής ενός αγαθού αυξάνει, το κόστος ευκαιρίας ως προς το άλλο αγαθό διαφέρει. Αν η χώρα μεταφέρει τους πόρους από τα κεφαλαιουχικά αγαθά στα καταναλωτικά αγαθά, το κόστος ευκαιρίας ενός καταναλωτικού αγαθού σε όρους κεφαλαιουχικών αγαθών αυξάνεται όσο ο συνδυασμός παραγωγής μετακινείται από το σημείο A στο σημείο D. Παρατηρήστε ότι το κόστος ευκαιρίας ενός κεφαλαιουχικού αγαθού είναι 0,8 καταναλωτικά αγαθά όταν η οικονομία μετακινείται από το A στο B και αυξάνεται σε 3,5 όταν η οικονομία μετακινείται από το B στο C, σε 4,4 όταν η οικονομία μετακινείται από το C στο D (Samuelson and Nordhaus 2000, 284).

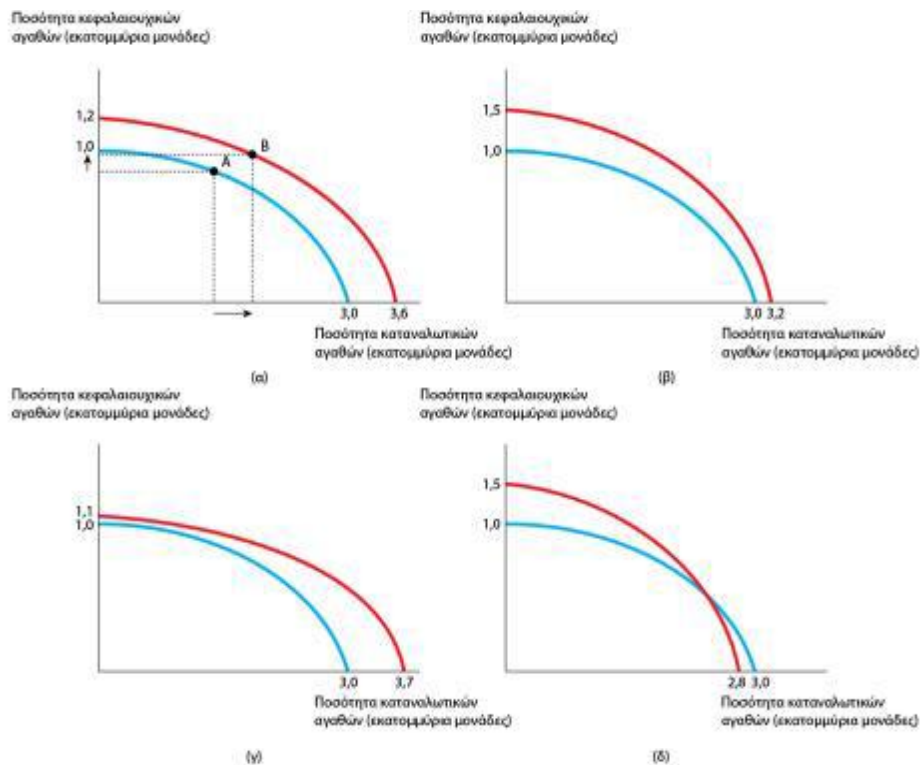
Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων εξηγεί δύο από τα βασικά ερωτήματα που αντιμετωπίζει οποιαδήποτε οικονομία: τι πρέπει να παραχθεί για να έχει όφελος και σε πόση ποσότητα; Οι πλειοψηφία των χωρών θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τους διαθέσιμους πόρους που κατέχουν με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, η Ρωσία θα μπορούσε να κατανείμει πόρους για την καλλιέργεια ροδάκινων. Μεγάλες εκτάσεις γης θα μπορούσαν να δεσμευτούν για την παρασκευή θερμοκηπίων, όπου το κλίμα, η ύδρευση και το λίπασμα που απαιτούν οι ροδακινιές ελέγχονται με τεχνολογία υπολογιστών. Στην Ελλάδα η ίδια ποσότητα ροδακινιών θα μπορούσε να παραχθεί με πολύ λιγότερους πόρους, απλώς επειδή το κλίμα είναι πιο ευνοϊκό για την καλλιέργεια ροδάκινων. Συνεπώς, το κόστος ευκαιρίας της χρήσης πόρων με αυτόν τον τρόπο στη Ρωσία είναι σίγουρο ότι είναι πιο υψηλό.

3.2.2 Μετατοπίσεις στην Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων

Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων παρουσιάζει την αντισταθμιστική σχέση ανάμεσα στην παραγωγή διαφορετικών αγαθών σε ένα χρόνο συγκεκριμένο, όμως η αντισταθμιστική σχέση δύναται να μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου. Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων δύναται να μετακινηθεί, αν αλλάξει η τεχνολογία ή η διαθεσιμότητα πόρων.

Παραδείγματος χάρη, οι τεχνολογικές εξελίξεις ίσως να σημαίνουν ότι οι παραγωγικοί συντελεστές είναι αρκετά πιο παραγωγικοί ανά χρονική περίοδο. Οι οικονομίες μπορεί να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν περισσότερους ή να ανακάμψουν φυσικούς πόρους ή οι επιδράσεις της εκπαίδευσης στη χώρα να επεξηγούν την ύπαρξη ενός πιο παραγωγικού εργατικού δυναμικού.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, στο σχήμα (α) η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων έχει μετατοπιστεί προς τα έξω (ή προς τα δεξιά) και δηλώνει ότι τώρα είναι δυνατό να παράγονται περισσότερα καταναλωτικά αγαθά και κεφαλαιουχικά αγαθά, όπως καταδεικνύεται από τη μετατόπιση στο σημείο Β. Λόγω της επίτευξης καλύτερης παραγωγικότητας, η οικονομία μεγεθύνεται, η κοινωνία δύναται να μετατοπίσει την παραγωγή από το σημείο Α στο σημείο Β, παρέχοντας περισσότερα κεφαλαιουχικά αγαθά και περισσότερα καταναλωτικά αγαθά.

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Τα σχήματα που μόλις είδαμε, εμφανίζουν διαφορετικές μετακινήσεις στην καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων, εξαιτίας των μεταβολών στην παραγωγικότητα των συντελεστών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή καταναλωτικών και κεφαλαιουχικών αγαθών.

Το σχήμα (β) παρουσιάζει μια μετακίνηση στην καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων, αλλά όπως φαίνεται η οικονομική πρόοδος στην παραγωγικότητα στον κλάδο κεφαλαιουχικών αγαθών είναι μεγαλύτερη από εκείνη των καταναλωτικών αγαθών (Samuelson and Nordhaus 2000, 286). Το σχήμα (γ) εμφανίζει την αντίθετη περίπτωση στην οποία η οικονομική πρόοδος στην παραγωγικότητα στον κλάδο των καταναλωτικών αγαθών είναι μεγαλύτερη από εκείνη των κεφαλαιουχικών αγαθών. Τέλος το σχήμα (δ), παρουσιάζει την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων όπου υπάρχει αύξηση στην παραγωγικότητα των κεφαλαιουχικών αγαθών και μείωση στην παραγωγικότητα των καταναλωτικών αγαθών, όταν, η παραγωγικότητα ενός κλάδου μειώνεται όσο αυξάνεται στον άλλο κλάδο.

Μια περίπλοκη οικονομία απλοποιείται από την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν πιο αντιληπτές ορισμένες βασικές έννοιες. Δύναται να επεκτείνουμε τώρα την ανάλυση, ώστε να αξιολογήσουμε πώς συντελεστές με διαφορετικά αποθέματα και συντελεστές με διαφορετική παραγωγικότητα σε διαφορετικές οικονομίες μπορούν να οδηγήσουν σε συναλλαγές και πλεονεκτήματα για τις οικονομίες.

Κάθε οικονομία έχει τη δική της καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων και έρχεται αντιμέτωπη με τις επιλογές που έχει για τη χρήση των πόρων, ώστε να παράγει αγαθά. Αν η χώρα επιθυμεί να αυξήσει τη διαθέσιμη ποσότητα αγαθών για τους πολίτες της, τότε δύναται να εκμεταλλευτεί την αποτελεσματικότητα με την οποία χρησιμοποιούνται οι πόροι της ή την αύξηση του αριθμού των συντελεστών που έχει στη διάθεσή της, ώστε να μετακινήσουν την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων προς τα δεξιά. Πέραν τούτου, οι οικονομίες μπορούν επίσης να επιλέξουν να εκμεταλλευθούν το εμπόριο ως ένα μέσο παροχής οφελών στους πολίτες τους με αποτέλεσμα να μετατοπίσουν την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων. Από τις Δέκα Αρχές της Οικονομικής μία αναφέρει πως το εμπόριο δύναται να βελτιώσει τη θέση όλων. Η αρχή αυτή εξηγεί γιατί τα κράτη συναλλάσσονται με άλλα κράτη και γιατί οι άνθρωποι συναλλάσσονται με τους γείτονές τους.

3.3 Μια Παραβολή για τη Σύγχρονη Οικονομία

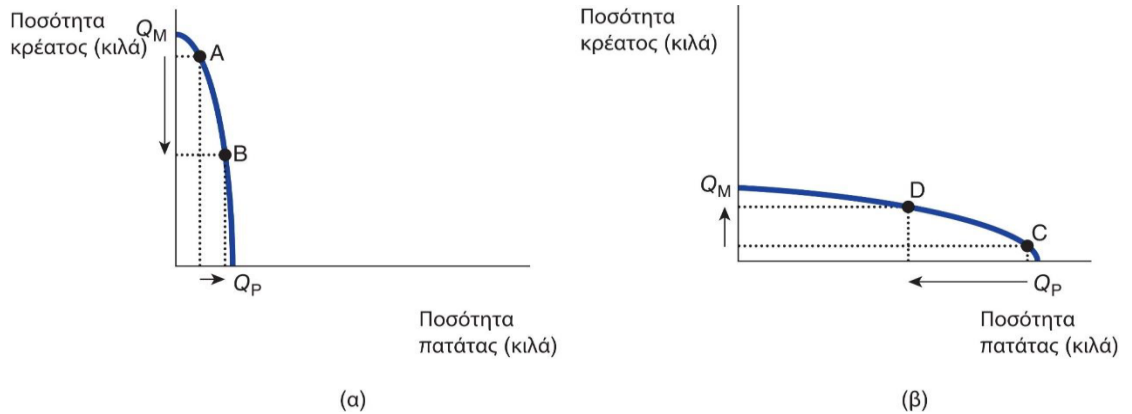
Ας υποθέσουμε τώρα ότι υπάρχουν μόνο δυο αγαθά σε μια οικονομία, πατάτες και κρέας, και μόνο δύο ανθρώπους, έναν αγρότη και έναν κτηνοτρόφο. Ας απαντήσουμε τώρα στις ερωτήσεις του τι πρέπει να παράγει ο καθένας και γιατί οφείλουν να έχουν εμπορικές συναλλαγές;

Απλοποιώντας την υπόθεση μας, τα οφέλη του εμπορίου είναι περισσότερο προφανή όταν ο αγρότης καλλιεργεί μόνο πατάτες και ο κτηνοτρόφος εκτρέφει μόνο μοσχάρια. Σε μια άλλη υπόθεση, ο αγρότης μπορεί να καλλιεργεί πατάτες ταυτόχρονα με την εκτροφή μοσχαριών, αλλά η γη του δεν είναι κατάλληλη για αυτό, και ο αγρότης μπορεί να εκτρέφει μοσχάρια, καθώς και να καλλιεργεί πατάτες, αλλά δεν είναι τόσο καλός σε αυτό. Στην περίπτωση μας, ο καθένας από τους εργαζόμενους των υποδειγμάτων έρχεται αντιμέτωπος με διαφορετικά κόστη ευκαιρίας. Το εμπόριο είναι εκείνο που τους επιτρέπει να απολαμβάνουν μεγαλύτερη ποικιλία αγαθών, στην προκειμένη περίπτωση, θα μπορούσαν να φάνε πατάτες στο φούρνο με μπριζόλες.

Αφού ο κτηνοτρόφος όπως φαίνεται στο σχήμα (α) είναι πιο αποτελεσματικός στην παραγωγή κρέατος απ' ό τι στην παραγωγή πατάτας, το σχήμα της καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων αντικατοπτρίζει το κόστος ευκαιρίας οποιασδήποτε απόφασής του να διαθέσει περισσότερους πόρους του από την παραγωγή κρέατος στην παραγωγή πατάτας. Το κόστος ευκαιρίας της εκτροπής πόρων από το κρέας στις πατάτες είναι πιο υψηλό ως προς τη θυσία στην παραγωγή κρέατος που παράγει, προκειμένου να αποκτήσει μια σχετικά μικρή ποσότητα επιπλέον πατατών, όπως δείχνει και η μετακίνηση από το σημείο Α στο σημείο Β (Samuelson και Nordhaus 2000, 287). Αντίθετη είναι η κατάσταση του αγρότη όπως φαίνεται στο σχήμα (β).

Ο λόγος του κόστους ευκαιρίας για τον κάθε εργαζόμενο από τους δύο διαφέρει, το κόστος ευκαιρίας για τον κτηνοτρόφο από την μετατόπιση πόρων από το κρέας στις πατάτες είναι υψηλό, ενώ για τον αγρότη το κόστος ευκαιρίας της μετατόπισης πόρων από τις πατάτες στο κρέας είναι ομοίως υψηλό.

3.3.1 Διαφορετικοί Λόγοι Κόστους Ευκαιρίας

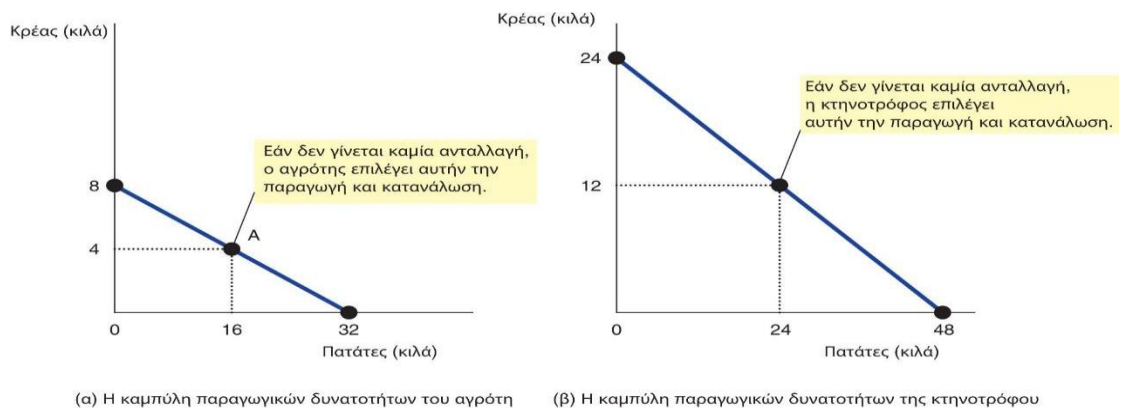

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Πιο αποτελεσματικό οικονομικά, θα ήταν και για τον κτηνοτρόφο και για τον αγρότη να συμφωνήσουν μεταξύ τους, να εξειδικευτούν σ' αυτό που ξέρουν καλύτερα και εκτελέσουν εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους, ώστε να ωφεληθούν, ορίζοντας από κοινού μια αξία ανταλλαγής.

3.3.2 Παραγωγικές δυνατότητες

Λαμβάνοντας δεδομένο ότι εργάζονται ο καθένας 6 ημέρες την εβδομάδα και 8 ώρες την ημέρα. Ο κτηνοτρόφος, ο οποίος είναι πιο παραγωγικός και στις δύο δραστηριότητες, δύναται να παράγει ένα κιλό κρέας σε 2 ώρες, και ένα κιλό πατάτες σε 1 ώρα. Ο αγρότης που είναι λιγότερο παραγωγικός μπορεί να παράγει ένα κιλό κρέας σε 6 ώρες και ένα κιλό πατάτες σε 1,5 ώρες. Στο σχήμα που ακολουθεί, φαίνονται οι παραγωγικές δυνατότητες του Γιόχαν του αγρότη και της Σύλβια της κτηνοτρόφου.

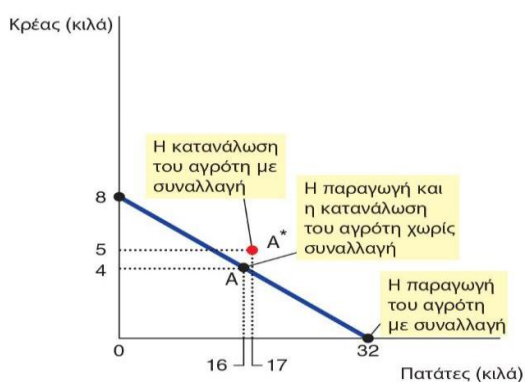
Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Το παραπάνω σχήμα είναι η Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων των δύο εργαζομένων και στο (α) εμφανίζει τους δυνατούς συνδυασμούς κρέατος και

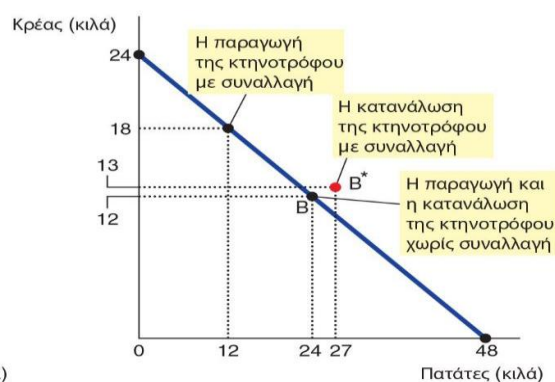
πατάτας που μπορεί να παράγει ο αγρότης. Το σχήμα (β) εμφανίζει τους συνδυασμούς κρέατος και πατάτας που μπορεί να παράγει η κτηνοτρόφος. Και οι δύο καμπύλες παραγωγικών δυνατοτήτων κατασκευάζονται από τον παραπάνω Πίνακα και από την υπόθεση ότι ο αγρότης και η κτηνοτρόφος εργάζονται και οι δύο από 8 ώρες την ημέρα (Samuelson και Nordhaus 2000, 288).

Σε περίπτωση που ο αγρότης και η κτηνοτρόφος θελήσουν να είναι αυτόνομοι αντί να συναλλάσσονται μεταξύ τους, τότε ο καθένας ό,τι παράγει, ακριβώς αυτό μπορεί και να καταναλώνει. Σ' αυτήν την περίπτωση, η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων είναι επίσης η καμπύλη καταναλωτικών δυνατοτήτων.

Ο αγρότης και ο κτηνοτρόφος επιλέγουν να ειδικευτούν και να αποκτήσουν εμπορικές συναλλαγές. Και οι δύο θα είναι τώρα σε καλύτερη οικονομική θέση αν ο καθένας εξειδικευτεί στην παραγωγή του προϊόντος που είναι πιο αποδοτικός στο να παράγει, και εν συνεχεία έχουν εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους.

(α) Η παραγωγή και η κατανάλωση του αγρότη

(β) Η παραγωγή και η κατανάλωση της κτηνοτρόφου

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Στο παραπάνω σχήμα φαίνεται πώς το σύνολο των ευκαιριών κατανάλωσης επεκτείνεται με το εμπόριο. Η εφαρμοζόμενη εμπορική συναλλαγή μεταξύ του αγρότη και της κτηνοτρόφου παρέχει και στους δύο ένα συνδυασμό κρέατος και πατάτας που δεν είναι δυνατός αν δεν γινόταν η συναλλαγή. Στο σχήμα (α), ο αγρότης καταναλώνει στο σημείο A* και όχι στο A (Samuelson και Nordhaus 2000, 289). Αντίστοιχα στο σχήμα (β), η κτηνοτρόφος καταναλώνει στο σημείο B* και όχι στο B. Η συναλλαγή παρέχει και στους δύο τη ικανότητα να καταναλώνουν περισσότερες πατάτες και περισσότερο κρέας. Στο σχήμα που ακολουθεί φαίνονται σε περίληψη τα οφέλη από το εμπόριο.

3.3.3 Η αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος

Στην περίπτωση που η κτηνοτρόφος είναι αποδοτικότερη τόσο στην εκτροφή ζώων όσο και στην καλλιέργεια πατάτας, δύναται ποτέ ο αγρότης να ειδικευτεί ποτέ σ' αυτό που κάνει καλύτερα από τα δύο; Ο αγρότης υστερεί και στους δύο τομείς αφού δεν να κάνει τίποτα καλύτερο από την κτηνοτρόφο. Η απάντηση του ερωτήματος βρίσκεται στην αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Στο παράδειγμά που εξετάζουμε, ποιος μπορεί να παράγει πατάτες με χαμηλότερο κόστος, η κτηνοτρόφος ή ο αγρότης; Δύναται να δοθούν δύο πιθανές απαντήσεις.

	Αγρότης		Κτηνοτρόφος	
	Κρέας	Πατάτες	Κρέας	Πατάτες
Χωρίς εμπορική συναλλαγή:				
Παραγωγή και κατανάλωση	4 κιλά	16 κιλά	12 κιλά	24 κιλά
Με εμπορική συναλλαγή:				
Παραγωγή	0 κιλά	32 κιλά	18 κιλά	12 κιλά
Εμπόριο	Παίρνει 5 κιλά	Δίνει 15 κιλά	Δίνει 5 κιλά	Παίρνει 15 κιλά
Κατανάλωση	5 κιλά	17 κιλά	13 κιλά	27 κιλά
Οφέλη από το εμπόριο:				
Αύξηση στην κατανάλωση	+ 1 κιλό	+ 1κιλό	+ 1 κιλό	+3 κιλά

3.3.4 Απόλυτο πλεονέκτημα

Οι οικονομολόγοι εισήγαγαν τον όρο απόλυτο πλεονέκτημα όταν θέλουν να συγκρίνουν την παραγωγικότητα μιας χώρας, μιας επιχείρησης ή ακόμα και ενός ατόμου, με άλλο. Ο παραγωγός που καταναλώνει μικρότερη ποσότητα πόρων για να παράγει ένα αγαθό διαθέτει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή του συγκεκριμένου αγαθού. Στο παράδειγμά, η κτηνοτρόφος διαθέτει απόλυτο πλεονέκτημα τόσο στην παραγωγή κρέατος που είναι η κύρια της απασχόληση, όσο και στην παραγωγή πατάτας, αφού χρειάζεται λιγότερους πόρους, χρόνο στην προκειμένη από τον αγρότη για να παράγει μια μονάδα κάθε αγαθού.

3.3.5 Κόστος ευκαιρίας και συγκριτικό πλεονέκτημα

Μπορούμε να εξετάσουμε το κόστος της παραγωγής πατάτας με ακόμα έναν τρόπο. Αντί να συγκρίνουμε τους απαιτούμενους πόρους, μπορούμε να συγκρίνουμε το κόστος ευκαιρίας. Οι οικονομολόγοι όταν περιγράφουν το κόστος ευκαιρίας δύο παραγωγών, χρησιμοποιούν τον όρο συγκριτικό πλεονέκτημα.

Ένας παραγωγός διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή του αγαθού Χ, όταν θυσιάζει μικρότερη ποσότητα από τα άλλα αγαθά για να παράγει επιπλέον από το αγαθό Χ, και επομένως έχει το μικρότερο κόστος ευκαιρίας για

την παραγωγή του αγαθού Χ. Ο Α. Smith στο βιβλίο που έκδωσε το 1776, με τίτλο «Έρευνα για τη Φύση και τα Αίτια του Πλούτου των Εθνών», παρουσίασε μια αναλυτική περιγραφή του εμπορίου και της οικονομικής αλληλεξάρτησης, την οποία χρησιμοποιούν ακόμα και σήμερα οι οικονομολόγοι. Επίσης, ο D. Ricardo στο βιβλίο του 1816, «Αρχές Πολιτικής Οικονομίας και Φορολογίας», ανέπτυξε τις αρχές του συγκριτικού πλεονεκτήματος όπως το χρησιμοποιούμε σήμερα.

Το κόστος ευκαιρίας ενός κιλού πατάτες του αγρότη είναι $\frac{1}{4}$ του κιλού κρέας, ενώ το κόστος ευκαιρίας ενός κιλού πατάτες του κτηνοτρόφου είναι $\frac{1}{2}$ κιλό κρέας. Το κόστος ευκαιρίας ενός κιλού κρέατος του αγρότη είναι 4 κιλά πατάτες, ενώ το κόστος ευκαιρίας ενός κιλού κρέατος του κτηνοτρόφου είναι μόνο 2 κιλά πατάτες. Καταλήγουμε λοιπόν ότι ο κτηνοτρόφος έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή κρέατος, αλλά ο αγρότης έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή πατάτας. Υπάρχει η δυνατότητα ένα άτομο να διαθέτει το απόλυτο πλεονέκτημα και στα δύο αγαθά (όπως η κτηνοτρόφος στο παράδειγμά) δεν είναι δυνατό όμως για ένα άτομο να έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και στα δύο αγαθά.

3.3.6 Συγκριτικό πλεονέκτημα και εμπόριο

Το συγκριτικό πλεονέκτημα και τα κόστη ευκαιρίας αποτελούν τη βάση για την εξειδίκευση της παραγωγής και το εμπόριο. Όποτε δυνητικά εμπορικά μέρη έχουν διαφορές στα κόστη ευκαιρίας, μπορούν να επωφεληθούν από το εμπόριο.

Σε μια κοινωνία το εμπόριο καταφέρνει να τους ωφελήσει όλους, αφού παρέχει στους ανθρώπους τη δυνατότητα να εξειδικευτούν σε τομείς στους οποίους έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα. Συνεπώς, αυξάνεται η συνολική παραγωγή στην οικονομία. Η αύξηση του μεγέθους της οικονομικής ευρωστίας, καταλήγει στο να βρεθούν όλοι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση.

Με άλλα λόγια, αφού δύο άνθρωποι έχουν διαφορετικό κόστος ευκαιρίας, μπορούν να ωφεληθούν μέσω του εμπορίου, αφού θα αποκτήσουν ένα αγαθό σε μια τιμή που είναι χαμηλότερη από το κόστος ευκαιρίας το δικό του για το εν λόγω αγαθό.

3.3.7 Αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος: μια σύνοψη

Το εμπόριο ωφελεί πάντα και ιδιαίτερα όταν το κόστος ευκαιρίας των αγαθών έχει μεγάλες διαφορές στις διεθνείς αγορές. Το κόστος ευκαιρίας ενός αγαθού είναι η ποσότητα άλλων αγαθών που χάνεται για να παραχθεί μια ακόμη μονάδα του

συγκεκριμένου αγαθού. Το κόστος ευκαιρίας, δηλαδή, παρουσιάζει το σχετικό κόστος παραγωγής διαφόρων αγαθών. Από χώρα σε χώρα το σχετικό κόστος ή το κόστος ευκαιρίας δύναται να διαφέρει. Η δομή του διεθνούς εμπορίου προσδιορίζεται από τις διεθνείς διαφορές του σχετικού κόστους παραγωγής. Ο «νόμος» του συγκριτικού πλεονεκτήματος ορίζει ότι κάθε χώρα εξειδικεύεται στην παραγωγή και εξαγωγή των αγαθών που μπορεί να παράγει με χαμηλότερο σχετικό κόστος από άλλες χώρες.

Είναι ξεκάθαρο ότι απόλυτο πλεονέκτημα δηλώνει ότι μια χώρα παράγει ένα αγαθό με το χαμηλότερο κόστος ενώ συγκριτικό πλεονέκτημα δηλώνει ότι μια χώρα παράγει ένα αγαθό με σχετικά χαμηλότερο κόστος από ότι άλλα αγαθά, ακόμα και αν δεν έχει το απόλυτο πλεονέκτημα επί του αγαθού αυτού. Η δομή της παραγωγής και του εμπορίου εξαρτάται από το συγκριτικό πλεονέκτημα και το σχετικό κόστος για το λόγο ότι είναι επίπεδο της συναλλαγματικής ισοτιμίας ισορροπίας το οποίο εξομαλύνει τις διαφορές ως προς το απόλυτο πλεονέκτημα. Στην περίπτωση που το κόστος ευκαιρίας είναι όμοιο ανάμεσα σε κάποιες χώρες δεν υπάρχουν οφέλη από το εμπόριο. Παραδείγματος χάριν, αν η Κίνα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα στην κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και η Ινδία στην υποδηματοποιία τότε η κάθε χώρα θα εξειδικευθεί στο αγαθό που έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Κατά αυτόν τον τρόπο θα παραχθούν περισσότερα προϊόντα και μέσω του εμπορίου δύναται να ωφεληθούν και οι δύο χώρες.

Παράδειγμα

	USA	UK
ΩΡΕΣ / ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ		
Video	30	60
Πουκάμισα	5	6
ΚΟΣΤΟΣ / ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ		
Video	\$180	£120
Πουκάμισα	\$30	£12

Σε απόλυτους όρους, η παραγωγή και των δύο αγαθών στις Η.Π.Α. απαιτεί λιγότερη εργασία. Το σχετικό κόστος διαμορφώνεται ως εξής:

$$\text{Η.Π.Α. : Video/πουκάμισα} = 180\$/30\$ = 6$$

Αγγλία: Video/πουκάμισα= 120 £ /12 £ =10

Δηλαδή, στις Η.Π.Α. τα video κοστίζουν 6 φορές περισσότερο και στην Αγγλία κοστίζουν 10 φορές περισσότερο. Άρα, το κόστος ευκαιρίας για video είναι μικρότερο στις Η.Π.Α. (παραιτούνται από 6 πουκάμισα για 1 video). Σύμφωνα με το νόμο του συγκριτικού πλεονεκτήματος, η Αγγλία εξειδικεύεται στα πουκάμισα και οι Η.Π.Α. στα video (Begg, Fisher και Dornbush 2015, 202).

Η δομή της παραγωγής και του εμπορίου εξαρτάται από το συγκριτικό πλεονέκτημα και το σχετικό κόστος γιατί το επίπεδο της συναλλαγματικής ισοτιμίας εξομαλύνει τις διαφορές ως προς το απόλυτο πλεονέκτημα. Αν το κόστος ευκαιρίας είναι ίδιο και στις 2 χώρες δεν υπάρχουν οφέλη από το εμπόριο.

Ερμηνείες του συγκριτικού πλεονεκτήματος και των διεθνών διαφορών του σχετικού κόστους παραγωγής

Σχετικά με το συγκριτικό πλεονέκτημα και τις διεθνείς διαφορές του σχετικού κόστους παραγωγής υπάρχουν δύο ερμηνείες. Η πρώτη είναι η ερμηνεία κατά Ricardo, δηλαδή ότι οι τεχνολογικές διαφορές σε διεθνές επίπεδο δημιουργούν διαφορές στη σχετική παραγωγικότητα και στις σχετικές απαιτήσεις εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Για παράδειγμα, χώρες οι οποίες έχουν υψηλό επίπεδο τεχνολογίας και τεχνογνωσίας θα επικεντρωθούν στην παραγωγή και εξαγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας. Από την άλλη, χώρες οι οποίες έχουν πολύ χαμηλό επίπεδο τεχνολογίας αλλά διαθέτουν πρωτογενή αγαθά, θα επικεντρωθούν στην παραγωγή και εξαγωγή πρωτογενών αγαθών.

Το συγκριτικό πλεονέκτημα δεν εξαρτάται απαραίτητως από διαφορές στην τεχνολογία. Σύμφωνα με μια δεύτερη ερμηνεία μπορεί, επίσης, να αντανakλά διαφορές στα αποθέματα συντελεστών παραγωγής (Heckscher-Ohlin). Ακόμα και αν οι χώρες έχουν πρόσβαση στην ίδια τεχνολογία, η εγχώρια σχετική τιμή των αγαθών μπορεί να διαφέρει από χώρα σε χώρα επειδή διαφέρει και το σχετικό κόστος των παραγωγικών συντελεστών. Στις χώρες όπου ένας συντελεστής υπάρχει σε σχετική αφθονία, τα αγαθά που τον χρησιμοποιούν με σχετική ένταση θα είναι πιθανώς σχετικά φθηνότερα από ότι σε άλλες χώρες.

Για παράδειγμα, η Βρετανία διαθέτει περισσότερο κεφάλαιο ανά εργαζόμενο από την Κίνα. Χάρη στο τεράστιο μέγεθός της η Κίνα μπορεί να διαθέτει μεγαλύτερη απόλυτη ποσότητα κεφαλαίου από τη Βρετανία, ωστόσο η Βρετανία

έχει σχετικά περισσότερο κεφάλαιο από την Κίνα. Επειδή έχει περισσότερο κεφάλαιο ανά εργαζόμενο, το οριακό προϊόν της εργασίας είναι μεγαλύτερο στη Βρετανία. Έτσι, τα πραγματικά ημερομίσθια είναι μεγαλύτερα στη Βρετανία από ότι στην Κίνα. Αντιστρόφως, ο αριθμός των εργαζομένων ανά μονάδα κεφαλαίου στη Βρετανία είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο της Κίνας. Το οριακό προϊόν του κεφαλαίου και το ενοίκιο του κεφαλαίου θα τείνουν να είναι χαμηλότερα στη Βρετανία, όπου υπάρχει σχετική αφθονία μηχανημάτων, παρά στην Κίνα, όπου τα μηχανήματα βρίσκονται σε σχετική σπανιότητα. Το σχετικό κόστος της χρήσης εισροών επηρεάζει τη σχετική τιμή των αγαθών που παράγονται με αυτές. Τα αγαθά που παράγονται με μεθόδους έντασης εργασίας έχουν σχετικά μεγαλύτερο κόστος στη Βρετανία από ότι στην Κίνα. Αν η παραγωγή αυτοκινήτων είναι έντασης κεφαλαίου και περιλαμβάνει περίπλοκες γραμμές συναρμολόγησης, ενώ η κλωστοϋφαντουργία είναι έντασης εργασίας και περιλαμβάνει λεπτομερείς εργασίες που εκτελούνται καλύτερα με το χέρι, γίνεται κατανοητό ότι η τιμή των αυτοκινήτων σε σχέση με τα υφάσματα είναι χαμηλότερη στη Βρετανία από ότι στην Κίνα.

3.4 Η δομή του παγκόσμιου εμπορίου και σύνθεση του εμπορίου με βάση τα αγαθά

Παρατηρούμε ότι το παγκόσμιο εμπόριο αυξάνεται σε πραγματικούς όρους με μέσο ετήσιο ρυθμό ταχύτερο από την αύξηση του παγκόσμιου εισοδήματος από το 1950. Το διεθνές εμπόριο αποκτά ολοένα μεγαλύτερη σημασία για τις εθνικές οικονομίες. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2000 οι βρετανικές εξαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν από 18% σε 32% ενώ των ΗΠΑ από 5% σε 12% (Begg, Fisher και Dornbush 2015, 215).

Σχετικά με τη δομή του παγκόσμιου εμπορίου βλέπουμε ότι στις βιομηχανικές ή ανεπτυγμένες χώρες περιλαμβάνονται η Δυτική Ευρώπη, η Βόρεια Αμερική, η Ιαπωνία, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία. Δηλαδή, οι χώρες που έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο στο παγκόσμιο εμπόριο και στο παγκόσμιο εισόδημα. Οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες έχουν χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 το ήμισυ του παγκόσμιου εμπορίου διεξαγόταν κυρίως

μεταξύ των πλουσίων χωρών (δηλαδή το 50% περίπου είχε προέλευση και προορισμό πλούσιες χώρες).

Στις πλούσιες χώρες, το μεγαλύτερο μέρος της προστιθέμενης αξίας ή του ΑΕΠ προέρχεται από τις υπηρεσίες. Το διεθνές εμπόριο στον τομέα των υπηρεσιών αναπτύσσεται ραγδαία, αλλά ξεκινά από χαμηλότερη βάση. Το εμπόριο αγαθών παραμένει σημαντικό επειδή πολλές χώρες εισάγουν αγαθά, τους προσθέτουν κάποια αξία και στη συνέχεια τα επανεξάγουν. Είναι πιθανό, αρκετές φορές, η αξία των εξαγωγών να υπερβαίνει την αξία του ίδιου του ΑΕΠ.

Τα πρωτογενή αγαθά είναι τα αγροτικά προϊόντα, τα μεταλλεύματα και τα καύσιμα ενώ τα μεταποιημένα ή κατεργασμένα είναι αγαθά όπως τα χημικά, ο χάλυβας ή τα αυτοκίνητα. Η συμμετοχή των πρωτογενών μειώθηκε από 50% περίπου του παγκόσμιου εμπορίου το 1955 σε περίπου 20% στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Αντιθέτως, το μερίδιο των μεταποιημένων προϊόντων στο παγκόσμιο εμπόριο αυξήθηκε πάνω από 25%.

Παρόλο που η ΕΕ εξάγει κυρίως μεταποιημένα προϊόντα, τα πρωτογενή προϊόντα αποτελούν πολύ μικρό ποσοστό των εξαγωγών της. Η ΕΕ είναι αναγκασμένη να εισάγει πολλές πρώτες ύλες, αλλά οι εισαγωγές προϊόντων μεταποίησης αποτελούν την πλειοψηφία των εισαγωγών της. Ανάλογη εικόνα παρουσιάζει και το εμπόριο των ΗΠΑ. Οι ασιατικές χώρες εξάγουν λιγότερα πρωτογενή προϊόντα και εισάγουν περισσότερα πρωτογενή από την ΕΕ ή τη Βόρειο Αμερική. Η Ασία επικεντρώνεται κυρίως στις εξαγωγές μεταποιημένων ειδών (π.χ., στην Ευρώπη αγοράζουμε πολλά προϊόντα των εταιρειών Sony, Canon, Daewoo, Samsung).

3.5 Σημαντικά ζητήματα που έχουν προκύψει

Τιμές πρώτων υλών: Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ισχυρίζονται συχνά ότι οι βιομηχανικές χώρες τις εκμεταλλεύονται καθώς αγοράζουν από αυτές πρώτες ύλες σε χαμηλή τιμή και τους επιστρέφουν μεταποιημένα προϊόντα σε πολύ υψηλότερη τιμή.

Προστασία αγροτικού τομέα: Οι αγρότες στις πλούσιες χώρες δεν εισπράττουν μόνο αγροτικές επιδοτήσεις αλλά απολαμβάνουν και προστασία χάρη στους υψηλούς δασμούς των εισαγόμενων αγροτικών αγαθών.

Εξαγωγές μεταποιημένων από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες: Διαμαρτύρονται οι κάτοικοι των πλουσίων με το επιχείρημα ότι ο ανταγωνισμός των φθηνών εργατικών χεριών από το εξωτερικό απειλεί την εγχώρια απασχόληση.

Παγκοσμιοποίηση: Η μείωση του μεταφορικού κόστους και η ανάπτυξη της πληροφορικής εντείνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των χωρών. Αυτό ενισχύθηκε και από τις μειώσεις των δασμών. Οι φτωχές χώρες αισθάνονται αδικημένες. Η ενίσχυση της ζήτησης για τις εξαγωγές των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών με περιορισμό της προστασίας του αγροτικού τομέα στις πλούσιες χώρες, μπορεί να βοηθήσει τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες πολύ περισσότερο από όλα τα προγράμματα εξωτερικής βοήθειας των πλουσίων χωρών.

Ενδοκλαδικό εμπόριο: Το ενδοκλαδικό εμπόριο αναφέρεται στις αμφίδρομες εμπορικές συναλλαγές αγαθών που παράγονται μέσα στον ίδιο κλάδο. Π.χ. η Βρετανία παράγει Rover, και η Γερμανία Jaguar, Mercedes, BMW. Το ενδοκλαδικό εμπόριο μπορεί να αναπτύσσεται για διάφορους παράγοντες όπως η ποικιλία επωνύμων προϊόντων, η επίτευξη σημαντικών οικονομιών κλίμακας καθώς και για τον περιορισμό λόγω κόστους μεταφοράς (π.χ. το ενδοκλαδικό εμπόριο μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας είναι μεγαλύτερο από εκείνο ανάμεσα στη Γερμανία και την Ιαπωνία).

Θα πρέπει οι χώρες της Ευρώπης να συναλλάσσονται με άλλες χώρες; Κάθε χώρα έχει πολλούς πολίτες με διαφορετικά ενδιαφέροντα. Το διεθνές εμπόριο μπορεί να φέρει μερικά άτομα σε χειρότερη οικονομική θέση, ακόμα καθώς φέρνει τη χώρα συνολικά σε καλύτερη οικονομική θέση. Σε αντίθεση, όμως, με τις απόψεις που ορισμένες φορές διατυπώνουν πολιτικοί και πολιτικοί σχολιαστές, το διεθνές εμπόριο δεν είναι σαν τον πόλεμο, όπου κάποιες χώρες κερδίζουν και άλλες χάνουν. Το εμπόριο δίνει σε όλες τις χώρες τη δυνατότητα να πετύχουν μεγαλύτερη ευημερία.

3.6 Οι καθοριστικοί παράγοντες του εμπορίου

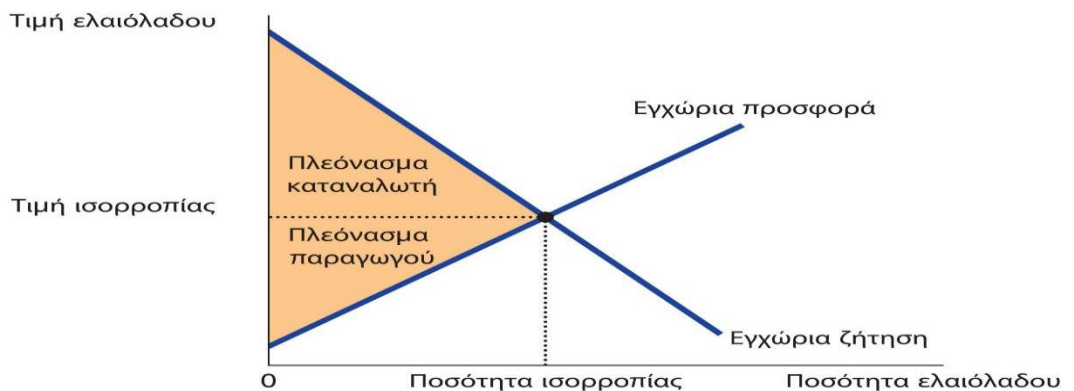
Αφού είδαμε ότι υπάρχουν οφέλη σε χώρες που συναλλάσσονται εμπορικά με άλλες, σε αυτήν την ενότητα θα μελετήσουμε τα κέρδη και τις απώλειες του διεθνούς εμπορίου.

Η αγορά ελαιόλαδου (ή χάλυβα) προσφέρεται για να εξετάσουμε τα κέρδη και τις απώλειες από το διεθνές εμπόριο. Το ελαιόλαδο παρασκευάζεται σε πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο και το παγκόσμιο εμπόριο για ελαιόλαδο έχει μεγάλο όγκο συναλλαγών.

Η αγορά ελαιόλαδου είναι επίσης μία από τις αγορές που οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής συχνά σκέφτονται να την υποβάλλουν σε περιορισμούς, ώστε να προστατεύσουν τους εγχώριους ελαιοπαραγωγούς από ξένους ανταγωνιστές.

Ας υποθέσουμε ότι μια χώρα είναι απομονωμένη από τον υπόλοιπο κόσμο και παράγει ελαιόλαδο (ή χάλυβα). Η αγορά ελαιόλαδου αποτελείται από αγοραστές και πωλητές μέσα στη χώρα και δεν επιτρέπεται σε κανένα στη χώρα να εισάγει ή να εξάγει ελαιόλαδο.

Στο σχήμα φαίνεται η ισορροπία χωρίς διεθνές εμπόριο (Begg, Fisher και Dornbush 2015, 237). Όταν μια οικονομία δεν μπορεί να δραστηριοποιηθεί στις παγκόσμιες αγορές, η τιμή προσαρμόζεται έτσι ώστε να εξισορροπεί την εγχώρια προσφορά και ζήτηση. Αυτό το διάγραμμα δείχνει το πλεόνασμα καταναλωτή και το πλεόνασμα παραγωγού σε μια ισορροπία χωρίς διεθνές εμπόριο για την αγορά ελαιόλαδου σε μια χώρα. Το άθροισμα του πλεονάσματος καταναλωτή και παραγωγού μετρά τα συνολικά οφέλη που αποκομίζουν οι αγοραστές και οι πωλητές.

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Οι επιδράσεις του ελεύθερου εμπορίου μπορούν να φανούν συγκρίνοντας την εγχώρια τιμή ενός αγαθού χωρίς εμπόριο και την παγκόσμια τιμή του αγαθού. Η παγκόσμια τιμή αναφέρεται στην τιμή που επικρατεί στην παγκόσμια αγορά του αγαθού αυτού.

Αν μια χώρα έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα, τότε η εγχώρια τιμή θα είναι χαμηλότερη από την παγκόσμια τιμή, και η χώρα θα είναι ένας εξαγωγέας του αγαθού. Αν η χώρα δεν έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα, τότε η εγχώρια τιμή θα είναι υψηλότερη από την παγκόσμια τιμή, και η χώρα θα είναι ένας εισαγωγέας του αγαθού.

Επομένως, η σύγκριση της παγκόσμιας τιμής με την εγχώρια πριν ξεκινήσει το εμπόριο δείχνει αν η χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας. Δηλαδή, καθοριστικός παράγοντας του εμπορίου είναι η εγχώρια τιμή σε σχέση με την παγκόσμια.

3.7 Κερδισμένοι και χαμένοι του διεθνούς εμπορίου

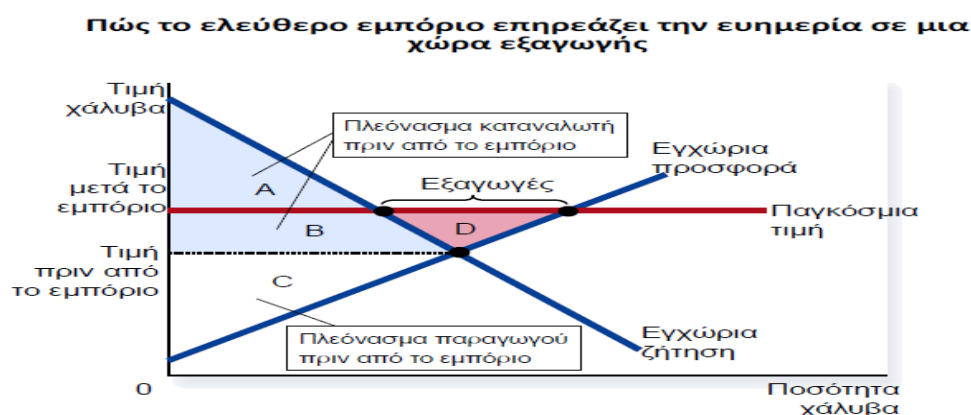
Όταν μια οικονομία δεν μπορεί να διεξάγει εμπόριο στις διεθνείς αγορές, η τιμή προσαρμόζεται ώσπου να εξισορροπήσουν η εγχώρια προσφορά με την εγχώρια ζήτηση. Έτσι, διαμορφώνονται και τα αντίστοιχα πλεονάσματα καταναλωτών και παραγωγών. Αν το κράτος επιτρέψει στους εγχώριους κατοίκους να πραγματοποιούν εισαγωγές (αγαθά που παράγονται στο εξωτερικό και πωλούνται στην εγχώρια οικονομία) και εξαγωγές (αγαθά που παράγονται στην εγχώρια οικονομία και πωλούνται στο εξωτερικό) στην αγορά ενός προϊόντος, π.χ., χάλυβα, θα πρέπει να εξεταστούν μια σειρά από διάφορα ζητήματα που έχουν να κάνουν με την τιμή και την ποσότητα του προϊόντος που πωλείται στην εγχώρια αγορά καθώς και με τη διαμόρφωση των πλεονασμάτων καταναλωτών και παραγωγών.

Για να αναλύσουν τις επιπτώσεις του ελεύθερου εμπορίου στην ευημερία, οι οικονομολόγοι της εγχώριας οικονομίας θα πρέπει να εξετάσουν πρώτα αν η χώρα τους είναι μια μικρή ή μεγάλη ανοικτή οικονομία. Αν είναι μια μικρή ανοικτή οικονομία, η αλλαγή εμπορικής πολιτικής δεν θα επηρεάσει τη διεθνή τιμή του προϊόντος.

Λέγοντας διεθνή τιμή, εννοούμε την τιμή ενός αγαθού που επικρατεί στη διεθνή αγορά για το συγκεκριμένο αγαθό. Οι κάτοικοι της χώρας λέγεται ότι είναι λήπτες τιμών στην παγκόσμια οικονομία. Να σημειωθεί ότι τα βασικά συμπεράσματα δεν μεταβάλλονται και στην πιο σύνθετη περίπτωση της μεγάλης ανοικτής οικονομίας.

Το πρώτο ερώτημα που καλούνται να απαντήσουν οι οικονομολόγοι είναι το κατά πόσο η χώρα θα μετατρέπεται σε εισαγωγέα ή εξαγωγέα του συγκεκριμένου αγαθού. Αν η διεθνής τιμή του αγαθού είναι υψηλότερη από την εγχώρια, η χώρα θα μετατραπεί σε εξαγωγέα, εφόσον επιτραπεί το ελεύθερο εμπόριο. Οι εγχώριοι παραγωγοί θα περιμένουν με ανυπομονησία την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου για να εισπράξουν τις υψηλότερες τιμές και να αρχίσουν αμέσως να πωλούν το προϊόν τους στους αγοραστές άλλων χωρών. Αντίθετα, αν η διεθνής τιμή του αγαθού είναι χαμηλότερη από την εγχώρια, η χώρα θα μετατραπεί σε εισαγωγέα. Επειδή οι ξένοι πωλητές προσφέρουν καλύτερη τιμή, οι εγχώριοι καταναλωτές θα αρχίσουν γρήγορα να αγοράζουν το προϊόν από άλλες χώρες. Ουσιαστικά, η σύγκριση της διεθνούς τιμής με την εγχώρια τιμή πριν από το εμπόριο θα μας δείξει αν η χώρα έχει ή όχι συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή του αγαθού. Η εγχώρια τιμή εκφράζει το κόστος ευκαιρίας του προϊόντος.

Ας θεωρήσουμε ότι η χώρα είναι εξαγωγική, δηλαδή, η διεθνής τιμή του αγαθού είναι υψηλότερη από την εγχώρια. Το εμπόριο αναγκάζει την εγχώρια τιμή να αυξηθεί ως το επίπεδο της διεθνούς τιμής. Οι εγχώριοι παραγωγοί είναι τώρα σε καλύτερη θέση, επειδή μπορούν να πωλήσουν σε υψηλότερη τιμή, αλλά οι εγχώριοι καταναλωτές είναι σε χειρότερη θέση επειδή είναι αναγκασμένοι να αγοράσουν το προϊόν σε υψηλότερη τιμή. Έτσι, αυξάνεται η προσφερόμενη εγχώρια ποσότητα και μειώνεται η ζητούμενη εγχώρια ποσότητα όπως φαίνεται στο ακόλουθο σχήμα (Begg, Fisher και Dornbush 2015, 233).

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

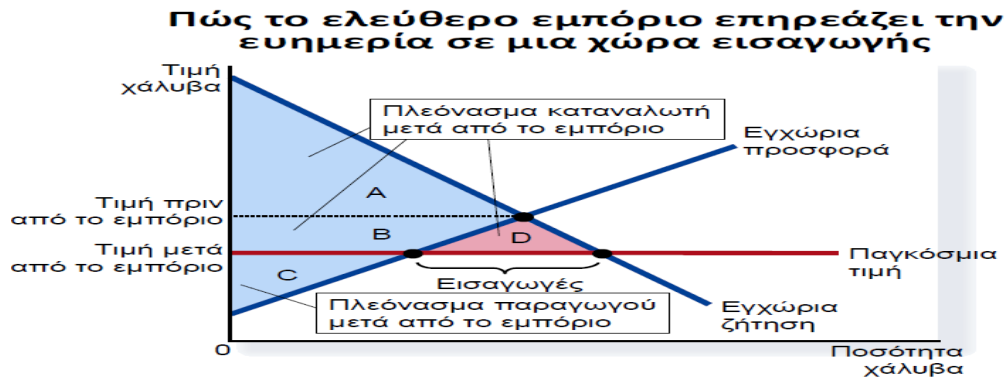
Πριν το εμπόριο το πλεόνασμα των καταναλωτών είναι το εμβαδό της περιοχής (A+B) ενώ το πλεόνασμα των παραγωγών είναι το εμβαδό της περιοχής

(C). Με την απελευθέρωση του εμπορίου στην εξαγωγική, πλέον, χώρα το πλεόνασμα των καταναλωτών διαμορφώνεται στο εμβαδό της περιοχής (A) ενώ το πλεόνασμα των παραγωγών στο εμβαδό της περιοχής (B+C+D). Είναι προφανές ότι, αν και δεν ωφελούνται όλοι, το συνολικό πλεόνασμα αυξάνεται κατά ένα ποσό ίσο με το εμβαδόν D, πράγμα που δείχνει ότι το εμπόριο αυξάνει την οικονομική ευημερία της χώρας ως σύνολο.

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι όταν μια χώρα επιτρέπει το εμπόριο και γίνεται εξαγωγέας ενός αγαθού, οι εγχώριοι παραγωγοί του αγαθού ωφελούνται, ενώ οι εγχώριοι καταναλωτές του αγαθού πλήττονται. Από την άλλη, όμως, παρατηρούμε ότι το εμπόριο αυξάνει την οικονομική ευημερία του έθνους, διότι τα οφέλη εκείνων που κερδίζουν από το διεθνές εμπόριο είναι μεγαλύτερα από τις ζημιές εκείνων που χάνουν από το διεθνές εμπόριο.

Ας θεωρήσουμε ότι η χώρα είναι εισαγωγική, δηλαδή, η διεθνής τιμή του αγαθού είναι χαμηλότερη από την εγχώρια. Το εμπόριο αναγκάζει την εγχώρια τιμή να μειωθεί ως το επίπεδο της διεθνούς τιμής. Οι εγχώριοι παραγωγοί είναι τώρα σε χειρότερη θέση, επειδή αναγκάζονται να πωλήσουν σε χαμηλότερη τιμή, αλλά οι εγχώριοι καταναλωτές είναι σε καλύτερη θέση επειδή μπορούν να αγοράσουν το προϊόν σε χαμηλότερη τιμή. Έτσι, αυξάνεται η ζητούμενη εγχώρια ποσότητα και μειώνεται η προσφερόμενη εγχώρια ποσότητα όπως φαίνεται στο ακόλουθο σχήμα (Begg, Fisher και Dornbush 2015, 238).

Πριν το εμπόριο το πλεόνασμα των καταναλωτών είναι το εμβαδό της περιοχής (A) ενώ το πλεόνασμα των παραγωγών είναι το εμβαδό της περιοχής (B+C). Με την απελευθέρωση του εμπορίου στην εισαγωγική, πλέον, χώρα το πλεόνασμα των καταναλωτών διαμορφώνεται στο εμβαδό της περιοχής (A+B+D) ενώ το πλεόνασμα των παραγωγών στο εμβαδό της περιοχής (C). Είναι προφανές ότι, αν και δεν ωφελούνται όλοι, το συνολικό πλεόνασμα αυξάνεται κατά ένα ποσό ίσο με το εμβαδόν D, πράγμα που δείχνει ότι το εμπόριο αυξάνει την οικονομική ευημερία της χώρας ως σύνολο.

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι όταν μια χώρα επιτρέπει το εμπόριο και γίνεται εισαγωγέας ενός αγαθού, οι εγχώριοι παραγωγοί του αγαθού πλήττονται, ενώ οι εγχώριοι καταναλωτές του αγαθού ωφελούνται. Από την άλλη, όμως, παρατηρούμε ότι το εμπόριο αυξάνει την οικονομική ευημερία του έθνους, διότι τα οφέλη εκείνων που κερδίζουν από το διεθνές εμπόριο είναι μεγαλύτερα από τις ζημιές εκείνων που χάνουν από το διεθνές εμπόριο.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι παρόλο που συνολικά το εμπόριο είναι επωφελές, δεν βελτιώνει τη θέση όλων. Οι πρόσφατες ανησυχίες για την παγκοσμιοποίηση οφείλονται στο ότι υπάρχουν και χαμένοι.

3.7.1 Παραδείγματα

1. Στα τέλη του 19ου αιώνα, η εφεύρεση της κατάψυξης άνοιξε τις παγκόσμιες αγορές στους παραγωγούς βοδινού κρέατος της Αργεντινής (εφοδιασμός της παγκόσμιας αγοράς με κατεψυγμένο κρέας). Η παγκόσμια οικονομία, στο σύνολό της, βγήκε κερδισμένη. Το φθηνό βοδινό κρέας βελτίωσε τη θέση των καταναλωτών. Οι μεγάλοι χαμένοι ήταν οι παραγωγοί βοδινού κρέατος σε άλλα μέρη του κόσμου καθώς και οι άλλοι χρήστες γης στην Αργεντινή. Οι ιδιοκτήτες βοοειδών και γης στην Αργεντινή βγήκαν κερδισμένοι.

2. Η Βρετανία ήταν καθαρά χώρα εξαγωγής αυτοκινήτων. Από το 1971 και μετά, οι βρετανικές αυτοκινητοβιομηχανίες άρχισαν να χάνουν μερίδια αγοράς από τους ξένους κατασκευαστές. Οι βρετανοί αγοραστές και οι ξένοι εξαγωγείς αυτοκινήτων ωφελήθηκαν από την αύξηση των εισαγόμενων φθηνότερων αυτοκινήτων από το εξωτερικό. Κάποιες όμως βρετανικές αυτοκινητοβιομηχανίες αντιμετώπισαν δυσκολίες (π.χ. Rover). Η βρετανική κυβέρνηση δέχθηκε πιέσεις

για να περιορίσει τις εισαγωγές αυτοκινήτων για να μη χαθούν και άλλες θέσεις εργασίας στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας.

3.7.2 Άλλα οφέλη του διεθνούς εμπορίου

Τα συμπεράσματά μας βασίζονται μέχρι στιγμής στην τυπική ανάλυση του διεθνούς εμπορίου. Όπως έχουμε δει υπάρχουν νικητές και χαμένοι όταν ένα κράτος ανοίγεται στο εμπόριο, αλλά τα κέρδη για τους νικητές υπερβαίνουν τις απώλειες για τους χαμένους. Η επιχειρηματολογία υπέρ του ελεύθερου εμπορίου μπορεί να γίνει ακόμα πιο ισχυρή. Υπάρχουν πολλά άλλα οικονομικά οφέλη από το εμπόριο πέρα από όσα αναδεικνύει η τυπική ανάλυση (Χατζηδημητρίου 2003, 156).

Αυξημένη ποικιλία αγαθών: το ελεύθερο εμπόριο προσφέρει στους καταναλωτές όλων των χωρών μεγαλύτερη ποικιλία. Τα αγαθά που παράγονται σε διαφορετικές χώρες δεν είναι ακριβώς ίδια. Η αυστριακή μπίρα, για παράδειγμα, δεν είναι ίδια με την αγγλική.

Μικρότερα κόστη μέσω οικονομιών κλίμακας: Ορισμένα αγαθά μπορούν να παραχθούν με χαμηλότερο ανά μονάδα κόστος (μέσο κόστος) μόνο αν παράγονται σε μεγάλες ποσότητες. Μια επιχείρηση σε μια μικρή χώρα δεν μπορεί να εκμεταλλευτεί πλήρως τις οικονομίες κλίμακας αν μπορεί να πουλά μόνο σε μια μικρή εγχώρια αγορά. Το ελεύθερο εμπόριο προσφέρει στις επιχειρήσεις πρόσβαση σε μεγαλύτερες παγκόσμιες αγορές και τους επιτρέπει να αξιοποιούν τις οικονομίες κλίμακας.

Αυξημένος ανταγωνισμός: Μια εταιρεία που θωρακίζεται από ξένους ανταγωνιστές είναι πιο πιθανό να έχει δύναμη στην αγορά, κάτι που με τη σειρά του της δίνει τη δυνατότητα να αυξάνει τις τιμές πάνω από τα ανταγωνιστικά επίπεδα. Το άνοιγμα του εμπορίου καλλιεργεί τον ανταγωνισμό.

Διευρυμένη ροή ιδεών: η μεταφορά των τεχνολογικών εξελίξεων σε όλο τον κόσμο συχνά θεωρείται ότι συνδέεται με το διεθνές εμπόριο στα αγαθά που ενσωματώνουν αυτές τις εξελίξεις. Ο καλύτερος τρόπος για μια φτωχή, αγροτική χώρα να μάθει για την επανάσταση των υπολογιστών, για παράδειγμα, είναι να αγοράσει υπολογιστές από το εξωτερικό και όχι να προσπαθήσει να τους κατασκευάσει στο εσωτερικό.

Οικονομική μεγέθυνση: για τις φτωχές χώρες, η αύξηση της παραγωγής μπορεί να πυροδοτήσει την οικονομική μεγέθυνση, η οποία μπορεί να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο για τους πολίτες της.

3.7.3 Πολιτική εμπορίου

Στο παραπάνω παράδειγμα, ο περιορισμός της εισαγωγής αυτοκινήτων στη Βρετανία βοηθά την εγχώρια αυτοκινητοβιομηχανία, αλλά αυξάνει τις τιμές των αυτοκινήτων για τους βρετανούς αγοραστές. Ποιους πρέπει να ικανοποιήσει η κυβέρνηση, τους παραγωγούς ή τους καταναλωτές; Να περιοριστούν οι εισαγωγές ή να απελευθερωθεί το εμπόριο για όλα τα αγαθά;

Η θετική οικονομική εξηγεί γιατί υπάρχει εμπόριο και ποια δομή έχει. Η κανονιστική οικονομική εξηγεί ποια πολιτική εμπορίου θα πρέπει να υιοθετήσει η κυβέρνηση. Με τον όρο πολιτική εμπορίου εννοούμε κρατικές πολιτικές που επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο μέσω της επιβολής φόρων ή δασμών, ή μέσω της επιβολής απευθείας περιορισμών στις εισαγωγές και τις εξαγωγές.

3.8 Η οικονομική θεωρία των δασμών

Ο δασμός εισαγωγής είναι ένας φόρος επί των εισαγωγών. Η εγχώρια τιμή του αγαθού μετά την επιβολή του δασμού είναι προσαυξημένη κατά το ποσοστό του δασμού. Δηλαδή,

$$\text{Εγχώρια τιμή αγαθού} = \text{Διεθνής τιμή αγαθού} * (1 + \text{ποσοστό δασμού})$$

Ο δασμός αυξάνει την εγχώρια τιμή των εισαγόμενων αγαθών και βοηθά τους εγχώριους παραγωγούς, αλλά ζημιώνει τους εγχώριους καταναλωτές. Το παρακάτω σχήμα απεικονίζει το κόστος και τα οφέλη από την επιβολή ενός δασμού σε μια αγορά, π.χ., χάλυβα.

Όταν η αγορά βρίσκεται σε κατάσταση ισορροπίας ελεύθερου εμπορίου (τιμή χωρίς εισαγωγικό δασμό) το πλεόνασμα των καταναλωτών είναι το μέγιστο και δίνεται από το εμβαδό της επιφάνειας (A + B + C + D + E + F). Το πλεόνασμα των παραγωγών δίνεται από το εμβαδό της επιφάνειας (G) ενώ δεν υπάρχουν κρατικά έσοδα. Όταν επιβάλλεται δασμός, η αύξηση της εγχώριας τιμής προκαλεί μεταβιβάσεις και καθαρή σπατάλη. Μεταβιβάζονται χρήματα από τους καταναλωτές προς το κράτος και τους παραγωγούς. Συγκεκριμένα, το πλεόνασμα

των καταναλωτών δίνεται από το εμβαδό της επιφάνειας (A+B), το πλεόνασμα των παραγωγών από το εμβαδό της επιφάνειας (C+G) ενώ τα κρατικά έσοδα από το εμβαδό της επιφάνειας (E). Το καθαρό κοινωνικό κόστος των μεταβιβάσεων είναι μηδέν.

Όμως ο δασμός συνεπάγεται και καθαρή σπατάλη. Η κοινωνία μπορεί πάντα να εισάγει το προϊόν στη διεθνή τιμή. Η αποτελεσματικότητα απαιτεί αυτό το οριακό κόστος να είναι ίσο με το οριακό όφελος για τους καταναλωτές, καθώς και με το οριακό κόστος της εγχώριας παραγωγής. Ανεβάζοντας την εγχώρια τιμή, με την οποία οι εγχώριοι παραγωγοί εξισώνουν το οριακό κόστος και οι εγχώριοι καταναλωτές εξισώνουν το οριακό όφελος, ο δασμός δημιουργεί εγχώρια υπερπαραγωγή και εγχώρια υποκατανάλωση του αγαθού. Το εμβαδό των τριγώνων (D) και (F) μετρούν τη σπατάλη που δημιουργεί η δασμολογική στρέβλωση. Η επιφάνεια D αποτελεί καθαρό κοινωνικό κόστος, το κόστος στήριξης των αναποτελεσματικών εγχώριων επιχειρήσεων, καθώς αντιστοιχεί στο επιπλέον ποσό που δαπανά η κοινωνία για να παράγει το προϊόν εγχώρια αντί να το εισάγει στη διεθνή τιμή. Η επιφάνεια F δείχνει τα επιπλέον οφέλη των καταναλωτών από τις επιπλέον εισαγωγές του προϊόντος πριν την επιβολή του δασμού. Πρόκειται για το καθαρό όφελος που θυσιάζει η κοινωνία όταν μειώνεται η ποσότητα προϊόντος που αγοράζουν οι καταναλωτές. Επομένως, το εμβαδό (D+F) αποτελεί την απώλεια κοινωνικής ευημερίας λόγω επιβολής εισαγωγικού δασμού (μη αντισταθμιζόμενες απώλειες ή νεκρή ζημιά). Η κοινωνία θα ήταν σε καλύτερη θέση αν απελευθέρωνε παραγωγικούς πόρους σε κάποιο άλλο εξαγωγικό κλάδο που θα μπορούσε να αποφέρει αρκετό ξένο συνάλλαγμα (επιχείρημα υπέρ ελεύθερου εμπορίου).

Από την ανάλυση που έχει προηγηθεί είναι προφανές ότι η επιβολή δασμού προκαλεί στρεβλώσεις και μη αντισταθμιζόμενες απώλειες. Το εύλογο ερώτημα που προκύπτει, λοιπόν, είναι για ποιο λόγο επιβάλλονται οι δασμοί, όταν επιβάλλονται. Υπάρχουν διάφορα επιχειρήματα υπέρ των δασμών, άλλα σωστά και άλλα λάθος.

3.8.1 Επιχειρήματα υπέρ των δασμών

1. Ο άριστος δασμός: το πρώτο καλύτερο επιχείρημα υπέρ των δασμών. Όταν οι εισαγωγές επηρεάζουν τη διεθνή τιμή, ο άριστος δασμός περιορίζει τις εισαγωγές στο επίπεδο όπου το οριακό κοινωνικό κόστος ισούται με το οριακό

κοινωνικό όφελος. Οι εισαγωγές μιας μεγάλης χώρας μπορεί να αποτελούν μεγάλο μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς και να προκαλέσουν άνοδο της διεθνούς τιμής των συγκεκριμένων αγαθών. Μπορεί να δημιουργηθεί ένα μονοπώλιο διεθνούς εμπορίου. (Οι εισαγωγές μιας μικρής χώρας δεν επηρεάζουν τη διεθνή τιμή των εισαγωγών της).

2. Δεύτερο καλύτερο επιχείρημα υπέρ των δασμών: στηρίζεται στην αρχή καθορισμού στόχων. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, ο αποτελεσματικότερος τρόπος για να επιτευχθεί ένας δεδομένος στόχος είναι να εφαρμοστεί μια πολιτική που επηρεάζει άμεσα τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Αποτελούν τη δεύτερη καλύτερη λύση επειδή η πρωταρχική αιτία του προβλήματος δεν συνδέεται άμεσα με το εμπόριο. Η αρχή καθορισμού στόχων μας διαβεβαιώνει ότι υπάρχουν τρόποι επίλυσης αυτών των προβλημάτων με χαμηλότερο καθαρό κοινωνικό κόστος.

3.8.2 Παραδείγματα

ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ: Προσπάθεια προστασίας παραδοσιακών ομάδων του πληθυσμού (π.χ. μη αποτελεσματικοί αγρότες ή μη αποτελεσματικές βιοτεχνίες). Εδώ, καλύτερη λύση έναντι του δασμού θα ήταν οι επιδοτήσεις.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΠΟΛΥΤΕΛΗ ΑΓΑΘΑ: Προσπάθεια περιορισμού της κατανάλωσης (από εισαγωγές) των πλουσίων σε κοινωνίες κυρίως φτωχών. Εδώ, θα επιτυγχανόταν καλύτερα μέσω ενός καταναλωτικού φόρου.

ΑΜΥΝΑ: Προσπάθεια προστασίας εγχώριων στρατηγικών κλάδων (τροφίμων, όπλων). Εδώ, και πάλι καλύτερη λύση έναντι του δασμού θα ήταν η επιδότηση της παραγωγής.

ΝΗΠΙΑΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ: Προσπάθεια προστασίας και ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων στις οποίες η εκμάθηση γίνεται με την πράξη. Και πάλι οι προσωρινές επιδοτήσεις είναι προτιμητέες. Ακόμα και η διευκόλυνση δανεισμού των συγκεκριμένων ιδιωτικών επιχειρήσεων.

ΠΗΓΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ: Οι δασμοί αυξάνουν τα δημόσια έσοδα, ωστόσο υπάρχουν καλύτεροι τρόποι όπως ένα δικαιότερο και αποτελεσματικότερο φορολογικό σύστημα.

3. Στρατηγική πολιτική εμπορίου: ο στρατηγικός διεθνής ανταγωνισμός μπορεί να δικαιολογεί την άσκηση εγχώριας κλαδικής πολιτικής. Π.χ. οι πρώτες

κρατικές επιδοτήσεις προς την ευρωπαϊκή εταιρεία κατασκευής αεροσκαφών Airbus Industrie είχαν σαν στόχο να αποτρέψουν την Boeing από το να θέσει την Airbus εκτός συναγωνισμού. Παρόμοια προβλήματα προκύπτουν και στην πολιτική εμπορίου. Επιβάλλοντας δασμό στις εισαγωγές για την προστασία των εγχώριων παραγωγών, μπορεί να αποτραπεί κάθε απόπειρα των ξένων να κηρύξουν πόλεμο τιμών για να αναγκάσουν τους εγχώριους παραγωγούς να εγκαταλείψουν τον κλάδο ή και να αποτραπεί η είσοδος ξένων παραγωγών στον κλάδο. Χρειάζεται προσοχή όμως γιατί μπορεί να κάνουν και οι ξένοι το ίδιο ως αντίποινα και τελικά να δημιουργηθούν εγχώριοι γίγαντες που να δρουν μονοπωλιακά. Πρέπει να υπάρξει διεθνής συνεργασία για την αμοιβαία συμφωνία και την επιβολή χαμηλών δασμών.

4. Ντάμπινγκ (dumping): πρακτική όπου οι ξένοι παραγωγοί πωλούν σε τιμές κάτω του οριακού κόστους παραγωγής, είτε με ζημίες είτε με τη βοήθεια κρατικών επιδοτήσεων. Η επιθετική τιμολογιακή πολιτική των ξένων παραγωγών μπορεί να ωθήσει τους εγχώριους παραγωγούς σε έξοδο από τον κλάδο. Η αποτελεσματική όμως μέθοδος προστασίας των εγχώριων παραγωγών είναι η επιδότηση.

3.8.3 Ανυπόστατα επιχειρήματα υπέρ των δασμών

Φθινή ξένη εργασία: Με την πάροδο του χρόνου, η τεχνολογία διαδίδεται και σε άλλες χώρες, και έτσι η σχετική αφθονία και το σχετικό κόστος των παραγωγικών συντελεστών αποκτούν μεγαλύτερη σπουδαιότητα ως προσδιοριστικοί παράγοντες του συγκριτικού πλεονεκτήματος.

Παράδειγμα: Τον 19ο αιώνα, η Βρετανία εξήγαγε υφάσματα σε όλο τον κόσμο. Όμως ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας είναι έντασης εργασίας. Όταν οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας απέκτησαν την τεχνολογία, ήταν αναπόφευκτο ότι οι σχετικά άφθονες ποσότητες εργασίας που διέθεταν, θα τους έδινε συγκριτικό πλεονέκτημα στην κλωστοϋφαντουργία. Οι εγχώριοι παραγωγοί που έχουν χάσει το συγκριτικό πλεονέκτημα διαμαρτύρονται ζητώντας προστασία. Άραγε θα πρέπει να επιβληθεί δασμός;

Μακροχρόνια: στροφή της παραγωγής σε κλάδους που η χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Πάντοτε υπάρχει κάποιος κλάδος που η χώρα έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα.

Βραχυχρόνια: η προσαρμογή μπορεί να είναι επώδυνη. Οι εργαζόμενοι χάνουν τη δουλειά τους και πρέπει να ξεκινήσουν από την αρχή σε νέους κλάδους όπου δεν έχουν καμία εμπειρία και ανάλογες δραστηριότητες. Απαιτείται επιδότηση για μετεκπαίδευση ή μετεγκατάσταση των ανέργων.

Η ύπαρξη δασμών δικαιολογείται από διάφορους λόγους όπως:

1. Συγκεντρωμένα οφέλη, διάχυτο κόστος: η επιβολή δασμού σε ένα συγκεκριμένο αγαθό βοηθά έναν συγκεκριμένο κλάδο. Αν υπάρχουν συγκεντρωμένα οφέλη σε καλά οργανωμένες ομάδες οι πολιτικοί ενδίδουν (εκλογική επιρροή).

2. Μεταξύ δασμών έναντι επιδοτήσεων προτιμώνται συχνά οι δασμοί. Αυτό συμβαίνει είτε γιατί, αν ο εγχώριος κλάδος πλήττεται από εισαγωγές λαμβάνονται μέτρα για να πλήξουν τη ξένη χώρα, είτε γιατί, είναι εύκολη η πολιτική αύξησης των δημοσίων εσόδων (χωρίς να χρειαστεί αύξηση φορολογίας). Προκαλεί πολύ λιγότερα πολιτικά προβλήματα στην κυβέρνηση.

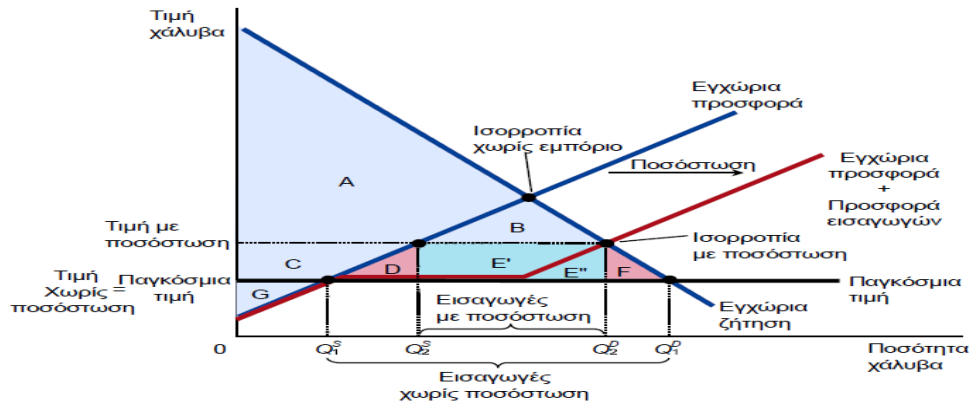
3.9 Άλλες μορφές πολιτικής εμπορίου

Ποσοτώσεις επί των εισαγωγών: Είναι περιορισμοί ως προς τη μέγιστη επιτρεπόμενη ποσότητα εισαγωγής. Ενεργούν σαν τον δασμό όμως, τα έσοδα που προκύπτουν αντί για την κυβέρνηση, μεταβιβάζονται στους κατόχους αδειών εισαγωγής με αποτέλεσμα να έχουν μεγαλύτερο κοινωνικό κόστος από το δασμό. Η κυβέρνηση μπορεί όμως να πουλήσει άδειες εισαγωγής και να ανακτήσει αυτά τα έσοδα. Μια ποσόστωση στις εισαγωγές, όπως και ο εισαγωγικός δασμός, μειώνει την ποσότητα των εισαγωγών και φέρνει την αγορά πλησιέστερα προς την ισορροπία που θα επικρατούσε χωρίς το εμπόριο όπως φαίνεται στο ακόλουθο σχήμα.

Επειδή η ποσόστωση στις εισαγωγές δεν επιτρέπει στους εγχώριους κατοίκους να αγοράζουν όση ποσότητα θέλουν από το εξωτερικό, η προσφορά του αγαθού δεν είναι πλήρως ελαστική στη διεθνή τιμή. Αντίθετα, όσο η τιμή του αγαθού εγχωρία είναι υψηλότερη από τη διεθνή τιμή, οι κάτοχοι αδειών εισαγωγής θα εισάγουν όση ποσότητα τους επιτρέπουν οι άδειές τους, και η συνολική προσφορά θα είναι ίση με την εγχωρία προσφορά συν την ποσότητα που επιτρέπει η ποσόστωση που έχει επιβληθεί στις εισαγωγές. Η καμπύλη

προσφοράς κάτω από τη διεθνή τιμή δεν μετατοπίζεται, επειδή, στην περίπτωση αυτή, η εισαγωγή δεν είναι κερδοφόρα για τους κατόχους αδειών εισαγωγής. Έτσι, η καμπύλη προσφοράς πάνω από τη διεθνή τιμή μετατοπίζεται προς τα δεξιά ακριβώς κατά το ποσό της ποσόστωσης.

Οι επιπτώσεις μιας ποσόστωσης επί των εισαγωγών

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

Πριν την ποσόστωση, η εγχώρια τιμή ήταν ίση με τη διεθνή τιμή. Το πλεόνασμα των καταναλωτών ήταν ίσο με το εμβαδό (A+B+C+D+E'+E''+F) και το πλεόνασμα των παραγωγών ίσο με το εμβαδό (G). Το πλεόνασμα των κατόχων αδειών εισαγωγής ήταν μηδενικό επειδή απλώς δεν δίνονταν άδειες εισαγωγής. Η ποσόστωση ανεβάζει την τιμή πάνω από τη διεθνή τιμή με αποτέλεσμα να μειώνεται η εισαγόμενη ποσότητα. Σε αυτή την περίπτωση το πλεόνασμα των καταναλωτών είναι ίσο με το εμβαδό (A+B) και το πλεόνασμα των παραγωγών ίσο με το εμβαδό (C+G). Το πλεόνασμα των κατόχων αδειών εισαγωγής είναι ίσο με το εμβαδό της περιοχής (E'+E'') καθώς πραγματοποιούν κέρδος ίσο με τη διαφορά της εγχώριας τιμής από τη διεθνή τιμή με κάθε μονάδα προϊόντος που εισάγουν. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι μετά την ποσόστωση το συνολικό πλεόνασμα στην αγορά μειώνεται κατά το εμβαδό της περιοχής (D+F). Το εμβαδό αυτό αντιπροσωπεύει τη μη αντισταθμιζόμενη απώλεια από την επιβολή της ποσόστωσης στις εισαγωγές. Συγκεκριμένα, συμπεριλαμβάνουν τις ζημιές από την υπερπαραγωγή (D) και την υποκατανάλωση (F). Έτσι, οι ποσοστώσεις στις εισαγωγές, όπως και οι εισαγωγικοί δασμοί, αυξάνουν την εγχώρια τιμή ενός αγαθού, μειώνουν την ευημερία των εγχώριων καταναλωτών, αυξάνουν την ευημερία των εγχώριων παραγωγών και προκαλούν μη αντισταθμιζόμενες απώλειες. Υπάρχει όμως και μια σημαντική διαφορά, καθώς ο εισαγωγικός

δασμός δίνει έσοδα στο δημόσιο ενώ η ποσόστωση στις εισαγωγές δίνει έσοδα σε αυτούς που εξασφαλίζουν άδειες εισαγωγής.

Μη Δασμολογικοί Περιορισμοί (ή Μη Δασμολογικοί Φραγμοί): διοικητικά μέτρα με τα οποία γίνονται διακρίσεις σε βάρος των ξένων αγαθών. (π.χ. μέτρα ποιοτικού ελέγχου, χρονοβόρες καθυστερήσεις στα σύνορα, προτίμηση εγχώριων αγαθών για τις προμήθειες του δημοσίου, υπογραφή συμβάσεων όπου είναι εξοικειωμένοι οι εγχώριοι παραγωγοί αλλά όχι οι ξένοι κλπ.). Τα κυριότερα από αυτά είναι τα εξής:

1. Περίπλοκοι ή Μεροληπτικοί Κανόνες Προέλευσης και Πιστοποιητικά Ποιότητας. Οι χώρες μπορεί να επιβάλλουν αυστηρούς κανόνες για την παραγωγή αγαθών στην εγχώρια αγορά, οι οποίοι σχετίζονται με τεχνικές προδιαγραφές, θέματα υγείας και ασφάλειας, πρότυπα παραγωγής κλπ., τα οποία οι εξαγωγείς δυσκολεύονται να εκπληρώσουν ή, αν εκπληρώσουν, αυξάνουν το κόστος παραγωγής σημαντικά, με αποτέλεσμα οι εισαγωγές να γίνονται λιγότερο ανταγωνιστικές σε σχέση με τα αγαθά που παράγονται στο εσωτερικό.

2. Πιστοποιητικά Υγείας και Φυτοϋγείας. Μια χώρα μπορεί να απαιτεί από τις επιχειρήσεις του εξωτερικού να πληρούν υψηλά πρότυπα ασφάλειας τροφίμων με αποτέλεσμα οι εξαγωγείς να δυσκολεύονται να εκπληρώσουν τους όρους.

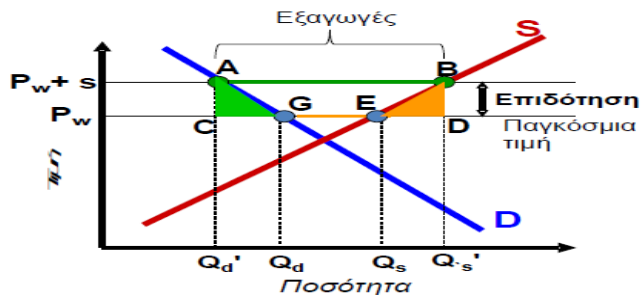
3. Διοικητικές Ρυθμίσεις. Κάποιες χώρες πιθανώς να καθορίζουν διοικητικές διαδικασίες που πρέπει να εκπληρωθούν πριν την εισαγωγή αγαθών ή υπηρεσιών στη χώρα. Η σχετική γραφειοκρατία μπορεί να είναι υπερβολική και να αυξάνει το κόστος για τον εξαγωγέα, μειώνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης.

4. Χειρισμός Νομίσματος. Ορισμένες χώρες μπορεί να υλοποιούν μέτρα τα οποία επηρεάζουν τεχνητά την αξία του νομίσματός τους, με αποτέλεσμα οι εξαγωγείς να διαπιστώνουν ότι η τιμή που πρέπει να αντιμετωπίσουν είναι υψηλότερη από ότι θα ήταν διαφορετικά, με αποτέλεσμα να μειώνεται η ανταγωνιστικότητά τους σε σχέση με τους ντόπιους παραγωγούς. Για παράδειγμα, η Κίνα διατηρούσε χαμηλά την αξία του νομίσματός της σε σχέση με το αμερικανικό δολάριο προκειμένου τα προϊόντα της να είναι σχετικά φθηνότερα στις διεθνείς αγορές.

Εξαγωγικές Επιδοτήσεις: κρατικές ενισχύσεις προς τις εγχώριες επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται με ξένες. Σε αυτήν την περίπτωση επιδοτούνται μόνο οι

εξαγωγές. Οι εγχώριοι παραγωγοί περιορίζουν την προσφορά τους στην εγχώρια αγορά με αποτέλεσμα οι εγχώριοι καταναλωτές να πληρώνουν αυξημένη τιμή και ίση με το ποσό που μπορούν να εισπράξουν οι παραγωγοί μέσω των εξαγωγών. Και σε αυτήν την περίπτωση παρατηρούνται μη αντισταθμιζόμενες απώλειες. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ένα κοινωνικό κόστος για την παραγωγή αγαθών που το οριακό τους κόστος υπερβαίνει τη διεθνή τιμή τους και απεικονίζεται με το εμβαδό της περιοχής (BED) στο παρακάτω σχήμα. Επίσης, υπάρχει και κοινωνικό κόστος από τον περιορισμό της κατανάλωσης όταν τα οριακά οφέλη υπερβαίνουν τη διεθνή τιμή του αγαθού και απεικονίζεται με το εμβαδό της περιοχής (ACG).

Εξαγωγική επιδότηση

- Με ελεύθερο εμπόριο και την παγκόσμια τιμή στο P_w , η ζήτηση είναι Q_d , η προσφορά Q_s και οι εξαγωγές GE .
- Με την επιδότηση, οι παραγωγοί παράγουν Q_s' και προσφέρουν $Q_{d'}$ στην εγχώρια αγορά. Οι εξαγωγές αυξάνονται σε AB .
- Υπάρχει κοινωνικό κόστος λόγω της αναποτελεσματικότητας στην παραγωγή (BED) και της απώλειας μέρους του πλεονάσματος του καταναλωτή (ACG).

Πηγή: Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία, Αντζουλάτος Άγγελος

3.10 Τα Διδάγματα για την Εμπορική Πολιτική

Αν το κράτος πουλά άδειες εισαγωγής στην πλήρη αξία, τα έσοδα είναι ίσα με εκείνα ενός ισοδύναμου δασμού, και τα αποτελέσματα δασμών και ποσοστρώσεων είναι τα ίδια. Και οι δασμοί και οι ποσοστρώσεις αυξάνουν τις εγχώριες τιμές, μειώνουν την ευημερία των εγχώριων καταναλωτών και αυξάνουν την ευημερία των εγχώριων παραγωγών. Γενικά, δημιουργούν μη αντισταθμιζόμενες απώλειες.

Παρόλα αυτά όμως, υπάρχουν επιχειρήσεις ή/και πολιτικοί που αντιτίθενται στο ελεύθερο εμπόριο πιστεύοντας ότι το κράτος θα πρέπει να προστατεύσει την εγχώρια βιομηχανία από τον ξένο ανταγωνισμό. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα επιχειρήματα που προβάλλουν για να υποστηρίξουν τη θέση τους είναι:

1. Το επιχειρήματα για θέσεις εργασίας
2. Το επιχειρήματα για εθνική ασφάλεια

3. Το επιχείρημα για νηπιακή βιομηχανία
4. Το επιχείρημα του αθέμιτου ανταγωνισμού
5. Το επιχείρημα της προστασίας ως διαπραγματευτικού μέσου

Όπως αναλύθηκε, οι οικονομολόγοι έχουν θέσεις οι οποίες αντικρούουν τα παραπάνω επιχειρήματα προκρίνοντας σε κάθε περίπτωση το ελεύθερο εμπόριο.

3.11 Επικρίσεις της Θεωρίας Συγκριτικού Πλεονεκτήματος

Η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος τυγχάνει ευρείας αποδοχής και διαισθητικά φαίνεται να έχει λογική. Το ελεύθερο εμπόριο βασίζεται στα οφέλη που ασπάζεται η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Η συγκεκριμένη θεωρία όμως δέχεται επικρίσεις, επειδή το πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκε, και οι υποθέσεις της, είναι πολύ απλοϊκά για την περιγραφή των σύγχρονων οικονομιών.

Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί εύλογα να αναμένει, ότι οι χώρες που διαθέτουν μεγάλη προσφορά από ανειδίκευτους εργάτες και γη, να παρουσιάζουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή πρωτογενών προϊόντων, οπότε και ανταλλάσσουν το πλεόνασμα των προϊόντων αυτών με άλλες πιο αναπτυγμένες χώρες, που μπορεί να διαθέτουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων. Στην Αφρική, το σενάριο αυτό ισχύει για πολλές χώρες, αλλά οι χώρες αυτές φαίνεται ότι απέτυχαν να επωφεληθούν από το εμπόριο κατά τον τρόπο που υποδεικνύεται από τη θεωρία και παραμένουν υπερβολικά φτωχές.

Αντίθετα, άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Ινδία, η Κίνα και η Νότια Κορέα έχουν παρουσιάσει πιο γρήγορη ανάπτυξη και βελτίωση της ευημερίας των πολιτών τους. Οι ηγέτες της Κίνας έχουν επενδύσει πολύ στον μεταποιητικό τομέα, η Νότια Κορέα στις μεγάλες επιχειρήσεις και η Ινδία φημίζεται για την ανάπτυξη λογισμικού και προγραμμάτων υπολογιστών. Δεδομένου ότι υπάρχουν πολλές άλλες χώρες στον κόσμο που έχουν αναπτύξει κλάδους σε αυτούς τους τομείς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Ινδία, η Κίνα και η Νότια Κορέα δεν εκμεταλλεύτηκαν συγκριτικά πλεονεκτήματα. Αντίθετα, η συνειδητή απόφαση των αρχών να επενδύσουν και να αναπτύξουν τεχνογνωσία σε κλάδους, στους οποίους δεν

διέθεταν συγκριτικό πλεονέκτημα, συνετέλεσε στο να αναπτυχθούν με γρηγορότερους ρυθμούς, συγκριτικά με αρκετές χώρες στην Αφρική.

Αντί να εστιάσουν στο συγκριτικό πλεονέκτημα, οι χώρες είναι καλύτερα να λάβουν δραστικές αποφάσεις και να εξειδικευτούν, όχι σε εκείνους τους κλάδους στους οποίους διαθέτουν αποθέματα συντελεστών που τους δίνουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, αλλά σε κλάδους από τους οποίους τα οφέλη για τον πληθυσμό συνολικά είναι πιθανό να είναι μεγαλύτερα. Για χώρες όπως η Κίνα, η Νότια Κορέα και η Ινδία, οι αποφάσεις αυτές μπορεί να βασίζονται σε αυτό που ονομάζεται υπόθεση Prebisch-Singer.

Η υπόθεση Prebisch-Singer δηλώνει ότι, καθώς αυξάνεται το εισόδημα, αυξάνεται η δαπάνη για βιομηχανικά αγαθά, ενώ μειώνεται η δαπάνη για βασικά προϊόντα. Οι χώρες που εστιάζουν σε βασικά προϊόντα, όπως πολλές χώρες στην Αφρική, είναι πιθανόν να γίνουν φτωχότερες με την πάροδο του χρόνου, σε σύγκριση με εκείνες που επενδύουν στην παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων. Αντίθετα, οι αναπτυσσόμενες χώρες που επενδύουν σε κλάδους υψηλότερης αξίας, αντί σε εκείνους στους οποίους έχουν αποθέματα συντελεστών που παρέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, έχουν μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη.

Έτσι, οι επικριτές της θεωρίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος ισχυρίζονται ότι τα οφέλη από το εμπόριο μπορούν να αποκτηθούν μέσω επενδύσεων σε αγαθά που έχουν υψηλότερη αξία στις παγκόσμιες αγορές, παρά μέσω αγαθών που σύμφωνα με τα αποθέματα πόρων διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα.

3.12 Παγκοσμιοποίηση

Ο όρος «παγκοσμιοποίηση» χρησιμοποιείται ευρέως τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια και έχει μπει πλέον στο καθημερινό λεξιλόγιο των επιστημόνων, των πολιτικών και των δημοσιογράφων. Η έννοια όμως του όρου αυτού δεν διατυπώνεται πάντα με ακρίβεια. Πολλοί νομίζουν ότι «παγκοσμιοποίηση» σημαίνει «παγκόσμια οικονομία», αλλά αυτό δεν είναι σωστό. Ο όρος «παγκόσμια» ή «διεθνής οικονομία» δείχνει τις μεγάλες οικονομικές συναλλαγές που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ των διαφόρων εθνικών οικονομιών, δηλαδή, στις μετακινήσεις εμπορευμάτων και κεφαλαίων μεταξύ ανεξάρτητων κρατών. Με τον όρο «παγκοσμιοποίηση» εννοούμε κάτι παραπάνω, εννοούμε, δηλαδή, την άρση

των περιορισμών που τα διάφορα κράτη είχαν επιβάλει στην ελεύθερη μετακίνηση των εμπορευμάτων και των συντελεστών παραγωγής. Η παγκοσμιοποίηση χαρακτηρίζει την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια στις διεθνείς εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές οι οποίες αναπτύσσονται χωρίς τους εθνικούς περιορισμούς του παρελθόντος.

Ένας τυπικός, αν και περιοριστικός, ορισμός είναι αυτός που δίνει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο οποίος δίνει έμφαση στην αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση των χωρών παγκόσμια μέσω του αυξανόμενου όγκου και ποικιλίας διεθνών συναλλαγών αγαθών και υπηρεσιών, της ελεύθερης ροής κεφαλαίου διεθνώς, και της γρήγορης και ευρείας διάχυσης της τεχνολογίας.

Παρόλο που η παγκοσμιοποίηση είναι ένα ιδιαίτερα περίπλοκο σύμπλεγμα φαινομένων και σχέσεων, εντούτοις μπορεί κάποιος να διαχωρίσει διάφορες πτυχές της. Η βιομηχανική παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στην ενίσχυση και επέκταση των πολυεθνικών εταιρειών. Η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση έχει να κάνει με την ανάδυση παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και την πιο εύκολη πρόσβαση σε εξωτερικές χρηματοδοτήσεις για εταιρικούς και κρατικούς δανειζόμενους. Η πολιτική παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στην επέκταση των πολιτικών συμφερόντων σε περιοχές και χώρες που δεν γειτνιάζουν με τα πολιτικά ισχυρά κράτη. Η παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης έχει να κάνει με την αύξηση της ροής πληροφόρησης μεταξύ γεωγραφικά μακρινών περιοχών ενώ η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση με την ανάπτυξη διαπολιτισμικών επαφών και δημιουργία μιας παγκόσμιας κουλτούρας.

Η ανάπτυξη του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης οφείλεται σε δύο κυρίως παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας είναι η μεγάλη εξέλιξη της τεχνολογίας και των τηλεπικοινωνιών που καθιστά δυνατή την άμεση πληροφόρηση σε ένα μέρος του κόσμου σχετικά με το τι συμβαίνει σε οποιοδήποτε άλλο μέρος. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μεγάλη ανάπτυξη των διεθνών συναλλαγών. Για παράδειγμα, ένας επενδυτής που ζει στη Νέα Υόρκη γνωρίζει τι ακριβώς συμβαίνει στο χρηματιστήριο του Τόκιο ή του Λονδίνου και μπορεί να πάρει τις αποφάσεις του πολύ πριν ανοίξει το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Ακόμη, μπορεί να επενδύσει ή να αποσύρει μεγάλα κεφάλαια από κάποιο χρηματιστήριο αξιών ή εμπορευμάτων οποιαδήποτε ώρα της ημέρας.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η ανάγκη του κεφαλαίου του δυτικού κόσμου να επεκταθεί χωρίς περιορισμούς σε όλες τις χώρες του κόσμου είτε επενδύοντας σε αυτές τις χώρες είτε ανταλλάσσοντας προϊόντα. Η τάση αυτή διευκολύνθηκε σημαντικά από την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης διότι και στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά και σε άλλες χώρες του κόσμου βρήκε γόνιμο έδαφος η ιδέα ότι μόνο ο καπιταλισμός χωρίς περιορισμούς μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη και ευημερία των λαών.

Μετά το 1950 και το 1960 είχε δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η οικονομική βοήθεια προς τις υποανάπτυκτες χώρες και η κρατική πολιτική αυτών των χωρών με δημόσια έργα και άλλες επενδύσεις θα μπορούσαν να φέρουν θετικά αποτελέσματα στην προσπάθεια ανάπτυξης αυτών των χωρών. Δυστυχώς, οι προσδοκίες αυτές δεν πραγματοποιήθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό. Υπάρχουν χώρες που είχαν εντυπωσιακή ανάπτυξη, όπως π.χ. η Νότια Κορέα και η Σιγκαπούρη, αλλά γενικά η πραγματικότητα είναι κατώτερη των προσδοκιών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της δυσαρέσκειας για τα μέχρι τότε αποτελέσματα της αναπτυξιακής προσπάθειας, η ιδέα της χωρίς περιορισμούς μετακίνησης κεφαλαίων διεθνώς και ανάπτυξης του εμπορίου χωρίς προστατευτικούς δασμούς βρήκε οπαδούς και στις ίδιες τις υποανάπτυκτες χώρες.

Το ελεύθερο εμπόριο και οι μετακινήσεις των παραγωγικών συντελεστών μεταξύ χωρών χωρίς εμπόδια προκαλεί οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες αλλά και συνέπειες στις χρηματοοικονομικές ροές. Ξεκινώντας από τις οικονομικές συνέπειες, αυτές είναι και θετικές αλλά και αρνητικές. Συγκεκριμένα, η παγκοσμιοποίηση συμβάλλει στην αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής, στη δημιουργία ποικιλίας προϊόντων τα οποία προσφέρονται σε χαμηλότερες τιμές με αποτέλεσμα να ευνοούνται οι καταναλωτές και να αυξάνουν το πλεόνασμά τους. Από την άλλη, όμως, έχει αρνητικά αποτελέσματα για τις επιχειρήσεις και τους κλάδους παραγωγής που δεν μπορούν να ανταγωνιστούν σε διεθνές επίπεδο.

Για παράδειγμα, αν το κρασί που παράγεται στην Ελλάδα είναι ακριβότερο από αυτό που εισάγεται από άλλες χώρες (π.χ., Γαλλία, Ισπανία ή Χιλή) τότε κάποιο ποσοστό των εγχώριων καταναλωτών θα στραφεί προς τα φθηνότερα εισαγόμενα κρασιά. Οι εισαγωγές κρασιών, επομένως, ευνοούν τους εγχώριους καταναλωτές που βρίσκουν φθηνότερο προϊόν ίδιας ποιότητας αλλά ζημιώνει τους παραγωγούς, δηλαδή, τους βιομήχανους οινοποιούς, τους αγρότες καλλιεργητές

και τους εμπόρους. Αυτό σημαίνει ότι οι Έλληνες παραγωγοί πρέπει να μειώσουν το κόστος παραγωγής ή διαφορετικά θα έχουμε τα επακόλουθα προβλήματα, όπως η ανεργία των εργατών που ήταν απασχολημένοι στον κλάδο αυτό. Άλλο παράδειγμα είναι η μεταφορά ενός εργοστασίου από την Ελλάδα σε μια άλλη χώρα όπου το εργατικό δυναμικό είναι φθηνότερο και πιο πειθαρχημένο. Στην περίπτωση αυτή μειώνεται η παραγωγή στην Ελλάδα και δημιουργείται ανεργία καθώς και άλλα προβλήματα (όπως μειωμένα έσοδα του δημοσίου λόγω απώλειας φορολογικών εσόδων και αύξηση δημοσίων δαπανών σε μεταβιβαστικές πληρωμές καθώς θα δοθούν επιδόματα ανεργίας). Αντίστοιχη είναι η περίπτωση ενός νέου και τεχνολογικά προηγμένου εργοστασίου που εγκαταλείπει την Αμερική και εγκαθίσταται στη χώρα μας και ανταγωνίζεται με επιτυχία στην αγορά τα ελληνικά προϊόντα.

Από τα παραδείγματα αυτά φαίνεται ότι με την παγκοσμιοποίηση μπορεί να αυξάνεται η παγκόσμια παραγωγή αλλά ταυτόχρονα δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα σε όσους δεν μπορούν να προσαρμοσθούν στις συνθήκες διεθνούς ανταγωνισμού. Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι τα πλεονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης ευνοούν τις αναπτυγμένες χώρες ενώ τα μειονεκτήματα βαραίνουν τις υποανάπτυκτες χώρες. Για το λόγο αυτό πολλοί προτείνουν, παράλληλα με την απελευθέρωση των αγορών παγκοσμίως, να λαμβάνονται μέτρα που να ευνοούν την ταχύτερη ανάπτυξη των υποανάπτυκτων χωρών. Διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος το χάσμα μεταξύ των πλουσίων χωρών (Βόρεια Αμερική, Ευρώπη, Ιαπωνία, Αυστραλία) και των φτωχών να διευρύνεται.

Σχετικά με τις κοινωνικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, παρατηρείται ότι η ανάπτυξη και η επέκταση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ διαφόρων χωρών συνοδεύεται και από αμοιβαία γνωριμία κοινωνικών συνηθειών, πολιτισμικών στοιχείων, θρησκείας, γλώσσας, συμπεριφοράς κλπ. Είναι φυσικό οι εμπορικές σχέσεις να φέρνουν σε επαφή ομάδες ανθρώπων με διαφορετικές συνήθειες, διαφορετικές νοοτροπίες και γενικά με διαφορετικά κοινωνικά και φυσικά χαρακτηριστικά. Αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί καλό ή κακό. Υπάρχουν όμως πολλοί που υποστηρίζουν ότι τα αποτελέσματα αυτής της εκτεταμένης επαφής και αλληλεπίδρασης που θα ακολουθήσει την οικονομική παγκοσμιοποίησης θα είναι αρνητικά κυρίως για τις μικρές και λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Υποστηρίζεται, για παράδειγμα, ότι η επέκταση της οικονομικής ισχύος της Αμερικής και η

συνεχώς αυξανόμενη χρήση της αγγλικής γλώσσας στο εμπόριο και στην επιστήμη θα οδηγήσει σιγά-σιγά σε εξαφάνιση της γλώσσας των λαών που δεν έχουν επίδραση στη διεθνή ζωή, οικονομική ή επιστημονική. Υποστηρίζεται επίσης ότι η επιβολή προτύπων, π.χ., ενδυμασίας, διατροφής, κλπ., που προέρχονται από τις ισχυρές οικονομίες θα φέρουν τελικά μια ανεπιθύμητη ομογενοποίηση και ομοιομορφία των κοινωνιών παγκοσμίως σε βάρος ακόμη και των καλών στοιχείων που σήμερα υπάρχουν στις διάφορες κοινωνίες (π.χ., Blue-jeans, fast food, coca-cola). Από την άλλη πλευρά, υποστηρίζεται ότι η παγκοσμιοποίηση έχει πράγματι εντονότερες συνέπειες επί του τρόπου ζωής όλων των κοινωνιών αλλά ότι οι συνέπειες αυτές δεν είναι κατ' ανάγκη αρνητικές. Αντίθετα, υποστηρίζουν ότι οι συνέπειες είναι θετικές. Το βασικό επιχείρημα αυτής της πλευράς είναι ότι με την παγκοσμιοποίηση οι λαοί έρχονται σε επαφή, γνωρίζουν νέους τρόπους ζωής, νέες συνήθειες, νέα έθιμα, κλπ. Εφόσον οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να επιλέξουν αυτό που οι ίδιοι θεωρούν καλύτερο, η γνώση των νέων πραγμάτων μόνο θετικές συνέπειες μπορεί να έχει. Με άλλα λόγια υποστηρίζεται ότι η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες και οι άνθρωποι επιλέγουν ότι είναι καλό για αυτούς.

3.13 Σύγχρονα παραδείγματα

3.13.1 "Ο Τραμπ έχει δίκιο με τους δασμούς"

Ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ θεωρεί πως η Ευρώπη δεν μεταχειρίζεται με δίκαιο τρόπο τις ΗΠΑ στο εμπόριο και για το λόγο αυτό προχώρησε στην επιβολή δασμών σε προϊόντα χάλυβα και αλουμινίου. Ένα απολύτως ορθό μέτρο, κρίνει ο Ραλφ Φρόντ, αντιπρόεδρος και εκπρόσωπος τύπου της οργάνωσης Republicans Overseas Germany. "Δεν μπορώ να καταλάβω την οργή της Κομισιόν. Πρέπει να δει κανείς την αφετηρία. Πόσο υψηλοί είναι οι δασμοί εδώ και χρόνια ή δεκαετίες; Η αμερικανική εσωτερική αγορά είναι η μεγαλύτερη του κόσμου, μεγαλύτερη από την Κίνα, μεγαλύτερη από την Ευρώπη και παίρνει δασμούς από ευρωπαϊκά προϊόντα 3,8%. Η ΕΕ από την άλλη πλευρά επιβάλλει 6% δασμούς στα αμερικανικά προϊόντα. ...Δεν καταλαβαίνω την οργή των πολιτικών. Και οι προηγούμενες κυβερνήσεις Ομπάμα ή του Τζορτζ Μπους ήθελαν να άρουν την έλλειψη ισορροπίας και τώρα ο Ντόναλντ Τραμπ στέλνει ένα μήνυμα..." (Ρηγούτσου 2018).

Ο Ραλφ Φρόντ διαθέτει και άλλα επιχειρήματα υπέρ της αμερικανικής πλευράς "Τείνουμε, και αυτό είναι ένα γενικότερο φαινόμενο στο ελεύθερο εμπόριο, να τονίζουμε τους τομείς στους οποίους είμαστε ισχυροί. Η Γερμανία είναι σαφώς ισχυρή στον τομέα των ηλεκτρονικών προϊόντων, των εξοπλισμών. Στους τομείς όπου είναι αδύναμη, όπως για παράδειγμα στον γεωργικό τομέα, εκεί εφαρμόζεται μια ισχυρή πολιτική προστατευτισμού. Είναι ένας παραλογισμός πόσο υψηλοί είναι οι δασμοί στα αμερικανικά γεωργικά προϊόντα. Και για αυτό δεν μιλάει κανένας. Αυτή είναι μια αδικία και το να λες πως θέλεις να κρατήσεις ανοιχτό το ελεύθερο εμπόριο είναι υποκριτικό". Ο Ραλφ Φρόντ αναφέρει συγκεκριμένα παραδείγματα: "Θα έπρεπε να υπάρξει ισορροπία στους δασμούς και στις δυο πλευρές του Ατλαντικού...Η BMW παράγει στη Νότια Καρολίνα τα μοντέλα SUV για την παγκόσμια αγορά. Στα αυτοκίνητα αυτά επιβάλλονται δασμοί 9% όταν εισάγονται στην Ευρώπη. Όταν όμως η BMW παράγει στο Ρένγκενσμπουργκ της Γερμανίας και τα στέλνει στις ΗΠΑ τότε οι Αμερικανοί επιβάλλουν 2,5 % δασμούς εισαγωγής".

Για τον Ρεπουμπλικάνο πολιτικό οι δασμοί στο αλουμίνιο και τον χάλυβα θα μπορούν να διασφαλίσουν θέσεις εργασίας. Εκτός αυτού, κατά τη γνώμη του, το θέμα δεν είναι μόνο οι δασμοί που επιβάλλονται σε προϊόντα αλουμινίου και χάλυβα, αλλά γενικότερα σε όλα τα προϊόντα. Μια και όπως λέει στο 50% των προϊόντων από την Ευρώπη δεν επιβάλλονται δασμοί όταν αυτά εισάγονται στις ΗΠΑ. Αντίστροφα μόνο στο 28% των αμερικανικών προϊόντων δεν επιβάλλονται δασμοί. Σύμφωνα με την άποψη του Ραλφ Φρόντ πρόκειται για μια εγωιστική συμπεριφορά της Γερμανίας, η οποία έχει συνηθίσει εδώ και δεκαετίες να βρίσκεται σε μια προνομιούχα θέση και δεν θέλει να αλλάξει τίποτα πάνω σε αυτό τον τομέα. Στην ερώτηση γιατί ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ δεν απευθύνεται στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ο Ραλφ Φρόντ απαντά πως ο διεθνής οργανισμός δεν διαθέτει πραγματική ισχύ για να αλλάξει πολιτικές, αλλά είναι περισσότερο μια υπηρεσία που διεκπεραιώνει υποθέσεις.

3.13.2 Η επιβολή δασμών θα βλάψει τις ΗΠΑ

Η επιβολή δασμών από τις ΗΠΑ στον εισαγόμενο χάλυβα και το αλουμίνιο που προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον Καναδά και το Μεξικό, μπορεί να δώσει ώθηση σε ορισμένα εγχώρια προϊόντα μετάλλου, αλλά πιθανότατα θα βλάψει την αμερικανική οικονομία, προειδοποίησε στις 4 Ιουνίου του 2018 ο οίκος

αξιολόγησης Moody's. Οι δασμοί "θα αυξήσουν το κόστος εισαγωγής για μια σειρά κατασκευαστών, πιθανότατα θα οδηγήσουν σε αύξηση των τιμών και μπορεί να προκαλέσουν ανταποδοτικά μέτρα που θα πλήξουν ορισμένους εξαγωγείς" ανέφερε σε ανακοίνωσή του ο διευθύνων σύμβουλος του Moody's, Άτσι Σεθ (www.capital.gr 2018).

3.13.3 Οι δασμοί των ΗΠΑ μπορεί να πλήξουν επιχειρήσεις και καταναλωτική εμπιστοσύνη

Οι δασμοί που αποφάσισαν να επιβάλλουν οι ΗΠΑ στον χάλυβα και στο αλουμίνιο που εισάγουν από την Ευρωπαϊκή Ένωση πιθανότατα θα έχουν μόνο περιορισμένες άμεσες συνέπειες στις οικονομίες των χωρών μελών της, αλλά υπάρχει κίνδυνος να πλήξουν επιχειρήσεις και την καταναλωτική εμπιστοσύνη, έκρινε την Παρασκευή 1 Ιουνίου 2018 ο Γενς Βάιντμαν, μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Ο Βάιντμαν, επικεφαλής της ομοσπονδιακής κεντρικής τράπεζας της Γερμανίας, δήλωσε στο δεύτερο κανάλι της γερμανικής δημόσιας τηλεόρασης ZDF, στο περιθώριο της συνόδου των υπουργών Οικονομικών και των κεντρικών τραπεζιτών των κρατών της Ομάδας των Επτά (G7) πιο βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη, ότι οι φόβοι περί κλιμάκωσης των εντάσεων ανάμεσα ΗΠΑ και τον υπόλοιπο κόσμο ως προς το εμπόριο αποτελούν έναν οικονομικό κίνδυνο-κλειδί. "Οι άμεσες επιπτώσεις της απόφασης των ΗΠΑ (θα) είναι κατά την άποψή μου περιορισμένες", ανέφερε. "Μιλάμε για το 0,04% του ΑΕΠ της ΕΕ. Όμως η πιθανότητα περαιτέρω κλιμάκωσης της διένεξης μπορεί να πλήξει στην εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων", συμπλήρωσε ο Βάιντμαν (www.capital.gr 2018).

3.13.4 Η Παγκόσμια Τράπεζα προειδοποιεί

Η κλιμάκωση του ρυθμού και του εύρους επιβολής των δασμών μπορεί να γυρίσει πίσω το παγκόσμιο εμπόριο στα επίπεδα του 2008, προειδοποιεί η Παγκόσμια Τράπεζα. Ειδικότερα, στην τελευταία έκθεσή του για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας, ο διεθνής οργανισμός περιγράφει μια ζοφερή εικόνα τόσο για τις αναδυόμενες όσο και για τις ανεπτυγμένες αγορές σε περίπτωση που ενταθούν οι εμπορικές διαμάχες μεταξύ των μεγάλων οικονομιών.

"Μια ευρεία αύξηση των δασμών παγκοσμίως θα έχει σοβαρές αρνητικές συνέπειες για το παγκόσμιο εμπόριο", σημειώνει χαρακτηριστικά η Παγκόσμια Τράπεζα προσθέτοντας ότι "Η ενίσχυση των δασμών μέχρι τα νομικά επιτρεπόμενα ποσοστά θα μπορούσε να μεταφραστεί σε μείωση των παγκόσμιων εμπορικών ροών που ανέρχεται σε 9%, παρόμοια δηλαδή με την πτώση που παρατηρήθηκε κατά την παγκόσμια οικονομική κρίση το 2008-09".

Σημειώνεται ότι Καναδάς, Μεξικό και ΕΕ προχωρούν σε αντίποινα μετά την απόφαση Τραμπ την προηγούμενη εβδομάδα να μην εξαιρεί πλέον από τους δασμούς στις εισαγωγές χάλυβα και αλουμινίου τους βασικούς του εταίρους (www.capital.gr 2018).

3.13.5 Μία σημαντική κλιμάκωση των δασμών θα εκτροχιάζε την παγκόσμια ανάκαμψη

Μία σημαντική κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων θα είχε τον κίνδυνο εκτροχιασμού της συνεχιζόμενης ανάκαμψης του παγκόσμιου εμπορίου και της παγκόσμιας οικονομίας, σύμφωνα με ανάλυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που περιλαμβάνεται στο οικονομικό δελτίο της.

Η έκθεση, με τίτλο: "Συνέπειες για την παγκόσμια οικονομία από την αύξηση των εμπορικών εντάσεων", σημειώνει ότι οι δασμοί που έχουν ανακοινωθεί τις τελευταίες εβδομάδες αποτελούν μικρό μόνο ποσοστό του εμπορίου των ΗΠΑ ή του παγκόσμιου εμπορίου και η επίπτωσή τους πιθανόν θα είναι περιορισμένη. Τα προϊόντα που επηρεάζονται από τα μέτρα αντιστοιχούν σε μόλις 2% των εισαγωγών των ΗΠΑ και των κινεζικών εξαγωγών και λιγότερο από το 0,5% του παγκόσμιου εμπορίου.

"Αν ειδωθούν απομονωμένα, η άμεση επίπτωσή τους είναι απίθανο να είναι πολύ σημαντική. Ωστόσο, έχουν ξεκάθαρα αυξηθεί οι κίνδυνοι που συνδέονται με μία κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων και μία ευρύτερη αντιστροφή της παγκοσμιοποίησης. Αυτό μπορεί να επηρεάσει τις επενδυτικές αποφάσεις σε όλο τον κόσμο, δοκιμάζοντας την αντοχή της δυναμικής του παγκόσμιου εμπορίου", σημειώνεται.

Προσομοιώσεις που έκαναν στελέχη της ΕΚΤ δείχνουν ότι η επίπτωση στο παγκόσμιο εμπόριο και την παγκόσμια παραγωγή θα ήταν αξιοσημείωτη στην περίπτωση μίας σημαντικής αύξησης του προστατευτισμού. Σε ένα σενάριο, όπου

οι ΗΠΑ αυξάνουν σημαντικά τους δασμούς στις εισαγωγές από όλους τους εμπορικούς εταίρους τους, οι οποίοι προχωρούν σε αντίστοιχα αντίμετρα, το αποτέλεσμα για την παγκόσμια οικονομία θα ήταν ξεκάθαρα αρνητικό. Σε ένα τέτοιο σενάριο, η επίπτωση θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα μεγάλη στις ΗΠΑ. Η ακριβής επίπτωση στις μεμονωμένες χώρες θα εξαρτάτο κυρίως από το μέγεθος, την εξωστρέφεια και την ένταση του εμπορίου τους με τη χώρα που επιβάλλει τους δασμούς. Γενικά, οι χώρες με τις πιο στενές εμπορικές σχέσεις με τη χώρα αυτή θα ήταν αυτές που θα επηρεάζονταν πιο αρνητικά. Μόνο λίγες ανοικτές οικονομίες, με μικρή έκθεση στη χώρα που επιβάλλει τους δασμούς, είναι πιθανόν να ωφεληθούν από το αποτέλεσμα της εκτροπής του εμπορίου, καθώς θα είχαν μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα σε τρίτες αγορές.

Σύμφωνα με την έκθεση της ΕΚΤ, οι επιπτώσεις από μία κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων θα μπορούσαν να γίνουν αισθητές με μία σειρά τρόπους. Στην περίπτωση μίας γενικευμένης παγκόσμιας αύξησης των δασμών, οι υψηλότερες τιμές των εισαγωγών θα μπορούσαν να αυξήσουν το κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων και να μειώσουν την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών, ιδιαίτερα αν δεν μπορεί να υποκατασταθούν οι εισαγωγές από εγχώρια προϊόντα. Αυτό θα μπορούσε να επηρεάσει την κατανάλωση, τις επενδύσεις και την απασχόληση. Επιπλέον, μία κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων θα προκαλούσε οικονομική αβεβαιότητα, οδηγώντας τους καταναλωτές να καθυστερούν δαπάνες τους και τις επιχειρήσεις να αναβάλλουν επενδύσεις. Ως αποτέλεσμα της μεγαλύτερης αβεβαιότητας, οι επενδυτές στον χρηματοπιστωτικό τομέα θα μπορούσαν, επίσης, να μειώσουν την έκθεσή τους σε μετοχές, να μειώσουν την προσφορά πιστώσεων και να απαιτήσουν υψηλότερη αποζημίωση για τον κίνδυνο. Μακροπρόθεσμα, η στροφή σε ένα πιο προστατευτικό καθεστώς θα μπορούσε επίσης να επηρεάσει αρνητικά τη δυνητική παγκόσμια παραγωγή, εμποδίζοντας την αύξηση της παραγωγικότητας (www.capital.gr 2018).

3.13.6 Το μάθημα που δεν διδάχτηκε ο Τραμπ για τους δασμούς

Όταν οι οικονομολόγοι από το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κογκρέσου έκαναν έρευνα για την αμερικανική βιομηχανία χάλυβα το 1986 και προσπάθησαν να αποφασίσουν αν εμπορικές προστασίες που χρονολογούνταν από τη δεκαετία του 1960 είχαν βοηθήσει στην αναζωογόνηση των επιχειρήσεων χάλυβα της Αμερικής, έβγαλαν απογοητευτικά συμπεράσματα. «Η προστασία δεν πέτυχε τον

μακροπρόθεσμο στόχο να παράξει έναν ουσιαστικό εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας», έγραψαν. Επιπλέον, οι διαδοχικές εμπορικές κινήσεις έκαναν λίγα για να αυξήσουν είτε την εγχώρια παραγωγή, είτε τις θέσεις εργασίας. Μεταξύ 1968 και 1984, οι οικονομολόγοι σημείωσαν ότι ο αριθμός των Αμερικανών εργαζομένων στον χάλυβα ήταν σε «συνεχόμενη μείωση», τόσο που «έμειναν σχεδόν οι μισοί».

Αν δεν επρόκειτο για τον Ντόναλντ Τραμπ, αυτή η έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού θα μπορούσε να χρησιμεύσει σαν ένα σκονισμένο μάθημα ιστορίας. Αλλά μετά από αυτό που ειδικοί του εμπορίου περιέγραψαν ως τη μεγαλύτερη δράση αμερικανικού προστατευτισμού από την κυβέρνηση του Νίξον, ο Πρόεδρος έχει, μετά από περισσότερο από τρεις δεκαετίες, μετατρέψει την αμερικανική κυβέρνηση σε «προστάτη της βιομηχανίας». Ο κ. Τραμπ επέβαλε δασμούς 25% στις εισαγωγές χάλυβα και φόρους εισαγωγής 10% στο αλουμίνιο. Με αυτή την πράξη, έχει πετάξει δεκαετίες ορθόδοξου τρόπου και αυτό που είχε γίνει αμερικανικό «μάντρα» για τις παγίδες του προστατευτισμού – και ανακήρυξε τη διάσωση της αμερικανικής βιομηχανίας χάλυβα ως «θέμα εθνικής ασφάλειας».

Πηγή: www.capital.gr

«Ο χάλυβας είναι χάλυβας. Δεν έχεις χάλυβα, δεν έχεις πατρίδα», είπε ο Αμερικανός Πρόεδρος καθώς υπέγραφε τους δασμούς. Το ερώτημα είναι αν η επιλογή θα μείνει στη μνήμη ως εντελώς απαραίτητη δράση μίας πολιτικής και οικονομικής ιδιοφυΐας, όπως ο κ. Τραμπ και κάποιοι βοηθοί του υποστηρίζουν ή λαϊκίστικη ανοησία. Η κίνηση έχει φαινομενικά στόχο την Κίνα, την οποία οι ΗΠΑ έχουν κατηγορήσει για χρόνια ότι κάνει ντάμπινγκ με την υπερβάλλουσα παραγωγή χάλυβα στις παγκόσμιες αγορές, πιέζοντας τις τιμές και προκαλώντας πλήγμα στους εγχώριους παραγωγούς. Παρακινημένος κυρίως από την άνοδο της

παραγωγής χάλυβα από την Κίνα το 2014-2015, η οποία πήγε το μερίδιο της χώρας σε αμερικανικές εισαγωγές στο περίπου 8%, τα χρόνια της αντιντάμπινγκ δράσης και οι δασμοί έχουν περιορίσει το νούμερο σε μόλις 2% το 2017, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία.

Ο κ. Τραμπ και η αμερικανική βιομηχανία χάλυβα ισχυρίζονται ότι η Κίνα έχει καταστρατηγήσει αυτούς τους δασμούς με τη διάθεση χάλυβα μέσω τρίτων χωρών. Υποστηρίζουν επίσης ότι οι παγκόσμιες προσπάθειες για να διαπραγματευθούν μείωση στην κινεζική παραγωγή δεν ήταν αποτελεσματικές. Ωστόσο, αν και ο Πρόεδρος εξαίρεσε τις γειτονικές χώρες, τον Καναδά και το Μεξικό, που μαζί αντιπροσώπευαν το ένα τέταρτο των αμερικανικών εισαγωγών χάλυβα το 2017, οι χώρες που θα έχουν τις περισσότερες επιπτώσεις είναι σύμμαχοι όπως η ΕΕ, η Βραζιλία, η Βόρεια Κορέα και η Ιαπωνία.

Η πρωτοβουλία του Προέδρου Τραμπ χαιρέτιστηκε από τους διευθύνοντες συμβούλους και τις ενώσεις εργαζομένων στον κλάδο του χάλυβα. Οδήγησε επίσης σε υποσχέσεις για νέες επενδύσεις και επανεκκίνηση των αδρανών εγκαταστάσεων. Η US Steel, ένας από τους μεγαλύτερους παραγωγούς της χώρας, ανακοίνωσε την επαναλειτουργία μίας από τις δύο ανενεργές εγκαταστάσεις του Granite City στο Ιλλινόις. Η εργατική δύναμη είχε υποχωρήσει σε μόλις 700 από 1.800, πριν το προσωρινό μερικό κλείσιμο το 2015. Άλλοι παραγωγοί όπως η Nucor έχουν πει ότι οι δασμοί θα ανοίξουν τον δρόμο για τα δικά τους σχέδια επέκτασης.

Πηγή: www.capital.gr

Ωστόσο, η απόφαση για τους δασμούς προκάλεσε θυμωμένες αντιδράσεις από βιομηχανίες που χρησιμοποιούν χάλυβα και επίσης από το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα. Οι Ρεπουμπλικανοί έχουν δει προηγούμενους προέδρους όπως ο George

W. Bush – ο οποίος επέβαλε για λίγο 30% δασμούς στις εισαγωγές χάλυβα το 2002 – να κάνουν αυτό που οι ίδιοι βλέπουν ως το ίδιο οικονομικό λάθος. «Οι δασμοί είναι φόροι που κάνουν τις αμερικανικές επιχειρήσεις λιγότερο ανταγωνιστικές και τους Αμερικανούς καταναλωτές πιο φτωχούς», έγραψαν στον Πρόεδρο περισσότεροι από 100 Ρεπουμπλικανοί βουλευτές του Κογκρέσου, καθώς ετοιμαζόταν να υπογράψει τη διακήρυξη του (Donnan 2018).

Μελέτες από οικονομολόγους έδειξαν ότι οι δασμοί του 2002 από τον Μπους στον χάλυβα, που εγκαταλείφθηκαν μετά την απόφαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου υπέρ της ΕΕ το 2003, οδήγησαν στην απώλεια περισσότερων θέσεων εργασίας από αυτές που έσωσαν. Αυτό τον μήνα, παρόμοια μελέτη που χρηματοδοτήθηκε από την Trade Partnership, μία επιχειρηματική ομάδα υπέρ του εμπορίου, προέβλεψε ότι οι δασμοί του κ. Τραμπ θα οδηγήσουν σε καθαρές απώλειες 146.000 θέσεων εργασίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ενώ οι δασμοί είναι πιθανόν να προσθέσουν περισσότερες από 33.400 θέσεις εργασίας στον τομέα των αμερικανικών μετάλλων, η μελέτη προειδοποιεί ότι μπορεί να προκαλέσουν επίσης σχεδόν 180.000 χαμένες θέσεις εργασίας στην υπόλοιπη οικονομία.

Πηγή: www.capital.gr

Επικαλούμενος την αμερικανική εθνική ασφάλεια, τα σχέδια για δασμούς έχουν επίσης αυξήσει αυτό που βλέπουν οι ειδικοί του εμπορίου ως δυνητικές απειλές στο παγκόσμιο εμπορικό σύστημα. Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), που ορίζει τους νόμους του παγκόσμιου εμπορίου, περιλαμβάνει μία εξαίρεση για εθνική ασφάλεια που προοριζόταν να επιτρέπει στους υπογράφοντες να βάλουν εμπορικά εμπόδια και να προστατεύσουν κρίσιμης σημασίας βιομηχανίες, σε καιρούς πολέμου ή εθνικής έκτακτης κατάστασης. Επίκλησή της έγινε σπάνια στα πάνω από 50 χρόνια, από τότε που

οι ΗΠΑ και άλλες χώρες υπέγραψαν τη GATT, το 1947 (Έξαρχος 1995, 135). Η ανησυχία που υπάρχει είναι ότι το παραθυράκι που χρησιμοποιεί ο κ. Τραμπ θα ενθαρρύνει και άλλες χώρες να κάνουν το ίδιο. Επιπλέον, υπάρχει κάποιος φόβος, ότι αν οι ΗΠΑ προσκληθούν στον ΠΟΕ, όπως είναι πιθανό, θα μπορούσε να αποφασιστεί η αμφισβήτηση της δικαιοδοσίας του διεθνούς εμπορικού διαιτητή, με το ερώτημα του τι είναι σωστό για το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας. Δεδομένου του γεγονότος ότι κάποιοι βλέπουν ως αδύναμο το επιχείρημα της κυβέρνησης Τραμπ για την εθνική ασφάλεια, θα ήταν πιθανό για άλλες χώρες όπως η Κίνα να ακολουθήσουν παρόμοια προσέγγιση.

Οι δράσεις του κ. Τραμπ έχουν οδηγήσει σε απειλές για αντίποινα από την ΕΕ και χώρες όπως η Βραζιλία, οι οποίες έρχονται να προστεθούν στον κίνδυνο η παγκόσμια οικονομία να αναλωθεί από έναν καταστροφικό εμπορικό πόλεμο. «Μόλις ξεκινήσουμε αυτή τη διαδρομή, θα είναι πολύ δύσκολο να αλλάξουμε κατεύθυνση. Και το οφθαλμόν αντί οφθαλμού θα μας αφήσει όλους τυφλούς και τον κόσμο σε βαθιά ύφεση», είπε ο Roberto Azevêdo, γενικός διευθυντής του ΠΟΕ. Περνώντας στο Twitter, ο κ. Τραμπ έχει υποστηρίξει, αντιδρώντας σε τέτοιους φόβους, ότι «οι εμπορικοί πόλεμοι είναι καλοί, και εύκολο να τους κερδίσεις». Απειλήσε επίσης να ανταποδώσει σε οποιαδήποτε αντίποινα της ΕΕ, επιβάλλοντας νέους δασμούς στα ευρωπαϊκά αυτοκίνητα. Ο Ντόναλντ Τουσκ, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, απάντησε: «Η αλήθεια είναι εντελώς αντίθετη. Οι εμπορικοί πόλεμοι είναι κακοί και εύκολο να τους χάσεις».

Όλα αυτά σημαίνουν ότι στην απόφαση για προστασία της βιομηχανίας χάλυβα – και κάποιων προβληματικών οικονομικά κοινοτήτων που βοήθησαν να εκλεγεί το 2016 και μπορεί να τον επανεκλέξουν το 2020- ο Πρόεδρος Τραμπ έχει μετατρέψει αυτό που πολλοί βλέπουν, ως στενά αμερικανικό οικονομικό θέμα, σε ένα παγκόσμιο πρόβλημα (Donnan 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ιστορικά παραδείγματα - μελέτες περίπτωσης.

4.1 Τραπεζικός Πανικός

Η ερώτηση αν οι λογαριασμοί καταθέσεων (το χρήμα των τραπεζών) είναι τόσο καλοί όσο το χρήμα της κεντρικής τράπεζας (νομίσματα) ψάχνει να βρει απάντηση. Η απάντηση στην ερώτηση αυτή, μπορεί να δοθεί, εφόσον εξετάσουμε το τι κάνουμε με τη διάκριση, ανάμεσα σε διακράτηση ομολόγων και σύναψη δανείων και το τι κάνουν οι τράπεζες με τα κεφάλαια των καταθετών που λαμβάνονται από εκείνους.

Η αγορά ενός κρατικού ομολόγου και η σύναψη δανείου με μια εταιρεία μοιάζουν πολύ περισσότερο μεταξύ τους απ' ό τι ίσως φαίνεται. Η τράπεζα στη μια περίπτωση δανείζει την κυβέρνηση. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι τράπεζες προσπαθούν να κρατούν μόνο ομόλογα.

Παρόλα αυτά, η αγορά ενός ομολόγου είναι πολύ διαφορετική από τη σύναψη ενός δανείου. Τα ομόλογα, κυρίως τα κρατικά ομόλογα, είναι ρευστοποιήσιμα άμεσα και εύκολα. Σε περίπτωση που εμφανίζεται κάποια ανάγκη δύναται να πουληθούν εύκολα στην αγορά ομολόγων. Από την άλλη πλευρά, τα δάνεια, συνήθως δεν είναι καθόλου ρευστοποιήσιμα, καθώς η ανάκλησή τους συνήθως είναι από δύσκολη έως αδύνατη. Οι επιχειρήσεις που έχουν λάβει τα δάνεια, έχουν σίγουρα επενδύσει ήδη τα δάνειά τους για να αγοράσουν εγκαταστάσεις, αποθέματα, πρώτες ύλες ή νέα μηχανήματα, και κατά αυτόν τον τρόπο δεν έχουν πλέον τα μετρητά στη διάθεση τους. Το ίδιο ισχύει και για τους ιδιώτες οι οποίοι σίγουρα θα έχουν διαθέσει τα δάνειά που έλαβαν για την αγορά σπιτιού, οχήματος, κάποιας χαμηλής επένδυσης όπως εγκατάσταση φωτοβολταϊκών, ακόμα και για διακοπές. Η τράπεζα ίσως και να μπορούσε, να μεταβιβάσει τα δάνεια σε τρίτους πουλώντας τα και να πάρει μετρητά, αλλά η πώληση, των δανείων αυτών είναι μια περίπλοκη διαδικασία καθώς οι πιθανοί αγοραστές δεν θα γνωρίζουν πλήρως την αξιοπιστία των δανειοληπτών και επομένως το μέγεθος της ανάληψης του ρίσκου, για την ανάλυση της διαχείρισης του ρίσκου που προβαίνουν οι επενδυτές.

Αυτή η διαδικασία οδηγεί σε ένα σημαντικό γεγονός. Εξετάζουμε μια υγιή τράπεζα, μια τράπεζα που διαθέτει ένα χαρτοφυλάκιο με ασφαλή δάνεια. Κάνουμε λοιπόν μια υπόθεση ότι άρχισαν να κυκλοφορούν φήμες πως η υγιής αυτή τράπεζα δεν πάει και πολύ καλά και μερικά δάνεια της δεν πρόκειται να αποπληρωθούν. Σε περίπτωση που αυτό γίνει πιστευτό, η τράπεζα ίσως και να οδηγηθεί σε κατάρρευση, οι άνθρωποι που διαθέτουν καταθέσεις στην τράπεζα θα τρέξουν να αδειάσουν τους λογαριασμούς τους που έχουν κάνοντας ανάληψη των μετρητών τους. Αν αυτήν την ενέργεια την κάνουν αρκετοί καταθέτες της τράπεζας αυτής, τότε θα τελειώσουν τα αποθέματα της τράπεζας. Έχοντας ως δεδομένο ότι τα δάνεια δεν δύναται να ανακληθούν, η τράπεζα θα είναι σε δυσχερή θέση καθώς δεν θα μπορεί να ικανοποιήσει τη ζήτηση για μετρητά, επομένως θα πρέπει να κλείσει.

Ως συμπέρασμα καταλήγουμε ότι ο φόβος πως μια τράπεζα μπορεί να κλείσει, μπορεί να επιβεβαιώσει αυτόν το φόβο, προκαλώντας πράγματι το κλείσιμο της, ακόμα και στην περίπτωση που όλα της τα δάνεια είναι πραγματικά ασφαλή. Μέχρι τη δεκαετία του '30 η χρηματοοικονομική ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών είχε γεμίσει από τέτοιους τραπεζικούς πανικούς. Μια τράπεζα που έχει συνάψει επισφαλής δάνεια μπορεί να καταρρεύσει για το σωστό λόγο, αλλά αυτό δυστυχώς, εν συνεχεία, προκαλεί πανικό στους καταθέτες και άλλων τραπεζών που τους οδηγεί στο να αποσύρουν τα χρήματά τους από τις τράπεζες τους, αναγκάζοντας αυτές να κλείσουν (Παπαστάμου 2011, 38).

Για να αποφευχθεί τώρα ο τραπεζικός πανικός μπορούν να γίνουν διάφορες ενέργειες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες διαχειρίζονται αυτό το πρόβλημα από το 1934 με την Ομοσπονδιακή Ασφάλιση Καταστάσεων. Η Κυβέρνηση των ΗΠΑ εγγυάται τον λογαριασμό κάθε καταθέτη μέχρι του ορίου του 1.000.000 δολαρίων. Ως αποτέλεσμα αυτού είναι, οι καταθέτες να μην ανησυχούν ότι θα απολέσουν τις αποταμιεύσεις τους και αποσύρουν τα χρήματά τους στην παραμικρή ανησυχία στις αγορές. Τα τελευταία χρόνια δεν έχουμε δει υγιείς τράπεζες να καταρρέουν, ακόμα και όταν άλλες κλείνουν (Κοτιός και Παυλίδης 2012, 87).

Μολοταύτα δημιουργούνται προβλήματα και από αυτή τη λειτουργία και τη διαβεβαίωση που παρέχει η Ομοσπονδιακή Ασφάλιση Καταθέσεων. Οι καταθέτες, εφόσον πλέον δεν χρειάζεται να ανησυχούν για τις καταθέσεις τους, δεν εξετάζουν πλέον τις δραστηριότητες των τραπεζών με τις οποίες συναλλάσσονται

και διαθέτουν τους λογαριασμούς τους. Οι τράπεζες λοιπόν, ένα μικρό μέρος τους, ίσως και να ακολουθήσουν λάθος στρατηγική και τακτική, συνάπτοντας δάνεια τα οποία δεν θα συνήπταν εάν δεν υπήρχε η ασφάλεια των καταθέσεων. Αυτό τις οδηγεί στο να είναι έκθετες σε επισφαλή δάνεια και να απειλούνται και με ένα πιθανό κλείσιμο σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής των υποχρεώσεων τους.

Πιθανόν, μια εναλλακτική λύση στην κρατική ασφάλιση των καταθέσεων, η οποία συχνά συζητιέται και αναφέρεται στους χρηματοοικονομικούς κύκλους, αλλά ποτέ δεν έχει υλοποιηθεί, ονομάζεται αυστηρές τραπεζικές εργασίες. Η αυστηρή τραπεζική θα ήλεγχε τη σύναψη δανείων, θα περιόριζε τις τράπεζες στη διακράτηση ρευστών και στην αποθήκευση κρατικών ομολόγων, όπως Γραμμάτια Δημοσίου. Οι τράπεζες πλέον δεν θα σύναπταν δάνεια, αλλά εκείνα θα συνάπτονταν από άλλους χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές. Αυτό θα εξάλειφε τον τραπεζικό πανικό όσο και την αναγκαιότητα ύπαρξης της Ομοσπονδιακής Ασφάλισης Καταθέσεων υποστηρίζει ο Olivier Blanchard, πρώην επικεφαλής οικονομολόγος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και τώρα μέλος του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Peterson (Blanchard 2012,108).

Από το 1973 και μετά συνέβησαν μείζονες δομικές μεταβολές στην παγκόσμια οικονομία (π.χ., οι δύο πετρελαϊκές κρίσεις τη δεκαετία του 1970). Οι ΚΣΙ βοήθησαν τις αναπτυσσόμενες χώρες να ξεπεράσουν την κρίση ευκολότερα από ότι αν ήταν υποχρεωμένες να διατηρούν σταθερές τις συναλλαγματικές ισοτιμίες τους (Γκιούλης 2019, 28).

4.2 Η ελληνική φούσκα του χρηματιστηρίου του 1999

Ξημέρωσε η 23 Σεπτεμβρίου του 1999, μια συνηθισμένη μέρα, μέχρι να γίνει το μεγάλο «κραχ του χρηματιστηρίου» όπου μερικές εκατοντάδες οικογένειες έχασαν τις περιουσίες τους. Το χρηματιστήριο είχε γίνει ένα μαγαζί της γειτονιάς, αφού όλοι αγόραζαν και πούλαγαν μετοχές στο χρηματιστήριο. Για την ακρίβεια η ακριβής έκφραση, είναι και δυστυχώς λεγόταν και εκείνη την εποχή όλοι «έπαιζαν» στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Η ερώτηση ήταν: «εσύ παίζεις στο Χρηματιστήριο;» Ήταν κάτι το φοβερό. Όλοι έπαιζαν στο χρηματιστήριο, όλοι ανάμεσα στους συγγενείς, στη δουλειά, στη γειτονιά, ο καθηγητής που σου έκανε χημεία. Όλοι ζούσαν το όνειρο τους, βλέποντας κάθε μέρα στις ειδήσεις την τιμή της μετοχής

που είχαν επιλέξει λόγω εύηχους ονόματος, να ανεβαίνει και να αποκτούν λεφτά, χωρίς να κάνουν τίποτα. Το ένα τροφοδοτούσε το άλλο, όσα περισσότερα «ρίξεις» τόσα περισσότερα θα πάρεις. Οι ελληνικές αρχές είχαν ωθήσει την ελληνική κοινωνία προς αυτήν την κατεύθυνση, γινόταν δηλαδή με τις κρατικές ευλογίες.

Η αλήθεια είναι ότι τότε η Ελλάδα άνθιζε οικονομικά, είχε μπει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, είχε αποφύγει το νομισματικό κίνδυνο, έκανε επενδύσεις, και είχε αναλάβει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 εκτελώντας τις υποδομές για τη διοργάνωση τους, κάτι μοναδικό για το μέγεθος της μικρής αυτής χώρας. Η Ελλάδα γιγαντωνόταν, το ίδιο αισθανόταν και ο κάθε πολίτης αυτής της χώρας, που τα λεφτά από τη δουλειά τα «επένδυε» στο χρηματιστήριο με σίγουρο και τεράστιο επιτόκιο. Αυτό διήρκησε τέσσερα χρόνια όπου έζησαν ως επιχειρηματίες και επενδυτές. Ο κόσμος έβγαζε εύκολα και άκοπα χρήμα. Ταυτόχρονα το σπαταλούσε κιάλας, αφού η αξία του δεν πιστωνόταν πλέον με ιδρώτα και δουλειά.

Η εποχή των «παχιών αγελάδων» τελείωσε στις 23 Σεπτεμβρίου του '99 όπου ξεκίνησε η πτώση και η πλειοψηφία από τις μετοχές αποδείχθηκαν φούσκες. Μετοχές που δεν είχαν αντίκρισμα, εταιρείες χωρίς παραγωγή, αλλά με μοναδικό σκοπό την «ελκυστική» εικόνα στο χρηματιστήριο. Υπήρχαν μετοχές που είχαν ως όνομα το όνομα ενός αθλητή (www.tanea.gr 1997). Αυτή ήταν η εγγύηση, ότι σε κάτι επενδύει ο ονομαζόμενος. Μια «φούσκα» δημιουργείται όταν η τιμή ενός περιουσιακού στοιχείου ξεκινάει να αυξάνεται περισσότερο από την τιμή στην οποία θα όφειλε να κυμαίνεται, χωρίς κάποιο δικαιολογημένο λόγο. Ενώ η τιμή του περιουσιακού στοιχείου αυξάνει, η αξία του παραμένει ίδια αφού δεν αποδίδει κάτι επί του πρακτέου και αυτό συμβαίνει απλά και μόνο επειδή ο κόσμος είναι πεπεισμένος πως αυτό πρόκειται να συμβεί.

Η τροφοδότηση προς αυτήν τη δράση μεθοδεύτηκε σκοπίμως ή ασκόπως (δεν αφορά την έρευνα) από πολλούς. Πολιτικοί με δηλώσεις τους, αφίσες των πολιτικών κομμάτων ενόψει των ευρωεκλογών του '99 πραγματεύονταν τη δράση του χρηματιστηρίου, φυσικά η τηλεόραση, εφημερίδες οικονομικές ή όχι, ακόμα και οικονομολόγοι. Όλοι αυτοί έταζαν και κατεύθυναν τον κόσμο ο οποίος το θεωρούσε απόλυτα φυσιολογικό. Δυστυχισμένοι ήταν εκείνοι που δεν είχαν λεφτά στην άκρη για να «τζογάρουν». Βέβαια, ακόμα και εκείνοι έβρισκαν τον τρόπο. Δανείζονταν από τις τράπεζες. Είχαν πιστεί από τους ειδήμονες που παρακολουθούσαν πως η Κλωνατέξ

θα εξαγόραζε την ιταλική Benetton! Ένα μαγαζάκι της γειτονιάς θα αγόραζε έναν... κολοσσό (Χαροκόπος 2021).

Για να αποτυπωθεί αυτό σε νούμερα, είναι χαρακτηριστικό πως στις 17 Σεπτεμβρίου του 1999, ο Γενικός Δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών αυξήθηκε κατά 118%, ανεβαίνοντας στις 6335,04 μονάδες βάσης. Η μετοχή της εταιρείας «Αθηναϊκές Συμμετοχές» τον Ιανουάριο του 1997 ήταν στις 61 δραχμές (0,17 ευρώ) και στις 17 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους βρέθηκε στις 18.993 δραχμές (55,73 ευρώ), σημειώνοντας απόδοση ρεκόρ 30.866% (www.taxidromos.gr 2021).

Μια βδομάδα μετά όμως, ήρθε η κατακόρυφη πτώση και οι πρώτες μαζικές αυτοκτονίες που συνετάραξαν την ελληνική κοινωνία. Οι επόμενες ήρθαν με την κρίση 20 χρόνια μετά. Στις 23 Σεπτεμβρίου λοιπόν ο Γενικός Δείκτης παρουσίασε πτώση της τάξης του 12,7% μέσα σε τρεις ημέρες μόνο, και το ελληνικό χρηματιστήριο άρχισε μια ελεύθερη πτώση προς τα κάτω. Άμεσα αποδείχθηκε πως οι περισσότερες μετοχές που είχε στην κατοχή του ο κόσμος, που τις είχε αγοράσει με πραγματικά χρήματα, περίπου για 1.5 εκατομμύριο, ήταν «φούσκες». Το πλήγμα ήταν τόσο ισχυρό και βαρύ για την ελληνική οικονομία και την κοινωνία, όπου αρκετοί ήταν εκείνοι που δεν άντεξαν την οικονομική καταστροφή και οδηγήθηκαν ακόμα και στην αυτοκτονία.

Όσοι αγόρασαν μετοχές το 1999 κατέληξαν να έχουν χάσει περίπου πάνω από το 90% των χρημάτων τους. Οι Αθηναϊκές Συμμετοχές, που αναφέρθηκαν και παραπάνω, από τις 18.993 δρχ. (55,73 ευρώ) έπεσαν στις 542 δρχ. (1,59 ευρώ) τον Φλεβάρη του 2001 καταγράφοντας απώλειες 97%. Τελικά αυτό που συνέβη το 1999 στην αγορά, ήταν ότι εξανεμίστηκαν κεφάλαια 155 δισ. ευρώ (με αναγωγή σε ευρώ) (www.taxidromos.gr 2021).

4.3 Διεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση : Μεξικό 1994 -1995

Τον Αύγουστο 1994, ένα μεξικανικό πέσο άξιζε 30 σεντς. Μετά από ένα έτος, άξιζε μόνο 16 σεντς. Πώς εξηγείται αυτή η ραγδαία μείωση της αξίας του μεξικανικού νομίσματος; Ένας σημαντικός λόγος αυτής της εξέλιξης ήταν ο κίνδυνος που συνδεόταν με τη συγκεκριμένη χώρα. Στις αρχές του 1994, το Μεξικό ήταν σε ανοδική τροχιά. Η πρόσφατη έγκριση της Συμφωνίας για την Ελεύθερη Ζώνη Εμπορίου στη Βόρεια Αμερική (NAFTA), που μείωσε τους εμπορικούς φραγμούς μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών, Καναδά και Μεξικού, είχε

δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης για το μέλλον της μεξικανικής οικονομίας. Επενδυτές από όλο τον κόσμο ήταν πρόθυμοι να χορηγήσουν δάνεια στην κυβέρνηση και σε εταιρείες του Μεξικού.

Οι πολιτικές εξελίξεις όμως μετέβαλαν δραματικά το κλίμα αυτό. Μια βίαιη εξέγερση στην περιοχή Τσιάπα του Μεξικού έκανε και την πολιτική κατάσταση στο Μεξικό να φαίνεται εξαιρετικά επισφαλής. Κατόπιν δολοφονήθηκε ο Λούις Φερνάντο Κολόζιο, υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές. Το πολιτικό μέλλον της χώρας έμοιαζε τώρα λιγότερο βέβαιο, και πολλοί επενδυτές ήθελαν υψηλότερη πρόσθετη απόδοση για τον αυξημένο κίνδυνο που συνδεόταν με την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων στο Μεξικό (Κοτιός και Παυλίδης 2012, 325).

Αρχικά, η απαίτηση για υψηλότερη απόδοση λόγω αυξημένου κινδύνου επηρέαζε την αξία του πέσο, επειδή το Μεξικό συναλλασσόταν με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Όπως έχουμε δει, με το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, η κεντρική τράπεζα συμφωνεί να ανταλλάσσεται το εθνικό νόμισμα (πέσο) με ένα ξένο νόμισμα (δολάριο) σε μια προκαθορισμένη και σταθερή ισοτιμία. Όταν μια αύξηση της πρόσθετης απόδοσης λόγω αυξημένου κινδύνου άσκησε πιέσεις στην αξία του εθνικού νομίσματος (πέσο), η Μεξικανική κεντρική τράπεζα έπρεπε να αποδεχθεί το πέσο και να πληρώσει δολάρια στην προκαθορισμένη ισοτιμία (Παπαστάμου 2011, 198). Η αυτόματη αυτή παρέμβαση στην αγορά συναλλάγματος περιόρισε την Μεξικανική προσφορά χρήματος (μετατοπίζοντας την καμπύλη LM^* προς τα αριστερά), ενώ διαφορετικά θα έπρεπε το νόμισμα να είχε υποτιμηθεί.

Ωστόσο, τα συναλλαγματικά αποθέματα του Μεξικού ήταν πολύ λίγα και δεν επέτρεψαν στην κεντρική τράπεζα να διατηρήσει τη σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Όταν η κυβέρνηση του Μεξικού είδε, στα τέλη του 1994, να εξαντλούνται τα αποθέματα της χώρας σε δολάρια, ανακοίνωσε την υποτίμηση του πέσο. Ωστόσο, η επιλογή αυτή είχε σοβαρό αντίκτυπο, επειδή η κυβέρνηση είχε επανειλημμένως υποσχεθεί ότι δεν θα υποτιμήσει το νόμισμα. Οι επενδυτές έβλεπαν τώρα με ακόμη μεγαλύτερη δυσπιστία τους υπεύθυνους πολιτικούς του Μεξικού και φοβόνταν περαιτέρω υποτιμήσεις του πέσο.

Οι επενδυτές από όλο τον κόσμο (συμπεριλαμβανομένων των Μεξικανών) απέφευγαν να αγοράζουν μεξικανικά περιουσιακά στοιχεία. Η ανάγκη πρόσθετης απόδοσης για τον αυξημένο κίνδυνο αυξήθηκε ξανά, ενισχύοντας τις ανοδικές

τάσεις των επιτοκίων και συμπιέζοντας την αξία του πέσο. Οι αξίες στο χρηματιστήριο του Μεξικού βούλιαξαν. Όταν η κυβέρνηση του Μεξικού χρειάστηκε να μετακυλήσει μέρος του χρέους της που θα έληγε σύντομα, οι επενδυτές ήταν απρόθυμοι να αγοράσουν τις νέες ομολογίες. Η χρεοκοπία εμφανιζόταν ως αναπόφευκτη. Μέσα σε λίγους μόλις μήνες, το Μεξικό είχε μετατραπεί από μία πολλά υποσχόμενη, αναδυόμενη οικονομία, σε μια επισφαλή οικονομία που βρισκόταν στα πρόθυρα χρεοκοπίας.

Τότε εκδηλώθηκε η παρέμβαση των ΗΠΑ. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών είχε τρία κίνητρα: να βοηθήσει το γείτονά της στο νότο, να αποτρέψει τη μαζική μετανάστευση παράνομων μεταναστών, που θα ακολουθούσε τη χρεοκοπία της κυβέρνησης και την οικονομική κατάρρευση, και να μην αφήσει την απαισιοδοξία των επενδυτών στο Μεξικό να εξαπλωθεί και στις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ μαζί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ηγήθηκαν μιας διεθνούς προσπάθειας να στηριχθεί η κυβέρνηση του Μεξικού. Ειδικότερα, οι ΗΠΑ πρόσφεραν δανειακές εγγυήσεις για το δημόσιο χρέος του Μεξικού, γεγονός που επέτρεψε στην κυβέρνηση της χώρα να επαναχρηματοδοτήσει το ληξιπρόθεσμο δημόσιο χρέος της. Οι δανειακές αυτές εγγυήσεις βοήθησαν να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στην μεξικανική οικονομία, και έτσι μειώθηκε, σε κάποιο βαθμό, η ανάγκη πρόσθετης απόδοσης για τον αυξημένο κίνδυνο που συνδέεται με τη χώρα.

Αν και οι εγγυήσεις δανείων των ΗΠΑ μπορεί να απέτρεψαν την περαιτέρω επιδείνωση μιας κακής κατάστασης, δεν μετέβαλαν το γεγονός ότι η χρηματοοικονομική κρίση του 1994 – 1995 στο Μεξικό ήταν μια οδυνηρή εμπειρία για τον μεξικάνικο λαό. Όχι μόνο το μεξικανικό νόμισμα έχασε μεγάλο μέρος της αξίας του, αλλά και το Μεξικό βυθίστηκε σε μια σοβαρή ύφεση. Ευτυχώς, προς τα τέλη της δεκαετίας του 1990, το συνολικό εισόδημα άρχισε πάλι να αυξάνεται και οι χειρότερες μέρες της κρίσης φαινόταν να έχουν περάσει. Το μάθημα, όμως, από την περίπτωση αυτή είναι σαφέστατο και μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμο και στο μέλλον: οι μεταβολές στον αντιλαμβανόμενο κίνδυνο που συνδέεται με τη χώρα και ο οποίος συχνά αποδίδεται στην πολιτική αστάθεια είναι ένας σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών στις μικρές ανοικτές οικονομίες (Βιλιάρδος 2017).

4.4 Διεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση: Ασία 1997-1998

Προς το τέλος του 1990, καθώς η μεξικανική οικονομία ανέκαμπτε από τη χρηματοοικονομική της κρίση, μια παρόμοια ιστορία άρχισε να διαδραματίζεται σε αρκετές ασιατικές οικονομίες, συμπεριλαμβανομένων των οικονομιών της Ταϊλάνδης, της Νότιας Κορέας και ιδιαίτερα της Ινδονησίας. Τα συμπτώματα είναι γνωστά: υψηλά επιτόκια, πτώση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων και συνεχής υποτίμηση του νομίσματος. Στην Ινδονησία, παραδείγματος χάρη, τα βραχυπρόθεσμα ονομαστικά επιτόκια αυξήθηκαν πάνω από 50 τοις εκατό, το χρηματιστήριο έχασε το 90 τοις εκατό της αξίας του (ως προς το δολάριο ΗΠΑ) και η ρουπία έχασε το 80 και πλέον της εκατό της αξίας της έναντι του δολαρίου ΗΠΑ. Η κρίση οδήγησε σε αυξανόμενο πληθωρισμό στις χώρες αυτές (καθώς η συνεχής υποτίμηση του νομίσματος έκανε τις εισαγωγές ακριβότερες) και σε συνεχή μείωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (καθώς τα υψηλά επιτόκια και η μείωση της εμπιστοσύνης περιόρισαν τη δαπάνη). Σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις, το πραγματικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν στην Ινδονησία μειώθηκε κατά 15 περίπου τοις εκατό το 1998, καθιστώντας την οικονομική κρίση σοβαρότερη από κάθε ύφεση που γνώρισαν οι Ηνωμένες Πολιτείες από την εποχή της Μεγάλης Κρίσης του 1930.

Τι προκάλεσε την κρίση αυτή; Το πρόβλημα ξεκίνησε από τα ασιατικά τραπεζικά συστήματα. Για πολλά χρόνια, οι κυβερνήσεις των ασιατικών χωρών ασχολούνταν σε μεγαλύτερο βαθμό με τη διαχείριση της κατανομής των πόρων – ιδιαίτερα των χρηματοοικονομικών πόρων – από ό,τι οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Κάποιοι σχολιαστές είχαν εξάρει το «συνεταιρισμό» αυτό μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών επιχειρήσεων και είχαν ακόμη προτείνει στις Ηνωμένες Πολιτείες να υιοθετήσουν το παράδειγμα αυτό. Με την πάροδο του χρόνου, όμως, έγινε φανερό ότι οι ασιατικές τράπεζες είχαν επεκτείνει την τραπεζική πίστη στις ομάδες εκείνες που είχαν μεγαλύτερη πολιτική δύναμη και όχι σε εκείνες τις ομάδες που πρότειναν τα πιο κερδοφόρα επενδυτικά προγράμματα. Για άλλη μία φορά, καθώς οι αυξανόμενες επιχειρηματικές αστοχίες άρχισαν να εκθέτουν αυτό τον «καπιταλισμό της παρέας» (crony capitalism), όπως αποκλήθηκε, οι διεθνείς επενδυτές έχασαν την εμπιστοσύνη τους στο μέλλον των οικονομιών αυτών. Η πρόσθετη απόδοση για την αντιστάθμιση του αυξημένου

κινδύνου που συνδέεται με τη χώρα αυξήθηκε, προκαλώντας την εκτίναξη των επιτοκίων στα ύψη και την κατάρρευση των νομισμάτων (Κουρματζής 2011).

Η διεθνής κρίση εμπιστοσύνης αποδεικνύεται συχνά ότι είναι ένας φαύλος κύκλος που διογκώνει το πρόβλημα. Δίνουμε εδώ μια θεωρητική εξήγηση για το τι συνέβη στην Ασία:

1. Τα προβλήματα του τραπεζικού συστήματος υπονόμισαν τη διεθνή εμπιστοσύνη στις οικονομίες αυτές.

2. Η απώλεια της εμπιστοσύνης οδήγησε σε υψηλότερες αποδόσεις για την αντιστάθμιση του αυξημένου κινδύνου που συνδέεται με τη χώρα και, έτσι, στην αύξηση των επιτοκίων.

3. Η αύξηση των επιτοκίων μαζί με την απώλεια της εμπιστοσύνης συμπίεσε τις τιμές των μετοχών και των άλλων αξιών.

4. Η πτώση των αξιών μείωσε την αξία των εγγυήσεων που χρησιμοποιούνταν για την εξασφάλιση τραπεζικών δανείων.

5. Η μείωση της αξίας των εγγυήσεων αύξησε το ποσοστό των τραπεζικών δανείων που δεν εξοφλούνταν λόγω αδυναμίας των δανειοληπτών.

6. Η αύξηση των ληξιπρόθεσμων δανείων διόγκωσε το πρόβλημα του τραπεζικού συστήματος. Και επανερχόμαστε έτσι στο βήμα 1 για να ολοκληρωθεί και να ξεκινήσει ξανά ο φαύλος κύκλος (Παπαστάμου 2011, 278).

Ορισμένοι οικονομολόγοι έχουν χρησιμοποιήσει το επιχείρημα αυτό του φαύλου κύκλου για να υποστηρίξουν ότι η ασιατική κρίση ήταν μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία: άσχημες εξελίξεις συνέβησαν απλώς επειδή οι άνθρωποι ανέμεναν ότι θα συμβούν. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι, όμως, θεώρησαν ότι το πραγματικό πρόβλημα βρίσκεται στην πολιτική διαφθορά του τραπεζικού συστήματος, που επιδεινώθηκε από το φαύλο κύκλο της μειωμένης εμπιστοσύνης (Κοτιός και Παυλίδης 2012, 423).

Καθώς εξελισσόταν η ασιατική χρηματοοικονομική κρίση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι ΗΠΑ προσπάθησαν να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη, όπως είχαν κάνει μερικά χρόνια πριν στην περίπτωση του Μεξικού. Ιδίως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο χορήγησε δάνεια προς τις ασιατικές χώρες για να τις βοηθήσει να ξεπεράσουν την κρίση. Σε αντάλλαγμα για τα δάνεια αυτά,

απέσπασε υποσχέσεις από τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών ότι θα αναμορφώσουν το τραπεζικό τους σύστημα και θα εξαλείψουν τον «καπιταλισμό της παρέας». Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα ήλπιζε ότι τα βραχυπρόθεσμα δάνεια και οι μακροχρόνιες μεταρρυθμίσεις θα αποκαθιστούσαν την εμπιστοσύνη, θα μείωναν την πρόσθετη απόδοση για αντιστάθμιση του κινδύνου που συνδέεται με τη χώρα και θα μετέτρεπαν το «φαύλο κύκλο» σε «ενάρετο κύκλο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Συμπεράσματα

5.1 Επί των Κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών

Μπορεί από το 1973 να έχει υιοθετηθεί το σύστημα των Κυμαινόμενων Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, αλλά η υιοθέτηση από την ΕΕ κοινού νομίσματος και το «κλείδωμα» των νομισμάτων και των υπό ένταξη χωρών στην ισοτιμία του ευρώ, είναι επαναφορά των Σταθερών Συναλλαγματικών Ισοτιμιών εν μέρη. Μπορεί να έχουν το ίδιο νόμισμα πλέον, αλλά οι αγορές και οι δυνατότητες των εκάστοτε οικονομιών δεν είναι ίδιες.

Υπάρχει η άποψη ότι οι Σταθερές Συναλλαγματικές Ισοτιμίες δεν είναι διατηρήσιμες παρά μόνο αν υπάρχουν έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων (π.χ. Κίνα) ή κοινό νόμισμα (π.χ. Ευρωζώνη) (Κεφαλάς, 2018, 44).

Αναλύοντας όλα τα συστήματα που εφάρμοσαν οι κεντρικές τράπεζες των χωρών, βγαίνει το συμπέρασμα, γιατί επιλέχθηκε το σύστημα των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η κάθε επιστήμη είναι δυναμική. Οι θεωρίες και τα μοντέλα που αναπτύσσονται, καλούνται να επαληθευθούν με την εφαρμογή τους και να αξιοποιηθούν από τα θετικά και τα αρνητικά τους. Η κάθε εφαρμογή ενός μοντέλου επιφέρει τη βελτίωση των συνθηκών και των γνώσεων για την υιοθέτηση τελικά στην πράξη του άριστου. Κανείς δεν υποστηρίζει ότι το άριστο δεν έχει ατέλειες, αλλά ίσως είναι συγκριτικά σε σχέση με τα υπόλοιπα μοντέλα – συστήματα, εκείνο που έχει τα μέγιστα θετικά αποτελέσματα και τα ελάχιστα αρνητικά. Τη μη αφθονία σε πόρους (χρήμα, αγαθά, κεφάλαιο) δεν μπορούμε να την ξεπεράσουμε. Οι πόροι δεν είναι άπειροι και με αυτά πρέπει να πορευτούμε και να τα εκμεταλλευτούμε στο έπακρο με αποδοτικότητα, με αποτελεσματικότητα και με οικονομία.

5.2 Επί της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων

Η ελευθέρωση του κεφαλαίου έχει αναμφίβολα αποφέρει σημαντικά οφέλη στην παγκόσμια οικονομία, βελτιώνοντας την οικονομική αποδοτικότητα,

διαθέτοντας αποτελεσματικά παγκόσμιους πόρους, προωθώντας ξένες επενδύσεις και στηρίζοντας τη μεταφορά τεχνολογίας αιχμής και καινοτομίας σε όλη την υφήλιο. Ωστόσο, συχνά συνδέεται με την αυξημένη χρηματοπιστωτική αστάθεια και την αύξηση των επιπέδων ανεργίας και εισοδηματικής ανισότητας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, όπως ο IMF και ο ΟΟΣΑ έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η ελευθέρωση του κεφαλαίου βελτιώνει την οικονομική αποδοτικότητα μόνον εάν συνοδεύεται από μέτρα προληπτικής εποπτείας και ρύθμισης, υγιείς μακροοικονομικές πολιτικές και διαφάνειες, οι αρνητικές κοινωνικές συνέπειες των μη παραγωγικών ροών κεφαλαίων έχουν προκαλέσει αύξηση της οπισθοδρόμησης κατά της παγκοσμιοποίησης, η οποία συχνά συνοδεύεται από τη βελτίωση του οικονομικού προστατευτισμού. Στον τομέα του εμπορίου, οι φραγμοί προστατευτισμού στις εισαγωγές και τις εξαγωγές αγαθών είναι αντιπαραγωγικοί και έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση. Στην ΕΕ, τα χρυσά μερίδια και οι μορφές δημόσιας ιδιοκτησίας θεωρούνται μέτρα προστατευτισμού που αποσκοπούν στην προστασία των εθνικών βιομηχανιών από εχθρικές εξαγορές, από αλλοδαπούς ή ακόμη και εγχώριους ανταγωνιστές. Ωστόσο, ενώ είναι αλήθεια ότι τα μέτρα που απαγορεύουν την απόκτηση μετοχών από ιδιώτες επενδυτές συνιστούν δυσμενείς διακρίσεις στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, άλλα μέτρα που επηρεάζουν τα δικαιώματα ψήφου των μετόχων, τη θέση του διοικητικού συμβουλίου ή τη διαδικασία λήψης αποφάσεων εντός μιας επιχείρησης χωρίς διακρίσεις μεταξύ ξένων και εγχώριων επενδυτών ενδέχεται να μην περιορίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων

5.3 Επί του διεθνών αγορών

Όπως είδαμε, υπάρχουν κερδισμένοι και χαμένοι όταν μία χώρα ανοίγει τις πόρτες της στο εμπόριο, αλλά τα οφέλη για τους κερδισμένους είναι μεγαλύτερα από τις ζημιές για τους χαμένους. Κι όμως, τα επιχειρήματα υπέρ του ελεύθερου εμπορίου μπορούν να γίνουν ακόμη πιο ισχυρά, διότι υπάρχουν αρκετά άλλα οικονομικά οφέλη του εμπορίου. Συγκεκριμένα, υπάρχει αυξημένη ποικιλία αγαθών και χαμηλότερο κόστος μέσω των οικονομιών κλίμακας, εντάσεως κεφαλαίου και εντάσεως εργασίας καθώς οι επιχειρήσεις έχουν πρόσβαση σε μεγαλύτερες διεθνείς αγορές. Το άνοιγμα του εμπορίου ενθαρρύνει τον

ανταγωνισμό και προσφέρει στο «αόρατο» χέρι καλύτερες δυνατότητες να προάγει την κοινωνική ευημερία. Τέλος, η μεταφορά τεχνολογικών καινοτομιών σε ολόκληρο τον κόσμο συνδέεται με το διεθνές εμπόριο των αγαθών που ενσωματώνουν αυτές τις προόδους.

Όπως αναφέρθηκε και στο κυρίως κείμενο, το διεθνές εμπόριο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έχει ενισχυθεί σημαντικά παγκοσμίως. Μεταπολεμικά υπήρξε κοινή απόφαση αποκατάστασης του παγκόσμιου εμπορίου. Συστήθηκαν φορείς όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα. Πολλές χώρες υπέγραψαν τη Γενική Συμφωνία περί Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) με την οποία δεσμεύονταν να προχωρήσουν σε διαδοχικές μειώσεις των δασμών και σε άρση των περιορισμών του εμπορίου. Μέχρι το 1960 οι δασμοί στις ΗΠΑ είχαν μειωθεί στο 1/5 του επιπέδου πριν τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στη Βρετανία, στα μέσα της δεκαετίας του 1950, είχε καταργηθεί το σύστημα ποσόστωσης των εισαγωγών. Η Ευρώπη, ξεκινώντας μια προσπάθεια από τη δεκαετία του 1950, προχώρησε σε διεύρυνση της ΕΕ με κατάργηση δασμών μεταξύ των χωρών μελών. Το 2000 η γραμματεία της GATT, που ονομάζεται πλέον Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου ή ΠΟΕ (World Trade Organization - WTO), ξεκίνησε γύρο διαπραγματεύσεων, το γύρο του Σιατλ. Ασκήθηκαν πιέσεις όχι μόνο για την άρση καθεστώτων προστασίας του εμπορίου αλλά και για την επέκταση της απελευθέρωσης του εμπορίου και σε άλλες χώρες. Τα επίπεδα δασμών σε ολόκληρο τον κόσμο είναι χαμηλότερα από ποτέ. Η απελευθέρωση του εμπορίου έχει αποτελέσει μοχλό οικονομικής μεγέθυνσης που αποδίδει οφέλη στην πλειοψηφία των κρατών.

Να σημειωθεί ότι υπάρχουν και φόβοι για την παγκοσμιοποίηση. Συχνά, αυτοί οι φόβοι, δεν έχουν σχέση με την ίδια την αλλαγή, αλλά με άλλες στρεβλώσεις που μπορεί να προκαλέσει. Για παράδειγμα, όταν η προστασία του περιβάλλοντος είναι ανεπαρκής και η εταιρική ευθύνη ελάχιστη, είναι λογικό να ανησυχούμε ότι η παγκοσμιοποίηση θα επιτρέψει την εκμετάλλευση του περιβάλλοντος. Η προσπάθεια επίλυσης θα μπορούσε να βασιστεί στην αρχή καθορισμού στόχων και όχι στον περιορισμό του εμπορίου. Οι πολιτικές ενίσχυσης της προστασίας περιβάλλοντος αποτελούν σημαντικό παράδειγμα (Κεφαλάς 2018, 23).

5.4 Επί των κρίσεων

Τέλος, όπως παρατηρήσαμε, κατά τα τελευταία χρόνια υπάρχουν τεράστιες χρηματοοικονομικές ροές μεταξύ χωρών για βραχυχρόνια τοποθέτηση με σκοπό την αποκόμιση κερδών μέσω κερδοσκοπικών κινήσεων. Είναι δυνατόν ένας οργανισμός, μια τράπεζα ή ένας κερδοσκοπός να μεταφέρει σήμερα σε μια χώρα μεγάλο ποσό χρημάτων (εκατομμύρια δολάρια ή ευρώ) και τις επόμενες ημέρες να τα αποσύρει αποκομίζοντας σημαντικά κέρδη. Οι μετακινήσεις αυτές αποτιμώνται σε μερικά τρις δολάρια ή ευρώ και είναι δυνατό να προκαλούν συναλλαγματικές κρίσεις στις χώρες εκείνες των οποίων η οικονομία είναι ευάλωτη και το χρηματοπιστωτικό σύστημα εύθραυστο. Ταυτόχρονα οι κρίσεις αυτές επηρεάζουν μεγάλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς άλλων χωρών των οποίων το χαρτοφυλάκιο περιλαμβάνει τοποθετήσεις σε τίτλους της χώρας που υφίσταται τη νομισματική κρίση. Για το λόγο αυτό, ακόμη και οι οικονομολόγοι που θεωρούν ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια εξέλιξη που μπορεί να ευνοήσει την εξέλιξη της παγκόσμιας παραγωγής, πιστεύουν ότι πρέπει να υπάρχουν περιορισμοί στις βραχυπρόθεσμες κερδοσκοπικές χρηματικές ροές και κρατικές παρεμβάσεις όταν εκδηλώνονται τέτοιες σοβαρές κερδοσκοπικές κινήσεις (π.χ., συναλλαγματικές κρίσεις λόγω κερδοσκοπικών επιθέσεων όπως στη ΝΑ Ασία το 1997). Να σημειωθεί, όμως, ότι οι χρηματοοικονομικές ροές προκαλούν και θετικές συνέπειες στην οικονομική ζωή καθώς οι κινήσεις κεφαλαίων επιτρέπουν επενδύσεις σε απόμακρα σημεία. Ακόμη όμως και εκεί οι περισσότεροι οικονομολόγοι, όμως, υποστηρίζουν ότι το πρόβλημα που προκάλεσε αυτές τις κρίσεις, είναι η πολιτική διαφθορά του τραπεζικού συστήματος, και η εν συνέχεια μειωμένη εμπιστοσύνη που επιδείνωσε τις κρίσεις αυτές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως παρατηρήσαμε από την ανάλυση μας, με την παγκοσμιοποίηση είναι δυνατό να αυξηθεί η παγκόσμια παραγωγή αλλά ταυτόχρονα είναι δυνατό και να δημιουργηθούν σοβαρά προβλήματα σε εκείνους που δεν θα τα καταφέρουν ή που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες και προκλήσεις που δημιουργεί ο διεθνής ανταγωνισμός. Αντιθέτως, για άλλους είναι δυνατό να εμφανιστούν μοναδικές ευκαιρίες διάθεσης και παροχής των προϊόντων τους σε αγορές που μέχρι πρότινος δεν είχαν τη δυνατότητα να τα διοχετεύσουν. Οπότε, είναι στο χέρι του καθενός για το πώς θα διαχειριστεί αυτήν την κατάσταση, ως έλευση της οικονομικής του καταστροφής, ή ως μοναδικής ευκαιρίας για ανάπτυξη και επιπλέον οφέλους. Αρκετοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν τα μειονεκτήματα της παγκοσμιοποίησης βαραίνουν τις υποανάπτυκτες χώρες ενώ ότι τα πλεονεκτήματα ευνοούν τις αναπτυγμένες χώρες. Ακριβώς για αυτό το λόγο έχουν ως πρόταση, να λαμβάνονται μέτρα που να ευνοούν την ταχύτερη ανάπτυξη των υποανάπτυκτων χωρών, παράλληλα με τις απαιτούμενες ενέργειες για την απελευθέρωση σε μεγαλύτερο βαθμό των αγορών παγκοσμίως. Σε αντίθετη περίπτωση ελλοχεύει ο κίνδυνος η διαφορά μεταξύ των πλουσίων χωρών και των φτωχών να μεγαλώνει δημιουργώντας ανισοροπίες και προβλήματα.

Επίσης αντιληφθήκαμε ότι η οικονομική πολιτική μπορεί να πάρει και τη μορφή ικανοποίησης των εσωτερικών λόμπυ. Είδαμε ότι η απόφαση για προστασία της βιομηχανίας χάλυβα, μπορεί να δημιουργήσει ένα παγκόσμιο πρόβλημα. Μπορούμε επίσης να καταλάβουμε ότι ο Πρόεδρος Τραμπ αντάμειψε με αυτόν τον τρόπο εκείνες τις κοινότητες που τον βοήθησαν να εκλεγεί το 2016. Ένα άκρως αμερικανικό οικονομικό θέμα, δημιουργεί τριγμούς στο παγκόσμιο εμπόριο με απρόβλεπτες συνέπειες.

Σε περιπτώσεις εμφάνισης κρίσεων σε διάφορες χώρες, παρουσιάσαμε ότι, αν οι οικονομίες των κρατών που κλονίζονται από μια κρίση, είναι μεγάλες, οπότε αφορούν μεγάλο κλάσμα της παγκόσμιας οικονομίας, τότε μια κρίση που θα υποστούν ή μια ύφεση, θα έχει μεγάλη επίπτωση στην παγκόσμια οικονομία. Ενώ στην περίπτωση που είναι μικρές, οπότε αφορούν μικρό κλάσμα της παγκόσμιας οικονομίας, τότε η πολιτική τους και η κρίση τους θα έχει αμελητέα επίπτωση στα υπόλοιπα κράτη, όπως διαπιστώσαμε στην ελληνική κρίση του Χρηματιστηρίου

του 1999, όπου τα υπόλοιπα κράτη και οικονομίες δεν αντιλήφθηκαν την ελληνική κρίση γιατί δεν είχε σχεδόν καμία επίδραση σε εκείνα. Οι κρίσεις όπως είδαμε, από τοπικές, δεν συμβαίνουν μόνο από μια δυσλειτουργία του οικονομικού συστήματος, όπως οι κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες, η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων ή οι απελευθερωμένες διεθνές αγορές. Πάντοτε υπάρχει κάτι ακόμα που επιδεινώνει και τροφοδοτεί μια κρίση να περάσει από το τοπικό επίπεδο στο παγκόσμιο. Συνήθως είναι η πολιτική διαφθορά και λιγότερο οι λάθος επιλογές της πολιτικής ηγεσίας μέσω των συμβουλών των οικονομικών συμβούλων. Όπως αναφέρθηκε στην παραπάνω παράγραφο, η ικανοποίηση των συμμάχων ενός πολιτικού αρχηγού, τον ωθεί στη λήψη λάθος αποφάσεων για εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής, που θα ακολουθήσει η χώρα η οποία ηγείται.

Η απάντηση για την ύπαρξη και εμφάνιση των κρίσεων όπως είδαμε και από την ανάλυση έγκειται στο «αδύνατο» τρίλημμα της μακροοικονομίας. Η ουσία του έγκειται στο γεγονός ότι σε μια οποιαδήποτε χώρα η σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία και η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων δεν είναι συμβατές με μια πλήρως αυτόνομη νομισματική πολιτική, η οποία είναι απαραίτητη για μια ορθή διαχείριση της οικονομίας της. Σε περίπτωση που μια χώρα επιλέξει να μειώσει ή να αυξήσει τα επιτόκια στο εσωτερικό της, διατηρώντας ταυτόχρονα σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, δεν μπορεί να επιτρέψει την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων από και προς τη χώρα. Δίχως τέτοιους ελέγχους μια χώρα που ανεβάζει την τιμή των επιτοκίων θα παρατηρήσει μια αθρόα εισαγωγή κεφαλαίων από το εξωτερικό αφού οι αλλοδαποί επενδυτές θα προσπαθήσουν να επωφεληθούν από τις μεγαλύτερες αποδόσεις. Αν αντίθετα εφαρμόσει πτώση των τιμών των επιτοκίων θα πραγματοποιηθούν μεγάλες εκροές κεφαλαίων, τα οποία θα επιδιώξουν μεγαλύτερες αποδόσεις στο εξωτερικό (Moreno n.d., 19).

Ολοκληρώνοντας να επισημάνουμε ότι τα πάντα γίνονται για να έχουμε όσον το δυνατό περισσότερο έλεγχο στο χρήμα, παρόλο που είναι δύσκολη και συνάμα επικίνδυνη η προσπάθεια ελέγχου. Όπως ανέφερε σε ένα διάσημο του απόφθεγμα ο Λένιν, ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος να καταστρέψεις μια κοινωνία, είναι να καταστρέψεις το χρήμα της (Harris Dellas 2017, 11). Ίσως με την εμφάνιση και την υιοθέτηση των κρυπτονομισμάτων, να μιλάμε σε επόμενες μελέτες για την ιστορία των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, πως περάσαμε από το νόμο του χρυσού, στο Breton-Woods, στο εθνικό χρήμα και καταλήξαμε στο κρυπτονόμισμα

που θα «εκδίδεται» από τις εθνικές τράπεζες, ή μία από μία και μόνο Οικουμενική Τράπεζα, ή όπως αλλιώς την ονομάσουν. Μέχρι τότε, αλλά και μετά από αυτό, θα θυμόμαστε τα λεγόμενα του Βενιαμίν Φρανκλίνου, ότι «κανένα έθνος δεν καταστράφηκε ποτέ εξαιτίας του εμπορίου».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Begg, David, Stanley Fisher, και Rudiger Dornbush. *Εισαγωγή στην Οικονομική*. Αθήνα: Κριτική, 2015.

Blanchard, Olivier. *Μακροοικονομική*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2012.

Donnan, Shawn. *euro2day.gr*. 16 Μάρτιος 2018. https://www.euro2day.gr/ftcom/ftcom_gr/article-ft-gr/1601220/to-mathhma-poy-den-didahthke-o-tramp-gia-toys-dasm.html (πρόσβαση Νοέμβριος 29, 2021).

George Economides, Dimitris Parageorgiou, Apostolis Philippopoulos. «bankofgreece.gr.» September 2017. <https://www.bankofgreece.gr/Publications/Paper2017234.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 22, 2021).

Harris Dellas, George S. Tavlas. «bankofgreece.gr.» October 2017. <https://www.bankofgreece.gr/Publications/Paper2017236.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 22, 2021).

Mankiw, Gregory. *Μακροοικονομική Θεωρία*. Αθήνα: Gutenberg, 2002.

Mankiw, Gregory, και Mark Taylor. *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας με Αναφορά στις Ευρωπαϊκές Οικονομίες*. Αθήνα: Gutenberg, 2011.

Moreno, Ramon. «bis.org.» *Lessons on the impossible trinity*. https://www.bis.org/publ/bppdf/bispar68e_rh.pdf (πρόσβαση Δεκέμβριος 2, 2021).

policonomics. <https://policonomics.com/flexible-exchange-rate/> (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2021).

Samuelson, Paul, και William Nordhaus. *Οικονομική*. Αθήνα: Παπαζήση, 2000.

«www.capital.gr.» 7 Μάιος 2018. <https://www.capital.gr/diethni/3290577/ekt-mia-simantiki-klimakosi-ton-dasmon-tha-ektroxiaze-tin-pagkosmia-anakampsi> (πρόσβαση Νοέμβριος 3, 2021).

«www.capital.gr.» 6 Ιούνιος 2018. <https://www.capital.gr/diethni/3297051/-sos-apo-pagkosmia-trapeza-oi-dasmoi-tha-gurisoun-piso-to-emporio-sta-epipedatis-krisis-tou-2008> (πρόσβαση Νοέμβριος 3, 2021).

«www.capital.gr.» 2 Ιούνιος 2018. <https://www.capital.gr/diethni/3296087/g-baintman-oi-dasmoi-ton-ipa-mporei-na-plexoun-epixeiriseis-kai-katanalotiki-empistosuni> (πρόσβαση Νοέμβριος 3, 2021).

«www.capital.gr.» 31 Μάιος 2018. <https://www.capital.gr/diethni/3295836/moody-s-i-epiboli-dasmon-tha-blapsei-tin-amerikaniki-oikonomia> (πρόσβαση Νοέμβριος 2, 2021).

www.capital.gr. 6 Δεκέμβριος 2021. <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3599616/lansaretai-i-proti-platforma-nft-stin-ellada-spania-io-xekina-me-video-aro-to-niko-gkali> (πρόσβαση Δεκέμβριος 10, 2021).

www.capital.gr. 5 Οκτώβριος 2020. <https://www.capital.gr/diethni/3485703/to-israil-brisketai-emmesa-emplekomeno-sti-sugkrousi-sto-nagkorno-karampax> (πρόσβαση Απρίλιος 26, 2021).

www.tanea.gr. 17 Οκτώβριος 1997. <https://www.tanea.gr/1997/10/17/economy/skorarei-stis-mpiznes-o-gkalis/> (πρόσβαση Δεκέμβριος 8, 2021).

www.taxidromos.gr. 23 Σεπτεμβρίου 2021. <https://www.taxidromos.gr/topic/2947893/arxi-katastrofis-mera-eskase-i-fouska-xrimatistiriou-pics.html> (πρόσβαση Νοέμβριος 1, 2021).

Αλογοσκούφης. «internecon.» 2013. <https://internecon.files.wordpress.com/2013/05/slides-inteecon-lect-20.pdf> (πρόσβαση Οκτώβριος 3, 2021).

Αντζουλάτος, Άγγελος,. *Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Οικονομία*. Αθήνα: Διπλογραφία, 2011.

Βιλιάρδος, Βασίλης. <https://analyst.gr/2017/06/07/i-xreokopia-tou-mexikou/>. 7 Ιούνιος 2017. <https://analyst.gr/2017/06/07/i-xreokopia-tou-mexikou/> (πρόσβαση Οκτώβριος 20, 2021).

Γκιούλης, Αλέξανδρος. «dspace.lib.uom.gr.» Δεκέμβριος 2019. <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/23821> (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2021).

Δημέλη, Σοφία. *Μακροοικονομικά Μεγέθη και Ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας*. Αθήνα: Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2010.

Έξαρχος, Γιώργης. *Τα Κείμενα των Συμφωνιών της GATT - Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου*. Αθήνα: Δίαυλος, 1995.

Καρφάκης, Κωνσταντίνος. *Διεθνείς Νομισματικές Σχέσεις Θεωρία και Πρακτική*. Αθήνα: Gutenberg, 2008.

Κεφαλάς, Παναγιώτης. «[dspace.lib.uom.gr.](https://dspace.lib.uom.gr/)» Δεκέμβριος 2018. <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/21364> (πρόσβαση Νοέμβριος 28, 2021).

Κοτιός, Αγγελος, και Γεώργιος Παυλίδης. *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, Κρίσεις του Συστήματος ή της Πολιτικής*. Γέρακας: Rosili, 2012.

Κουρματζής, Θανάσης. *humanact.gr*. 15 Οκτώβριος 2011. <http://humanact.gr/joomla/index.php/2011-06-12-10-26-50/2011-10-15-09-02-04?start=1> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2021).

Κουτεντάκης, Φραγκίσκος, και , Μίνως Κουκουριτάκης. «Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα.» *repository.kallipos.gr*. 10 11 2015. https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/303/1/Open_Macro_2_Kallipos_Part1_1.pdf (πρόσβαση Νοέμβριος 23, 2021).

Παπαστάμου, Ανδρέας. *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις*. Αθήνα: Έναστρον, 2011.

Ρηγούτσου, Μαρία. *www.capital.gr*. 5 Ιούνιος 2018. <https://www.capital.gr/diethni/3296600/-o-tramp-exei-dikio-me-tous-dasmous> (πρόσβαση Νοέμβριος 3, 2021).

Χαροκόπος, Κωνσταντίνος. *www.liberal.gr*. 20 Σεπτέμβριος 2021. <https://www.liberal.gr/market/to-krach-tou-99-mas-stoicheionei-akoma/402786> (πρόσβαση Οκτώβριος 31, 2021).

Χατζηδημητρίου, Ιωάννης. *Διεθνείς Επιχειρηματικές Δραστηριότητες*. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα, 2003.